

Budsjett 2024 Økonomiplan 2024-2027

 Rana
kommune

Kommunestyrets vedtak 18.12.2023

Kommunestyrets behandling av sak 147/2023 i møte den 18.12.2023:

Vedtak

1. Rådmannen delegeres myndighet til å oppdatere obligatoriske hovedoversikter etter endringer gjort av kommunestyret fra rådmannens forslag til budsjett 2024 og økonomiplan 2024-2027. Tilsvarende delegasjon gjelder ved reguleringer av budsjettet i 2024.
2. Tilskuddsrammen til Rana Byggdrift KF innarbeides i Rana kommunes budsjett under teknisk sektor.
3. Kommunestyret ber rådmannen utarbeide et saksunderlag slik at de som møter i representantskapet i Helgeland avfallsforening IKS på vegne av Rana kommune kan fremme sak om, og stemme for, at det skal gjøres analyse av kostnadsnivået og gebyrnivået i selskapet med mål om effektivisering av selskapets drift. Ordfører legger til rette en gjennomgang av saksunderlaget i forkant av møtet i representantskapet.
4. Kommunestyret viser til at tittelen rådmann ble erstattet med den kjønnsnøytrale tittelen kommunedirektør ifm. ny kommunelov i 2019. Kommunestyret vedtar at Rana kommune tar i bruk tittelen kommunedirektør på administrasjonens øverste leder fra 1.1.2024 og ber rådmannen innarbeide dette i organisasjonen på egnet måte.
5. Budsjett 2024 og økonomiplan 2024-2027 vedtas slik det kommer frem av rådmannens vedlagte forslag, med følgende endringer:

I antall millioner kroner	2024	2025	2026	2027
Helse og omsorg				
Omstillingspott Helse og omsorg	3	3	3	3
Utearbeidsklær til ansatte i Helse og omsorg (hjemmetjenesten)	1			
Rekruttering av studenter på sykepleien på Campus Helgeland	0,5	0,5		
Besparelse liggedøgn på sykehuset	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25

Oppvekst og kultur				
Beholde skolene på Skonseng og Storforshei og redusert rammenedtrekk	7,5	12,4	13,9	14,7
Styrking av Fritidstjenesten	0,25	0,25	0,25	0,25
Styrket bemanning i barnehagene	2	2	2	2
Tilskudd til uteområder og utstyr barnehagene	5,25	5,25		
Privatisering kino		-0,5	-0,5	-0,5
Teknisk				
Redusert inntekt uteservering	0,105	0,105	0,105	0,105
Kirkelig Fellestråd				
Økt effektiviseringskrav	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Tilskudd				
Vridning fra tilskudd til samarbeid og samskaping		-3	-3	-3
Formannskapetets reserverte tilleggsbevilgning overført fra 2023	0,021			
Støttetjenester				
Politisk virksomhet	-1	-1	-1	-1
Bruk av næringsfond	-0,5	-0,5		
Endrede kapitalkostnader	0,5	0,6	0,8	1,5
Totalt:	17,88	18,37	14,79	16,32
Dekkes inn ved redusert avsetning til fond fra drift:	-17,88	-18,37	-14,79	-16,32

I antall millioner kroner	2024	2025	2026	2027
Investeringsbudsjett				
Skisseprosjekt skoleløft	7	0	0	0
Utskifting LED gatelys	3	3	3	3
Gruben, Selfors, Moheia, Sagbakken – kunstgress	-1	-1		

Årlig pott gang- og sykkelvei				10
Sum endringer i investeringsbudsjettet	9	2	3	13

Helse og omsorg

Kommunestyret ser at Helse- og omsorgssektoren, som står overfor en stor økning i behov trenger økt handlingsrom for å sikre fart i omstillingen mot forsterkede hjemmebaserte tjenester, økt bruk av velferdsteknologi og økt andel som jobber heltid. Med rekruttering og bevaring av helsepersonell som kritisk suksessfaktor for tjenestene, er kommunestyret derfor enige om at det bevilges 3 millioner for å sikre omstilling i sektoren:

Helse og omsorg - omstilling					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Omstillingsmidler	3	3	3	3	Styrking av mulighet til omstilling og tjenesteproduksjon

Kommunestyret bevilger en engangssum på kr. 1 000 000 til uteklær for ansatte i helse og omsorgssektoren, hjemmetjenesten. Dette er noe som er ønsket av de ansatte, mange av dem som ikke har adekvat bekledning. En slik prioritering viser at vi som arbeidsgiver tar de ansatte på alvor, gjør oss mer attraktiv som arbeidsgiver. Dette er helt nødvendig når vi vet at tilgang på helsepersonell er utfordrende i dag og blir enda verre i fremtiden.

Klær til ansatte i Helse og omsorgssektoren					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Uteklær til ansatte	1				

Med styrket omstillingsevne i Helse- og omsorgssektoren har kommunestyret en forventning om at dette også medfører en ytterligere nedgang i antallet kostbare liggedøgn på sykehuset. Det jobbes allerede godt med dette, og vi budsjetterer derfor med en reduksjon på kr. 250 000.

Besparelse i utgifter til liggedøgn til sykehuset					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Liggedøgn sykehuset	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25	Reduksjon liggedøgn

Med rekruttering av helsepersonell som kritisk suksessfaktor for både kommunal tjenesteproduksjon og Helgelandssykehuset er det avgjørende at sykepleierutdanningen utvikles og ikke avvikes. Kommunestyret vil derfor satse på rekruttering til utdannelsen på Campus Helgeland de to første årene av økonomiplanperioden.

Rekruttering sykepleierstudenter					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Rekruttering	0,5	0,5			Rekrutteringstiltak studenter, med spesielt fokus på sykepleie.
Inndekning fra næringsfondet					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Inndekning	-0,5	-0,5			Inndekning fra næringsfondet.

Oppvekst og kultur

Kommunestyret mener det er viktig at man styrker rusfrie, trygge møteplasser for barn og ungdom. I «Oversikt levekår, boligbehov og folkehelse 2024-2027» scorer Rana kommune lavt på andelen unge som opplever at tilbudet er bra på treffsteder for unge, og langt under landsgjennomsnittet og snittet i fylket. Ungdomsrådet har også vært tydelig på at tilbudet som fritidstjenesten gir er viktig for ungdom i Rana. Fritidstjenesten styrkes derfor med kr 250 000,-.

Reduserte kutt i fritidstjenesten					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Styrking fritidstjenesten	0,25	0,25	0,25	0,25	Styrker fritidstilbudet for barn og unge

Alle partiene i Rana gikk til valg på å fullføre skoleløftet og sikre at skolene på Storforshei, Skonseng og Lyngheim gjøres noe med. Arbeiderpartiet, Høyre, SV og Venstre er derfor enige om følgende forslag som ble vedtatt i kommunestyresak 120/23 om skolene på Lyngheim, Skonseng og Storforshei:

1. Kommunestyret aviser rådmannens forslag om skolenedleggelse.
2. Vi merker oss de prognostiserte fallende elevtall og ber om en sak der skolebyggene i sentrum (Rana U. og Lyngheim) sees i sammenheng før det fattes beslutning om investeringer.
3. Følgende alternativer vurderes i saken:
 - a. 0-alternativ: Som i dag, men med mindre utbedringer for å tilfredsstille lovkrav.
 - b. Renoverte skoler på Storforshei (med/uten nybygg til Ungdomsskoledelen) og Skonseng. Lyngheim renoveres eller flyttes til en av Rana Ungdomsskoles avdelinger.
 - c. Felles 1-10 skole på Storforshei (med/uten nybygg til Ungdomsskoledelen), renoveret. Lyngheim renoveres eller flyttes til en av Rana Ungdomsskoles avdelinger.
4. Det bevilges 7 millioner kroner til et skisseprosjekt som følger saken. Reisetid og konsekvenser for kollektivtilbudet må utredes. Investeringsbeslutninger tas når saken er behandlet.
5. Det skal være omfattende medvirkning i saken, hvor foreldre, skoleledelse, personale og elever høres. Dersom det fra disse foreslås andre løsninger skal disse vurderes utredet i saken.

Kommunestyret ønsker primært å realisere punkt 3 b, men ser at elevtallsnedgang og de økonomiske forpliktelsene det vil medføre gjør dette krevende. Det er derfor avgjørende å få en god utredning, slik at muligheten for å opprettholde alle skolene vurderes reelt, og at alternativer som vurderes, ikke innebærer at distriktene nord i Rana står uten offentlig skoletilbud.

Kommunestyret ber om at saken med tilhørende skisseprosjekt senest legges frem samtidig som rådmannen legger frem sitt budsjettforslag for 2025 og økonomiplan 2025-2028.

Beholde skolestrukturen					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Skolestrukturen endres ikke	4,42	10,3	11,3	11,4	Storforshei og Skonseng skoler bevares som i dag.

Kommunestyret viser til arbeidet med å sikre tidlig innsats og oppfyllelse av lærernormen, og reduserer rammenedtrekket til oppvekst og kultur.

Redusert rammenedtrekk oppvekst og kultur					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Redusert nedtrekk	3,08	2,7	4,2	5	

Rådmannen har i saken om nedleggelse av skole synliggjort at det kan spares en halv million kroner på å privatisere kinoen, samtidig som befolkningen sikres et godt tilbud. Kommunestyret er enige i at det er fornuftig å spare de pengene, men bemerker at ansatte skal ivaretas etter lov- og avtaleverk.

Privat drift kino					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Privatisering av kino		-0,5	-0,5	-0,5	

Kommunestyret er opptatt av at det gis et kvalitetsmessig løft til barnehagene. Det bevilges derfor 5,25 millioner kr. i året de to første årene i økonomiplanperioden for å ruste opp uteområdene og/eller kjøpe utstyr til både de offentlige og private barnehagene. Kommunestyret poengterer at styrere, foreldretvalg og ansatte skal avgjøre hva pengene skal brukes til og at summene er kr 500 000 til hver enkelt barnehage, uavhengig av driftsform. Pengene utbetales med kr. 250 000,- pr. barnehage pr. år. Kommunestyret skal informeres på egnet måte om bruken av pengene. Ekstraordinære tilskudd til opprusting av uteområder og kjøp av utstyr til kommunale barnehager i 2024 og 2025, skal ikke tas med i beregningsgrunnlaget for tilskudd til private barnehager for 2026 og 2027. Dersom tilskuddsmidlene til private barnehager ikke blir disponert til formålet i løpet av 2025, skal ubrukte tilskuddsmidler betales tilbake til Rana kommune.

Opprusting barnehage					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Opprusting uteområder og utstyr	5,25	5,25			

Rana kommune driver barnehage svært effektivt. Kommunestyret ønsker å gi et bemanningsløft til barnehagene. Det er nødvendig for sikre en god drift med dagens antall plasser og åpningstider. I tillegg er økt bemanning nødvendig for å på sikt kunne få til løpende barnehageopptak, dersom staten gir finansiering til det. Et ekspertutvalg utnevnt av regjeringen har nylig avlagt en rapport der de foreslår en gradvis innføring av løpende opptak. Barnehagedeltakelse styrker lærings- og utviklingsmulighetene for barn i fattige familier og har store konsekvenser for senere mestring på skolen og i arbeidslivet. Det bevilges derfor 2 millioner kr. i året for å styrke bemanning i barnehagene.

Styrket bemanning barnehage					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Bemanning barnehage	2	2	2	2	Styrket bemanning i barnehagene

Teknisk

Demografiutvalget ledet av Victor Norman peker blant annet på at arbeidsplasser i seg selv ikke er nok til å sikre at folk vil bo i distriktene. Gode og attraktive lokalsamfunn, med gode kommunale tjenester og uteområder som innbyr til aktivitet og bolyst er viktig.

Kommunestyret er opptatt av å legge til rette for et yrende folkeliv og en levende utelivsbransje som bidrar til å gjøre oss mer attraktive. Avgiften som kreves inn for uteservering reduseres derfor til 8 kr/måned pr. kvm.

Satsing på uteliv					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Redusert inntekt uteservering	0,105	0,105	0,105	0,105	

Kirkelig Fellesråd

Kommunestyret mener alle må bidra inn i omstillingen, samtidig som noen områder prioriteres høyere enn andre. Kommunestyret reduserer derfor tilskuddet til Kirkelig Fellesråd med kr. 500 000 i økonomiplanperioden og forventer et systematisk omstillings- og effektiviseringsarbeid.

Kirkelig Fellesråd					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring

Effektivisering	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	
-----------------	------	------	------	------	--

Tilskudd

Kommunestyret ønsker å vri partnerskapsavtaler og tilskudd til å bli sterkere samskaping og samarbeid. Forslag om AKS og mulighetene for samarbeid i omsorgssektoren er eksempler på dette. Kommunestyret mener derfor det bør være rom for å redusere pengebruken på tilskudd til aktiviteter som gis i dag, for å vri aktiviteten slik at vi skaper mer, men annerledes og mer sammen.

Tilskudd					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Reduksjon tilskudd		-3	-3	-3	

Støttetjenester

Bruken av penger til politisk virksomhet er redusert som følge av kommunestyrets siste endring av ny forskrift.

Støttetjenester					
Forslag	2024	2025	2026	2027	Forklaring
Politisk virksomhet	-1	-1	-1	-1	Redusert som følge av endret forskrift.

Verbalforslag:

1. Rådmannen bes komme tilbake til kommunestyret med en sak om felles vikarpool for offentlige og private barnehager i Rana. Det skal særlig vektlegges muligheten for rekruttering og samarbeid.

2. Kommunestyret ber rådmannen gjøre en vurdering av å øke måltallet for antall lærlinger pr. 1000 innbyggere til 3 og informere kommunestyret på egnet måte.

3. Kommunestyret ber rådmannen legge frem sak med tiltak for å halvere andelen som jobber deltid i, helse- og omsorgssektoren i løpet av perioden.

4. Dersom regnskapet for 2024 viser overskudd, bes rådmannen innarbeide følgende i sak om behandling av årsregnskapet: 2,5 prosent av årsoppgjørdisposisjonen, over budsjettert resultat skal deles mellom kulturhusfondet og klimafondet. Dette begrenses oppad til 5 000 000 kroner per år. Disponering av resultatet til disse formål skal gjøres etter rådmannen har lagt inn disponering av tidligere års mindreforbruk til sektorene i henhold til kommunens økonomireglement. Kommunestyret ber rådmannen innarbeide denne praksisen i økonomireglementet når dette skal revideres.

5. Kommunestyret ber rådmannen utarbeide en handlingsplan for selvmordsforebygging.

6. Kommunestyret ber rådmannen komme tilbake til kommunestyret med en sak som vurderer om kommunen kan erstatte egne kjøretøy med nullutslipps delebiler. Saken bør inneholde de miljømessige og økonomiske konsekvensene av en slik omlegging.

7. Kommunestyret ber rådmannen legge frem en sak for kommunestyret om et samisk språk- og kulturløft. Saken bør drøfte samisk undervisning i skolen, også for elever uten samisk bakgrunn, samisk tilbud i barnehage, hvordan samisk språk og kulturutøvelse kan styrkes og hvordan kommunen kan styrke egen kompetanse om samiske interesser og næringer.

8. Kommunestyret ber rådmannen komme tilbake til kommunestyret med en sak om innføring av Aktivitetsskole (AKS) som erstatning for Skolefritidsordning (SFO). Saken må fokusere på involvering og samskaping av og med frivillighet, lag og foreninger. Kommunestyret poengterer at målet er en bedre tjeneste til lik eller lavere kostnad.

9. Kommunestyret ber rådmannen legge frem sak som vurderer privatisering av kinoen. Kommunestyret poengterer at ansatte ivaretas i tråd med lov- og avtaleverk.

10. Kommunestyret ber rådmannen utarbeide en handlingsplan for å fremme likestilling og ikke-diskriminering av LHBTQ+ personer i Rana. Dette innlemmes i folkehelsearbeidet. Fokuset må være kompetanseheving om kjønns- og seksualitetsmangfold i alle avdelinger, for å sikre rettigheter og bidra til større aksept.

11. Kommunestyret ber rådmannen komme tilbake til kommunestyret på egnet måte med en vurdering av hvordan forskjellene i finansiering mellom private og kommunale barnehager kan utjevnes, med spesielt fokus på reduksjon i avstand mellom tidspunkt som utgjør beregningsgrunnlag og utbetaling av tilskudd til private barnehager. I tillegg ber kommunestyret rådmannen legge til rette for et tett samarbeid mellom administrasjonen og de private barnehagene i forbindelse med den nye finansieringsmodellen for barnehager.

12. Kommunestyret ber rådmannen gå i dialog med Nordland fylkeskommune for å se på muligheten for å legge bedre til rette for buss-kollektivtilbudet i distriktene i Rana.

13. Kommunestyret ber rådmannen utrede kostnadene ved å øke bemanningen i samtlige kommunale og private barnehager. Tilsvarende at vi legger oss på 5.8 barn under 6 år per voksen og 2.8 barn under 3 år per voksen.

Rådmannens forslag til vedtak

1. Budsjett og økonomiplan vedtas med obligatoriske oppstillinger og budsjett skjema, økonomiske handlingsregler, klimabudsjett, samt mål og premisser for kommunens tjenesteproduksjon som framgår av dokumentet.
2. Årsbudsjett 2024 for Rana kommune vedtas med en inntektsramme på 2 537 738 000 kr.

Rammen for tjenesteproduksjon settes til netto 1 796 134 000 kr med slik fordeling:

Støttetjeneste	128 118 000
Oppvekst og kultur	620 140 000
Helse og omsorg	695 516 000
NAV kommune.....	46 900 000
Tekniske tjenester.....	114 237 000
Kirkelig Fellesråd	16 069 000
Fellesområde drift	83 894 000
Rana Byggdrift KF.....	91 260 000

3. Investeringsbudsjettet for 2024 vedtas med en total investeringsramme på 345,9 mill. kr. Samlet låneopptak til finansiering av investeringer vedtas med inntil 218,2 mill. kr fordelt med 78,2 mill. kr i ordinære lån og 140 mill. kr til selvfinansierende prosjekt.
4. Rammen for tildeling av startlån settes til 150 mill. kr. Tildeling av startlån vedtas finansiert ved opptak av startlån i Husbanken med 150 mill. kr.
5. Det kommunale skattøret settes til høyest tillatte sats.
6. Kommunale gebyrer og betalingssatser reguleres per 1. januar 2024 i henhold til prisstigning i kommunal sektor anslått av Kommunal- og distrikts departementet til 4,3 prosent, dersom ikke annet framgår av rådmannens forslag til vedtak.

Gebyrregulativ for 2024 og endringer ut over lønns- og prisvekst, vedtas i henhold til vedlegg 4 gebyrregulativ.

7. Eiendomsskatt vedtas i henhold til vedlegg 4.5. Rana kommune benytter Skatteetatens formues grunnlag for boliger som verdigrunnlag for beregning av eiendomsskatt på boligeiendommer. For boliger uten formues grunnlag, fritidseiendommer og nærings-eiendom, benyttes kommunale takster. Den generelle eiendomsskatten settes til 7 promille. Eiendomsskattesatsen på boliger og fritidseiendom settes til 2 promille. Bunnfradraget settes til 300 000 kr per boenhet på boligeiendommer.
8. Foreldrebetaling i barnehage settes fra 1.1.2024 til makspris fastsatt i statsbudsjettet for 2024 til 3 000 kr. Fra 1.8.2024 reduseres makspris til 2 000 kr.
9. Husleiereguleringer: Gjennomgangsboliger som kommunen eier og leier inn for fremleie, samt helse-, sosial- og omsorgsboliger reguleres i henhold til Husleieloven dersom ikke annet er avtalt.

10. Rådmannen gis følgende fullmakter innenfor budsjettets rammer ut over andre vedtatte delegeringer:

- a. Avhende kommunal eiendom som ikke har kommunal anvendelse.
- b. Budsjettreguleringer som følger av sentrale og lokale lønnsoppgjør.
- c. Budsjettreguleringer innenfor sektorenes rammer.
- d. Beslutte oppstart av investeringer finansiert av ubundne kapitalfond, driftsmidler, næringsfond, lån og tomtfond. Disponere rammebevilgning avsatt til samfunnsformål i henhold til kommuneplanens handlingsdel.
- e. Fordeling av bevilgningen til småinvesteringer innenfor årlig ramme på 5,0 mill. kr.
- f. Regulering av teknisk art innenfor drift og finans.
- g. Gjennomføre salg av konsesjonskraft.
- h. Kjøp og salg av boliger finansiert av boligfond.

Innholdsfortegnelse

Rådmannens forslag til vedtak.....	1
Innledning og sammendrag	4
Budsjett og økonomiplanen.....	5
Organisering, styring og planlegging	8
Politisk organisering.....	8
Administrativ organisering.....	8
Plan- og styringssystemet i ny valgperiode.....	9
Samfunn og bærekraft.....	11
Strategiske mål, utviklingstrekk og utfordringer	11
Tilskudd	15
Kommuneplanens handlingsdel.....	16
Klimatiltak 2024-2027	18
Medarbeidere og organisasjon	19
Tjenester.....	22
Kommuneøkonomi.....	25
Forutsetninger og rammebetingelser.....	27
Handlingsregel for bærekraft.....	27
Mål og premisser	28
Realkapital og vedlikeholdsetterslep	28
Usikre finansinntekter.....	29
Statsbudsjettet 2024.....	30
Frie inntekter.....	32
Eiendomsskatt.....	34
Brukerbetalinger og salgs- og leieinntekter.....	35
Kommunale gebyrer.....	36
Rana kommunes budsjettopplegg 2024-2027.....	40
Hovedtall i det økonomiske opplegget	41
Investeringer	43
Finans	49
Tjenesteproduksjon	56
Utfordringer på lang sikt.....	95
Befolkningsutvikling	95
Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv.....	98
Vedlegg.....	99
Vedlegg 1. Bevilgningsoversikt drift.....	99
Vedlegg 2. Bevilgningsoversikt investering.....	100
Vedlegg 3 Økonomisk oversikt etter art	101
Oversikt over gjeld og andre vesentlige forpliktelser i budsjett og økonomiplanen.....	101
Vedlegg 4. Gebyrregulativ.....	102
Vedlegg 5. Utgiftsutjevning 2024.....	114
Vedlegg 6. Befolkning og levekårssoner	115
Vedlegg 7 Eiendomsskatt og skattebelastning 2023	117
Vedlegg 8 Klimabudsjett	118
Figur- og tabelloversikt	127

Innledning og sammendrag

«Danse med demografien»

Folketallet reduseres, og vi blir flere eldre. I 2023 er det for første gang flere innbyggere som er over 65 år og eldre, enn innbyggere under 20 år i Rana.

Samtidig er det forventninger om at ny flyplass og industrietableringer skal skape vekst. Veksten lar vente på seg, og kan ikke forskutteres.

Uavhengig av optimisme, må vi forholde oss til faktisk folketall. Det er dette som gir grunnlag for finansiering av kommunen.

For å lykkes, må vi endre. Å fortsette som før er ikke et alternativ. Fremtiden er her allerede.

Rana kommune skal fortsette å levere gode tjenester til våre innbyggere også i fremtiden - på rett nivå til rett tid.

Rana kommune har solid økonomi, men vi må skaffe oss et større økonomisk handlingsrom, for å sikre en bærekraftig kommuneøkonomi.

Rana kommune er en foregangskommune innenfor kommunal økonomisk bærekraft. Det har gitt kommunen mulighet til å innta en aktiv rolle som samfunnsutvikler. Kommunens handlingsrom er disponert til store samfunnsprosjekter som forventes å skape vekst.

Rana kommune møter på lik linje med andre kommuner utfordringer knyttet til flere eldre, færre unge, samt flere i utenforskap. Nye omstillingskrav må håndteres og ressursbruken må dreies fra unge til eldre.

Kommunens handlingsrom

Driftsmarginene har over tid vært gode, men store deler av handlingsrommet er brukt. Gjeldsgraden øker og krever økt grad av omstilling av drifta.

Kommunes likviditet svekkes, og vi får en lavere økonomisk buffer mot uforutsette hendelser. På toppen bidrar økt rente, rekrutteringsutfordringer og kraftig prisvekst, til at både tjenesteleveranse og økonomien blir mer risikoutsatt enn tidligere.

Det blir dermed enda viktigere enn tidligere å ha god kontroll og evne til å endre drifta.

Budsjett- og økonomiplanen er innrettet for å dempe risikoen, øke handlingsrommet og begrense ubalansen i den økonomiske bærekraften.

En urolig verden påvirker kommunen

Krig og uro i verden medfører humanitære katastrofer og økt trusselnivå. Kommunen må prioritere sikkerhet og beredskap. Vi må også være forberedt på økt krav om bosetting av flyktninger.

Verdensøkonomien påvirker også Rana kommune. Økt rente og inflasjon presser kommuneøkonomien.

Bærekraftige løsninger – rett tjeneste på rett nivå

Rana kommune skal yte tjenester til våre innbyggere, på rett nivå til rett tid. Uavhengig av alder og funksjonsnivå skal innbyggerne gis mulighet til å leve gode liv, basert på mestring og bruk av egne ressurser.

Vi må gjøre mer av det vi vet virker. Vi må ta i bruk nye løsninger som gjør at vi får brukt de menneskelige ressursene der de trenges mest.

For å lykkes må vi prioritere og omstille. Det betyr at ressursbruken må følge demografien.

Vi skal satse videre på innovasjon og digitalisering. Vi skal skape kultur for samarbeid på tvers av sektorer, organisasjon og samfunnsaktører.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er det overordnede rammeverket for planlegging og utvikling i planperioden. Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge for fremtidens generasjoner.

Klimabudsjettet

Det er et nasjonalt mål at Norge skal være et lavutslippssamfunn innen 2050. Norge har forpliktet seg til å redusere direkte klimagassutslipp med minst 50 prosent innen 2030, sammenlignet med nivået i 1990.

Klimabudsjett med tiltak legges frem som en integrert del av handlingsdel og økonomiplan, og viser konkrete tiltak som skal prioriteres.

Budsjett og økonomiplanen

<i>Økonomiske tall i mill. kroner</i>	2024	2027
➤ Brutto driftsinntekter	2 537,7	2 606,8
➤ Omstillingsbehov i mill. kr.	-20	-80
➤ Omstillingsbehov i prosent av tjenesteproduksjon	1,2 %	4,8 %
➤ Omstillingsbehov omgjort i årsverk	32 1)	128
➤ Sektorrammer tjenester	1 796	1 779
➤ Lønnsutgifter	1 336	1 337
➤ Antall årsverk 31.8.2023	1 712	
➤ Brutto driftsresultat (BDR)	-31,7	219
➤ Netto driftsresultat (NDR)	-82,1	150,3
➤ Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	-3,2 %	5,8 %
➤ Disposisjonsfond	381	302
➤ Investeringer (akkumulerte tall)	346	1 158
➤ Gjeldsgrad	97,4 %	92,3 %
➤ Renter og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter	10,8 %	10,5 %
➤ Fondsutvikling	1 001	789
➤ Lønns- og prisvekst 2023-2024	4,3 %	

1) Reduserte årsverk illustrerer omstillingsoppgaven omdefinert i årsverk.

Budsjettet for 2024 har en samlet inntektsramme på 2,5 mrd. kr. Det er lagt inn omstillingstiltak på 20 mill. kr i 2024, som øker til 80 mill. kr i 2027. I økonomiplanperioden planlegges det investeringer til 1,16 mrd. kr.

Risiko og utfordringer i opplegget

Kommunens forpliktelser til Avinor og Kystverket medfører at 925 mill. kr av disposisjonsfondet er bundet opp. Det krever tilførsel av midler. I tillegg har Rana kommune forpliktet seg til et ytterligere lokalt bidrag på minimum 66 mill. kr til rullebaneforlengelse.

Kommunes likviditet svekkes, og vi får en lavere økonomisk buffer mot uforutsette hendelser. På toppen bidrar økt rente, rekrutteringsutfordringer og kraftig prisvekst, til at både tjenesteleveranse og økonomien blir mer risikoutsatt enn tidligere.

Å ha god kontroll på drifta, blir enda viktigere fremover.

Budsjett- og økonomiplanen er basert på forutsetninger og prognoser, og flere momenter vurderes som usikre.

- Regjeringens anslag for skatteinntang.
- Finansinntekter knyttet til eiendomsskatt, kraft og utbytte.
- At drifta klarer å levere i henhold til fastsatte omstillingskrav.
- Demografisk utvikling.
- Rekruttering av relevant arbeidskraft.
- Klimakonsekvenser.
- Krav til ny tjenestedesign med bærekraftige tjenester og smart drift.
- Vedlikeholdsetterslep.
- Høy prisvekst over flere år.
- Nytt inntektssystem fra 2025.

Bærekraftig kommuneøkonomi

Kommunen har handlingsregler for økonomisk bærekraft (KØB-modellen), som setter krav til langsiktig styring av kommuneøkonomien.

Økte finansinntekter, omstillingskrav og reduserte budsjetttrammer, samt lavere pensjonsutgifter gir et midlertidig økt handlingsrom. Dette bidrar til å styrke den økonomiske bærekrafta i opplegget.

Vi går inn i 2024 med målsetning om samlet balanse ved årets slutt. Helse og omsorg drar med et merforbruk på 6,1 mill. kr fra 2022 som skal dekkes inn i 2023 og i 2024. Rana Byggdrift KF hadde merforbruk i 2022 og melder om mulig merforbruk i 2023. Kommunen er forpliktet til å dekke merforbruk i foretakene, dersom dette ikke er håndtert året etter at det oppsto.

Sektorene har nye omstillingskrav på 20 mill. kr som må løses. For å håndtere svingninger og mulig merforbruk må kommunen ha tilstrekkelig med frie midler på fond.

For å minske risikoen og håndtere uforutsette hendelser, legges det opp til oppbygning av disposisjonsfondet.

Investeringsrammen utvides

Rådmannen har anbefalt et investeringsnivå med en investeringsramme på 1,0 mrd. kr i gjeldene planperiode. For å hindre en økning i gjeldsgraden er det lagt opp til økt egenkapital i form av overføringer fra drift og økte avdrag på lån. Vedlikeholdsetterslepet er stort, samtidig melder tjenestene om økte investeringsbehov.

For å imøtekomme de store behovene, er investeringsrammen økt med 158 mill. kr utover anbefalt nivå på 1,0 mrd. kr. Dette krever økt finansiering, som løses ved bruk av ubundne investeringsfond.

Når vi ser på investeringsbehovet, skal vi tenke nytt i et større perspektiv med fokus på bærekraftige løsninger.

Det viktigste blir å prioritere investeringsprosjektene i tråd med endringer i demografien.

Sambruk og optimaliserte løsninger tilpasset fremtidsrettet bruk, som gir effektiv tjenesteproduksjon og kostnadsoptimal drift skal prioriteres.

Om dokumentet og prosessen

Forslag til budsjett og økonomiplan for 2024-2027 bygger på følgende forutsetninger:

- Vedtatt økonomiplan 2023-2026.
- Vedtak i kommunestyret i løpet av året.
- Kommuneproposisjon og forslag til Statsbudsjett 2024.
- Kommunestyrets bestillinger - herunder perspektivanalyse.
- Kommuneplan 2017-2027.

Det er utarbeidet grunnlagsdokumenter og analyser som følger budsjettprosessen. Utdrag av analysene gjengis i dette dokumentet.

Kommunelov – lovgrunnlag

Budsjett - økonomi og handlingsplan 2024-2027 er utarbeidet i tråd med bestemmelsene i kommuneloven og forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning.

Behandling av budsjett- og økonomiplan

Økonomiplanen for de neste fire årene og årsbudsjettet for det kommende året skal vedtas av kommunestyret før årsskiftet. Årsbudsjettet utgjør det første året i økonomiplanen.

Formannskapet innstiller til vedtak om budsjett- og økonomiplan.

Innstillingen til økonomiplan og årsbudsjett, med alle forslag til vedtak som foreligger, skal offentliggjøres minst 14 dager før kommunestyret behandler den. Dette gjelder ikke for innstillinger om endring i vedtatt økonomiplan eller årsbudsjett.

Økonomiplanen, årsbudsjettet og saksdokumentene fra det innstillende organet skal sendes departementet ved statsforvalteren til orientering

Økonomiplan og årsbudsjett:

Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp.

Økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger og målene og premissene som økonomiplanen og årsbudsjettet bygger på. De skal også vise utviklingen i kommunens økonomi og utviklingen i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser. Vedtaket om årsbudsjett skal angi hvor mye lån som skal tas opp i budsjettåret.

Økonomiplanen og årsbudsjettet skal settes opp i balanse og være realistiske, fullstendige og oversiktlige.

Økonomiplanen skal deles inn i en driftsdel og en investeringsdel. Årsbudsjettet skal deles inn i et driftsbudsjett og et investeringsbudsjett og stilles opp på samme måte som økonomiplanen.

Økonomiplanen kan inngå i eller utgjøre kommuneplanens handlingsdel etter plan- og bygningsloven § 11-1 fjerde ledd.

Årsbudsjettets bindende virkning

Årsbudsjettet er bindende for kommunestyret og underordnede organer. Utbetalinger som kommunen har en rettslig plikt til å foreta er unntatt bestemmelsen.

Kommunestyret skal endre årsbudsjettet når det er nødvendig for å oppfylle lovens krav om realisme og balanse.

Organisering, styring og planlegging

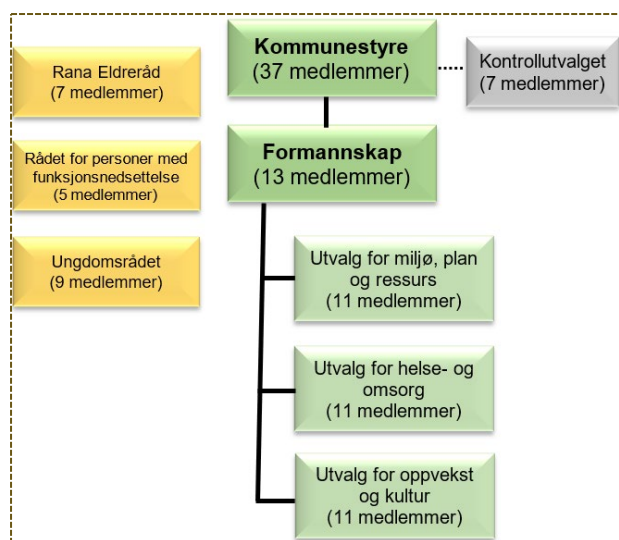
Politisk organisering

Rana kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Kommunestyret har 37 medlemmer og er øverste politiske organ.

Rana kommune har tre hovedutvalg:

- Utvalg for helse og omsorg
- Utvalg for miljø, plan og ressurs
- Utvalg for oppvekst og kultur

Figur 1. Politisk struktur

Administrativ organisering

Rana kommune er administrativt organisert i en tradisjonell linjeorganisasjon. Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet framgår av delegasjonsreglementet.

En organisasjon i endring

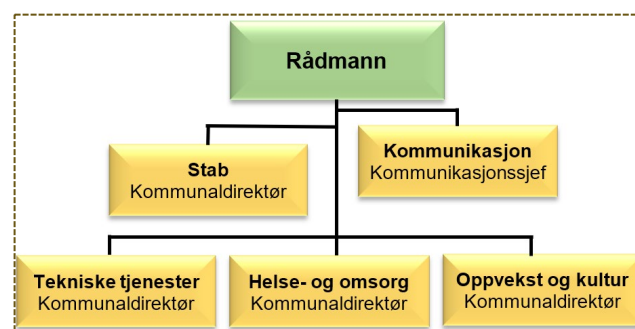
Kommuneorganisasjonen må løpende tilpasses utfordringsbildet for å sikre en

fremtidsrettet organisering der innbyggerfokus, bærekraft og helhetstenking vektlegges.

Gjennom helhetlig virksomhetsstyring sikres effektiv drift og gode tjenester, samtidig som vi ivaretar nødvendig utviklingsarbeid og innovasjon i tråd med samfunnets og innbyggernes behov.

Våre organisasjonsprosjekt skal bidra til bærekraftig utvikling.

Figur 2. Administrativ struktur (nivå 1)

Styringsmodeller

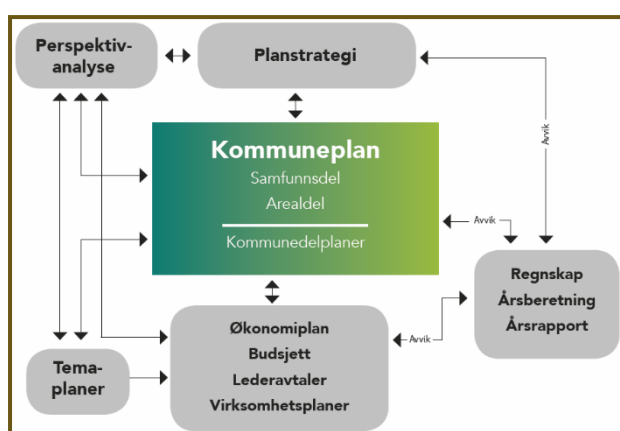
Kommunen benytter ulike styringsmodeller for å iverksette politiske vedtak, skape resultat og styre samfunnsutviklingen i ønsket og bærekraftig retning.

- Linjestyring - styring av basisorganisasjonen.
- Prosjektstyring - styring av midlertidig organisasjon som et prosjekt eller program.
- Kontraktstyring - styring av tjenester som ikke produseres i egen regi.
- Eierstyring - styring av selskaper som kommunen eier helt eller delvis.
- Nettverksstyring – planlegge og lede innovasjon- og samskapingsprosesser på tvers.

Plan- og styringssystemet i ny valgperiode

Kommunens plan- og styringssystem omfatter en rekke prosesser og dokumenter, som samlet skal ivareta kommunestyrets ansvar for helhetlig og strategisk styring. Det skal også ivareta rådmannens ansvar for iverksetting av politiske vedtak. Et tjenlig plan- og styringssystem er avgjørende for at Rana kommune skal kunne ivareta rollen som tjenesteyter, samfunnsutvikler og demokratisk arena.

Figur 3. Illustrasjon plan- og styringssystemet

Kommuneplanen er kommunens øverste politiske styringsdokument. Kommuneplanen setter retning og prioriterer satsingsområder, mål og strategier tilpasset utfordringene kommunen står overfor som samfunn og som organisasjon.

Figur 4. Illustrasjon Kommuneplan 2017-2027

Iverksetting av kommuneplanen og andre strategiske planer sikres gjennom kobling til økonomiplanen og virksomhetsplaner. Rapportering og vurdering i årsberetningen, på hvordan det går med samfunnsutvikling, tjenester og kommuneøkonomi er grunnlag for å gjøre endringer dersom utviklingen ikke går i ønsket og bærekraftig retning.

Rullerende kommuneplanlegging og kobling til valgperiodene er en viktig del av lokal-demokratiet. Hvert fjerde år må nytt kommunestyre få anledning til å gå gjennom gjeldende kommuneplan og vurdere behov for endringer. Første valgår skal det derfor utarbeides en kommunal planstrategi som avklarer samlet planbehov og om gjeldende kommuneplan skal revideres eller videreføres uten endringer.

Revisjon av Kommuneplan 2017-2027

Denne valgperioden legges det opp til revisjon av «Kommuneplan 2017-2027». Kommuneplanens visjon, satsingsområder og strategier har vært styrende for utviklingen av kommunen og kommunens tjenester siden 2017. Men utfordringene og konteksten vi planlegger og styrer i har endret seg mye de siste årene. Både makropolitisk uro, økte klima- og miljøutfordringer, og økte levekostnader og ulikheter påvirker og utfordrer lokalpolitikken.

Den demografiske utviklingen legger sterke føringer for tjenesteomstilling i kommunens tjenester. Samtidig er ny industrietablering, dypvannskai og flyplass under oppseiling lokalt. Vi står overfor flere store omstillinger, som forsterker viktigheten av å få på plass et tydelig politisk styringsdokument tidlig i valgperioden.

Bærekraftig og sirkulær omstilling

Omstillingen til en mer bærekraftig samfunns- og organisasjonsutvikling må være forankret i kommunens plan- og styringssystem. Det handler i stor grad om å prioritere ressurser og tiltak som er rettet inn mot de områdene vi har størst potensial for å bli mer bærekraftige. FNs bærekraftsmål, og egne rapporteringer og vurderinger i årsberetningen skal hjelpe oss å prioritere tiltak og ressursbruk.

Den lineære økonomien med overforbruk av ikke-fornybare ressurser, høyt forbruk, store avfallsmengder og lav grad av gjenvinning er årsaken til noen av de største klima- og miljøproblemene menneskeheten står overfor. En viktig forutsetning for bærekraftig samfunnsutvikling er omstilling til en mer sirkulær økonomi. Bruke mindre, bruke lenger, bruke

fornybare ressurser og bruke om igjen er viktige overskrifter, og henger på bærekraftsmål nr. 12 «Ansvarlig forbruk og produksjon».

Sirkulær omstilling må i større grad bli en integrert del av de kommunale ansvarsområdene, også som verktøy for å redusere egne klimagassutslipp.

Mer offensive klimatiltak

Kutt av klimagassutslipp går ikke raskt nok, heller ikke i Rana kommune. Samtidig ser vi at klima-, natur- og miljøutfordringene tiltar. Mer offensive klimatiltak er en forutsetning for å nå kommunens klimamål. Kommunens klimabudsjett er vedlegg til økonomiplan-dokumentet. Klimatiltakene integreres nå som en mer synlig del i dokumentet, med egen tabell i kommuneplanens handlingsdel.

Figur 5. FNs bærekraftsmål

Videreutvikling av plansystemet

Plan- og styringssystemet videreutvikles kontinuerlig. I 2023 har perspektivanalysen og årsberetningen fått ny innretning. Perspektivanalysen synliggjør utfordringene innenfor viktige utviklingsområder. I årsberetningen gjøres det en indikatorbasert rapportering på de samme utviklingsområdene. Formålet er å sikre at vi har et oppdatert og helhetlig utfordringsbilde som grunnlag for planlegging, og et rapporteringsgrunnlag for å vurdere

bærekraft og gjøre eventuelle endringer.

Videre utvikling av plansystemet:

- Klimatiltak som del av kommuneplanens handlingsdel.
- Mer synlig kobling mellom områder der kommunen er minst bærekraftig (røde indikatorer) og prioriteringer og ressursbruk i kommuneplanens handlingsdel.
- Fortsette å utvikle gode måleindikatorer på samfunn, befolkning og bærekraft, for å vurdere om vi beveger oss i riktig retning.

Samfunn og bærekraft

I rollen som samfunnsutvikler må strategiske og økonomiske valg gjøres med utgangspunkt i politisk prioriterte satsingsområder, globale bærekraftsmål, og kunnskap om lokale utfordringer. Det skjer mange store samfunnsendringer som krever rask omstilling og vanskelige valg for kommunen. Utfordringer knyttet til demografi, klima og miljø, utenforskap, rekruttering, teknologisk skifte, strammere kommuneøkonomi og vekst i behovet for helse- og omsorgstjenester er eksempler på utfordringer som er for store for kommunen å håndtere alene. Innovative løsninger og nye samarbeidsformer er helt nødvendig.

Strategiske mål, utviklingstrekk og utfordringer

Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige mål og strategier i kommuneplanen følges opp, og hvordan kommunens prioriteringer og ressursbruk rettes inn mot utfordringer og områder der vi er minst bærekraftige.

I dette kapitlet viser vi først hva som er kommuneplanens overordna mål. Deretter oppsummeres utfordringsbildet fra perspektivanalysen.

Kommuneplan 2017-2027

Gjeldende kommuneplan peker ut retning mot kommune 3.0 og prioriterer fire hovedsatsingsområder for ønsket og bærekraftig samfunnsutvikling:

- Vekstkraft og attraktivitet
- Grønn omstilling
- Livskvalitet og mestring
- Framtidsretta infrastruktur

I tillegg til bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» prioriterer Kommuneplan 2017-2027 seks bærekraftsmål som er med å styre utviklingen:

Mål nr. 3. God helse.

- Mål nr. 4. God utdanning.
- Mål nr. 9. Industri, innovasjon og infrastruktur.
- Mål nr. 10. mindre ulikhet.
- Mål nr. 11. Bærekraftige byer og samfunn.
- Mål nr. 13. Stoppe klimaendringer.

I tillegg er bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» et prioritert bærekraftsmål i kommuneplanen. Bærekraftsmål nr. 17 understøtter retningen mot kommune 3.0 og samskapingskommunen.

Iverksetting av kommuneplanen sikres i økonomiplanen og sektorenes virksomhetsplaner.

Perspektivanalysen

[Perspektivanalyse 2024-2027](#) skal hjelpe oss å gjøre valg og prioriteringer som sikrer framtidens velferd og bærekraft, og at handling er rettet inn mot områder der utfordringene er størst. I avsnittene under oppsummeres utfordringsbildet innenfor viktige utviklingsområder for Rana.

Flere omstillingsprosesser skjer samtidig

Kommunen står i flere omstillingsprosesser. Som organisasjon er demografisk, teknologisk/digital og økonomisk tjenesteomstilling viktige forutsetninger for å sikre framtidens velferd. Samtidig må tjenestene forberede seg på befolkningsvekst.

Pågående samfunnsomstilling knyttet til ny industrietablering, ny flyplass og dypvannskai, utfordrer forventninger til grønn, sirkulær og bærekraftig omstilling. Konteksten oppleves som uoversiktlig og er beheftet med usikkerhet. Vil det bli økte utslipp, vil det bli boligmangel, vil perioder med mange gjestearbeidere medføre sosiale utfordringer eller kapasitetsutfordringer i helsetjenesten?

Demografi

Demografiutfordringen vil overskygge andre utfordringer i mange år fremover. Tjenestebehovet i helse og omsorg vil doble seg innen 2050 om vi fortsetter som i dag, og den største veksten kommer allerede i kommende økonomiplanperiode. Rask tjenesteomstilling er nødvendig, det handler om å dreie ressursinnsatsen i kommunale tjenester fra unge til eldre. Demografiutviklingen gir også økte rekrutteringsutfordringer, særlig for helse- og omsorgssektoren.

Rekruttering

Rekruttering av arbeidskraft og kompetanse er den største utfordringen og samtidig viktigste forutsetningen for ny industrietablering. Konkurransen om arbeidskraft og kompetanse er både nasjonal og global, og de fleste bransjene sliter med rekruttering. Tilgang på

egnede boliger til konkurransedyktige priser er en forutsetning for rekruttering lokalt.

Høyt utenforskap utfordrer rekruttering. Fortsatt er det mange hinder for flyktninger/innvandrere å delta i arbeidsliv og utdanning, for eksempel barnehageplass og språk-opplæring.

Lav innvanderandel

Betydelig høyere innvandring/tilflytting er en forutsetning for ny industrietablering i Rana. Samtidig ser vi at Rana har hatt en lav innvanderandel over mange år. Ved utgangen av 2022 var innvanderandelen i Rana 8,4 prosent. Gjennomsnitt for landet var 18,9 prosent.

Det forventes lavere innvandring i Norge på sikt. En av grunnene kan være at konkurransen om arbeidskraft tiltar globalt.

Utenforskap

Mange unge står utenfor arbeidsliv, utdanning og opplæring, og utenforskap har sammensatte årsaksforhold.

Andelen unge innvandrere i utenforskap er betydelig høyere enn den totale andelen i Rana. Hele 24,0 prosent av innvandrere mellom 24 og 29 år står utenfor arbeid, utdanning og opplæring ved utgangen av 2022. Den totale andelen mellom 24 og 29 år er 11,2 prosent.

Økologisk bærekraft og grønn omstilling

Klima-, natur- og miljøutfordringer tiltar, og vil trolig forsterkes med forventet befolkningsvekst.

Utslippskutt går ikke raskt nok, heller ikke i Rana. Årsakene er mange – industri, for mye fossil transport, høyt forbruk, høyt energibruk, og ikke bærekraftige bygg og infrastruktur er de viktigste.

I tillegg til utslippskutt er bærekraftig arealbruk, redusere nedbygging av natur, og sikre naturmangfold viktige strategier for å fremme økologisk bærekraft.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Krig og energikrise i Europa endrer trusselbildet for norske kommuner, og det er behov for høyere beredskap på flere områder.

Klimaendringer og mer ekstremvær gir større utfordringer knyttet til å stå imot, tilpasse oss og håndtere klimakonsekvenser.

Andre viktige utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap er økt fare for cyberangrep og for terrorhendelser.

Sosial bærekraft og folkehelse

I dokumentet [Oversikt levekår, boligbehov og folkehelse 2024-2027](#) er følgende utfordringer pekt ut som viktigst:

- Økende fattigdom, ulikhet og boligutfordringer.
- Forebygge sosiale utfordringer i vekstperioden.
- Geografiske levekårsforskjeller i kommunen. Sentrumssonene og Gruben sentrum har flest levekårsutfordringer samlet.
- Unge i utenforskap. Andelen unge i utenforskap er betydelig høyere blant innvandrere.
- Høyt frafall og sosial gradient på frafall i videregående opplæring.
- Mange opplever psykiske problemer. Etterspørselen etter psykiske helse- og

rustjenester har akselerert siste ti årene, med klar overvekt på etterspørsel av psykiske helsetjenester.

Bolig

Generelt har Rana høye boligpriser, og det er relativt få leieboliger og leiligheter på markedet. Mangel på boliger til overkommelige priser utfordrer blant annet rekruttering av arbeidskraft og kompetanse.

Antall vanskeligstilte på boligmarkedet i Rana har økt med inflasjon og økte rente- og boligkostnader, og det er blitt mer utfordrende å skaffe boliger til vanskeligstilte.

Med industrietablering og forventet befolkningsvekst kan presset på boligmarkedet i Rana øke ytterligere. Det kan bidra til at det blir vanskeligere å skaffe boliger til vanskeligstilte.

Den demografiske utviklingen med flere eldre vil i årene som kommer øke behovet for omsorgsboliger.

Fornybar energi

Høye kraftpriser og energiknapphet er en nærliggende trussel, også i nord. Tilgang på forutsigbar, fornybar og stabil kraftforsyning er forutsetning for næringsliv, bosetting og verdiskaping, og for ny industrietablering i Rana.

Næringsutvikling

Forutsigbar tilgang på fornybar energi er en viktig forutsetning for eksisterende og nye virksomheter i Rana. Samtidig er rekruttering og evnen til å beholde arbeidskraft avgjørende

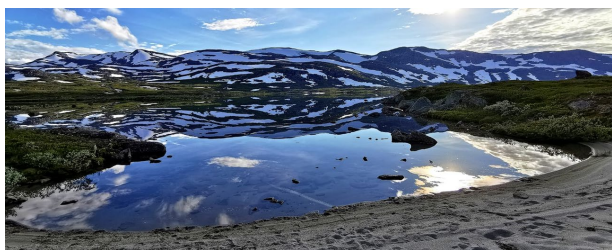
for næringslivet. Også ferdig regulert nærings- og industriareal er viktig.

Infrastruktur og samferdsel

Ny flyplass, ny dypvannskai, tunell gjennom Bustneslia, sømløse kollektivløsninger, bedre løsninger for E6 gjennom sentrum er de store infrastruktur- og samferdselsprosjektene denne økonomiplanperioden.

Finansiering og nasjonal drahjelp er de viktigste forutsetningene og samtidig de største utfordringene for effektiv framdrift og formålstjenlige løsninger. Samtidig vil hensyn til samiske interesser og utslippskutt kunne medføre målkonflikter.

Areal, natur og friluftsområder

Et aktivt og kunnskapsbasert arbeid med å sikre friluftsområder, naturressurser og dyrkbar jord mot nedbygging er viktig i bærekraftsøyemed.

Samtidig vil kunnskap om og hensyn til samisk kultur og reindrift være avgjørende i alle saker som angår areal, natur og friluftsområder.

I et vekstperspektiv med utbygging av infrastruktur, industri, boliger og næringsareal må kommunen forberede seg på at det kan bli mange målkonflikter og utfordrende avveininger.

Kommunikasjon og digitalisering

Stadig større krav til effektivisering vil sammen med demografisk tjenestoomstilling og endring i bruksmønster kreve at kommunen utvikler gode digitale løsninger. God og forståelig kommunikasjon er strategisk verktøy på alle utviklingsområder, og vil være avgjørende i digitaliseringen av kommunens tjenester.

Digitalisering vil medføre både juridiske, tekniske og sikkerhetsmessige utfordringer. Blant annet har krig og uro i verden medført økt fare for cyberangrep.

Velferdsteknologi krever høy hastighet og sikre/robuste nett. Samtidig er kunstig intelligens på rask frammarsj og utfordrer eksisterende digital kompetanse.

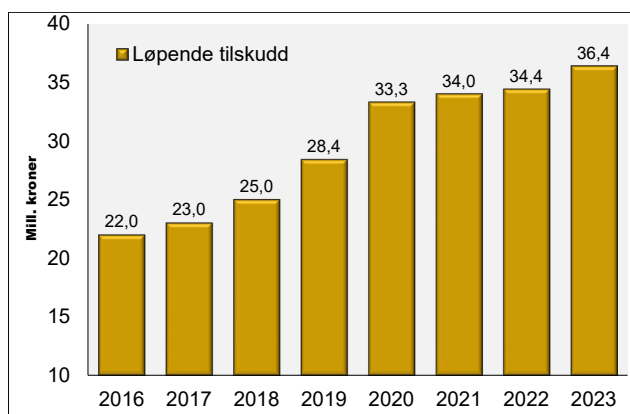
Tilskudd

Tilskudd er verktøy for ønsket og bærekraftig samfunnsutvikling. Rana kommune yter tilskudd til en rekke formål.

I 2024 skal Kommuneplan 2017-2027 rulleres. Utfordringer og kontekst er betydelig endret siden 2017, og både demografiske, økonomiske og ressursmessige realiteter legger økt press på kommunens tjenester.

I 2024 vil rådmannen foreta en helhetlig gjennomgang av tilskuddsporteføljen, slik at prioriterte tilskudd støtter opp under prioriterte satsingsområder og strategier i ny kommuneplan. Samtidig skal prioriterte tilskudd bidra til iverksetting av Strategi for frivillighet 2023-2026.

Figur 6. Løpende tilskudd 2016-2023

Tilskuddsporteføljen har årlig blitt prisjustert med forventet lønns- og prisvekst, samtidig

som nye tilskudd har kommet til. Tilskuddsrammen på løpende tilskudd har økt fra 22 mill. kr i 2016 til 36,4 mill. kr i 2023. Dette er en økning på 14,4 mill. kr, som tilsvarer en økning på over 65 prosent. Økningen er finansiert gjennom omfordeling av midler fra kommunens kjernetjenester.

De fleste tilskuddene reguleres gjennom egne avtaler, mens det er egne rammer til søknadsbaserte tilskudd til kultur, idrett og friluftslivsformål.

De største tilskuddene i 2023:

- Idrett- og friluftslivsformål, 7,7 mill. kr.
- Næringsutvikling (RU), 6,4 mill. kr.
- Nordland teater, 5,3 mill. kr.
- Vitensenter Nordland, 3,7 mill. kr.
- Helgeland museum, 2,7 mill. kr.
- Kulturformål, 2,4 mill. kr.
- Visit Helgeland, 2,3 mill. kr.
- Rana frivilligsentral, 2,2 mill. kr.

Det er ikke funnet rom til å prioritere nye søknader om tilskudd innenfor det økonomiske opplegget.

Kommuneplanens handlingsdel

Handlingsdelen viser hvordan kommuneplanens retning, satsingsområder og strategier følges opp med tiltak i økonomiplanperioden. Tiltakene konkretiseres og følges opp i sektorenes virksomhetsplaner.

Tabell 1. Kommuneplanens handlingsdel

BÆREKRAFTIG OMSTILLING	
	Deltakelse i det nasjonale Bærekraftsnettverket.
	Bærekraftig omstilling med fokus på ledelse, innovasjon og samskaping.
	Ledelsesutvikling med fokus på innovasjonskultur.
	Innføre faste møter mellom kommuneledelse og ressursgrupper frivillighet.
	Videreutvikle plansystemet som styringsverktøy for bærekraft.
VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET	
<i>Slik vil vi ha det (Strategier)</i>	<i>Slik gjør vi det i 2024 -2027 (Tiltak)</i>
Vekst i offentlig og privat virksomhet samt Campus	Støtte nyskaping - flyplass og sykehus (se Framtidsretta infrastruktur senere).
	Støtte nyskaping - dypvannskai (se Framtidsretta infrastruktur senere).
	Støtte nyskaping - batterifabrikk (tomtemuligheter og reguleringsplan).
	Støtte nyskaping - FV810 Bustnes og E6 Mo (se Framtidsretta infrastruktur senere).
	Støtte nyskaping - veksmobilisering og vekstkraft.
	Strategisk bruk av kommunens næringsetat for å nå mål om vekstkraft og attraktivitet
	Utøve aktiv eierstyring i selskaper der kommunen har eiereinteresser
Jobbe videre for å realisere et internasjonalt grunnskoletilbud	
Utføre prosjektperioden med Information Hub for nyttilflyttere i biblioteket (2023-2024).	
Industriby med ren luft og rent vann	Utvikle kommunen - luftkvalitet (måleprogram og tiltaksplan).
	Utvikle kommunen - vannkvalitet (måleprogram og VA-plan).
Attraktive kulturtilbud og møteplasser for alle	Utvikling av kulturkvartalet.
	Inngå samskappingsavtaler med kulturelle aktører for å skape positive synergier og merverdi.
	Tilgjengeliggjøre kommunale bygg/lokaler for frivilligheten.
	Videreføre biblioteket som sosial møteplass for kunnskap og forståelse.
Kulturmidler skal sikre mangfold og kvalitet i lag og organisasjonsarbeid.	
Styrket identitet gjennom satsning på fortrinn og særpreget	Gjennomgang av tilskuddsporteføljen - mer målretta bruk av tilskudd.
	Bygge identitet gjennom kultur.
	Målretta rekruttering og omdømmebygging i samarbeid med lokalt rekrutteringsnettverk.
GRØNN OMSTILLING	
Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning	Utvikle kommunen - miljøfyrtårn (bedrifter).
	Kjøkkenhage og bikube i skoler og barnehager - prøveprosjekt.
	Prosjekt "En time teller" - plukke søppel og bidra med andre klimatiltak (skole).
Bærekraftig utnytting av fornybare ressurser.	Utvikle kommunen - klimabudsjett som verktøy for målretta klimatiltak.
	Bibliotek - arena for klesbyttedag, bokbyttedag.
	Pedagogisk opplegg i barnehager og skoler - klima og miljø.
Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk.	Sikre infrastruktur - næring/boligtomter og bygg/infrainvesteringer (grønt fokus).
	Gratis buss til ungdom - politisk sak i økonomiplanperioden.
	EL-biler som tjenestebiler i kommunen.
	Sirkulærøkonomi - gjenbruk av inventar, møbler og bygningsmateriale.
	Utarbeide felles og samordnet plan for helhetlig bruk av kommunale tjenester, bygg og areal.
	Videreføre byutvikling - Havmannakse.
	Videreføre byutvikling - byplan (byutviklingsprosjekt og kommunedelplan).
Klimafond som virkemiddel for raskere utslippskutt.	

LIVSKVALITET OG MESTRING	
Fokus på tidlig innsats og forebygging	Etablere forebyggende oppfølgingsteam i oppvekst med IP koordinatorene, barnekoordinator og veiledere, for å kunne bistå familier tidligst mulig.
	Konkretisering og gjennomføring av "Tidlig inn Rana".
	BTI som tverrfaglig verktøy i Tidlig inn Rana - registrering av og samhandling om tiltak.
	Videreutvikling av Foyerkonseptet med Foyer familie og Foyer barn.
	Prosjekt helsesøstertjenesten - fokus på barnets første leveår.
	Tilbud til familier med overvekt - helsesøstertjenesten.
	Prosjekt Fosterhjem på Helgeland.
	Endre fokus fra bruker aktiv deltaker.
	Fortsette fokuset på tidlig innsats.
	Endre fokus fra omsorgstrapp til mestringstrapp.
	Bygge opp under en befolkning i aktivitet - aktiv aldring.
	Sikre at innbyggere velger å bo i universelt utformede boliger med livsløpsstandard.
	Informasjon og forebyggende arbeid - sikre at innbyggere planlegger for funksjonsfall og egen alderdom.
	Benytte digitale løsninger som sikrer egenmestring og inkludering.
	Støtte opp under, og utløse ressurser hos innbyggere, pårørende, nettverk og nærmiljø.
Forebygge og behandle psykisk uhelse og rusavhengighet.	
Reduksjon av sosiale ulikheter.	Satsing på kvalitet i skolen og SFO - med formål å heve deltakelse og utjevne forskjeller.
	Støtte BUA-utstyrssentral, gratis utlån av utstyr til sport og fritidsaktiviteter.
	Opplevelseskort rettet mot barn og unge.
	Prosjektstilling boligkoordinator - sikre iverksetting av vedtatt boligstrategi.
	Økt startlånramme til vanskeligstilte på boligmarkedet.
	Øke ressursinnsats - forebygging og tidlig innsats i barnehager og skoler.
God integrering, økt deltakelse og egeninnsats.	Utarbeide ny strategi for å motarbeide fattigdom og utenforskap.
	Fritidstjenesten med gratis tilbud.
	Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier - NAV (HOLF).
	Bedre samarbeid og synergier integreringsarbeid.
	Kommunen som arena for lærlinger, praksisiplasser og integrering
Helsefremmende kommunale tjenester.	Fokus på bruker- og pårørendemedvirkning.
	Øke ressursanvendelsen i og videreutvikle FACT- team Nord Helgeland – oppsøkende behandlingsteam for personer med langvarige og sammensatte tjenestebehov innenfor rus-/psykisk helse.
	IPS - individuell jobbstøtte. Prosjekt for å hjelpe personer med psykiske lidelser-/og eller rusproblemer ut i ordinært lønnet arbeid (NAV, kommune, sykehus).
	Helsefremmende barnehager og skoler.
	Styrke folkehelse - gang- og sykkelveier.
	Styrke folkehelse - prioritere uteområder, tur- og skiløyper, snarveiprojekt.
	Gi gruppetilbud der det er mulig og hensiktsmessig.
	Tilby helhetlige, koordinerte og sammenhengende tjenester.
	Styrke og utvikle tverrfaglig og tverretattlig samarbeid.
	Utvikle samarbeid med Helgelandssykehuset.
	Sikre at hjelpemidler kommer raskt ut og at brukeren kan bruke dem.
Ha kunnskap om og orden i kvalitetsarbeidet i tjenestene.	
Levere gode og trygge tjenester i hjemmet så lenge som mulig.	
Verdsette, utvikle og etterstrebe kompetanse.	
FREMTIDSRETTET INFRASTRUKTUR	
Regionalt logistikkknutepunkt med stor flyplass	Støtte nyskaping - flyplass (grunnerv)er)
	Støtte nyskaping - dypvannskai (byggefase)
	Støtte nyskaping - FV12 Bustneslia (plan og tunnel)
	Støtte nyskaping - E6 Mo i Rana (plan og vei)
Fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift i regionen	Sykehusstruktur - saksopplysning, medvirkning og dialog.
Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg	Sikre infrastruktur - vedlikeholdsetterslep (veiplaner, VA-planer og anleggsplaner)
Digitalisering, velferdsteknologi og innovasjon	Realisere kommunens IKT- og sourcingstrategi.
	Sikre bærekraftig og sikker IKT infrastruktur.
	Iverksette innovasjonsstrategi - bygge innovasjonskultur, fremme innovasjonsprosjekter og nyskaping.
	Utnytte mulighetene som ligger i teknologi.
	Øke bruken av trygge digitale løsninger.
	Digitalt kompetanseløft blant ansatte og innbyggere.
	Bruke effektive digitale løsninger i arbeidshverdagen.
	Gjøre det digitale til førstevalg der det er mulig.
	Bygge opp og implementere BTI som samhandlingsverktøy i oppvekst og kultur
	Digitalt løft i Rana-skolen i samsvar med fagfornyelsens føringer.
	Felles dokumentcenter for kommunene på Helgeland.
Ta i bruk ERP-løsning med høy grad av automatisering og bruk av ny teknologi.	
Digitalisere i samarbeid med Digitale Helgeland.	
Videreutvikle kommunens tjenesteportal.	

Klimatiltak 2024-2027

Rana kommune har følgende klimamål:

- I 2030 skal klimagassutslippene være redusert med 40 prosent sammenlignet med referanseåret 2009.
- I 2050 skal Rana være et lavutslippssamfunn. Det betyr 90 prosent kutt sammenlignet med 2009.

Klimabudsjettet er vedlegg i økonomiplan-dokumentet og beskriver status for klimagassutslipp, framskrivinger mot 2030, og hvor store utslippskuttene bør være for å nå klimamålet.

Klimatiltak er delt opp i to kategorier:

- Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Rana (direkte utslipp): Utslipp som finner sted innenfor kommunegrensen til Rana.

Effekten av disse tiltakene vil vises i klimagassregnskapet til Miljødirektoratet.

- Tiltak som reduserer klimagassutslipp utenfor Rana (indirekte utslipp): Utslipp som finner sted i en annen kommune i Norge, eller i utlandet. Utslippene er likevel knyttet til aktivitet i Rana, og mange vil ha god klimaeffekt.

I tabellen under vises forslag tiltak for å redusere klimagassutslipp innenfor Rana kommune, og kostnader.

Det er satt av ei årlig ramme på 1,5 mill. kr til miljøtiltak (klimafond).

I budsjett og økonomiplanen er det ikke lagt inn forslag til finansiering av forslag til tiltak ut over tiltak som foreslås finansiert via klimafondet.

Tabell 2. Forslag tiltak som reduserer klimagassutslipp innenfor Rana kommune

Forslag til tiltak 2024	Kostnad 2024-2027	Finansiering	Ikke-kvantifisert effekt	Effekt [tonn CO ² e]
Sykkelparkering rådhuset	400	Klimafond		3,90
Renovering av garderober rådhuset	650	Klimafond	Lav	-
El-sykler i kommunens tjeneste	150	Klimafond	Lav	-
Tilrettelegge for overgang til elbiler på bydrift	2 500	Investering	Middels	-
Utskifting av kommunale biler til elbiler	-	Investering	Middels	-
Økt bruk av nettbaserte møter	-	Drift	Lav	-
Samkjøring på befaringer/tilsyn	-	Drift		< 3
Snarveiprojekt	200	Klimafond	Lav	-
Gang- og sykkelveier	88 000	Investering	Middels	-
Etablering av ladestasjoner på kommunale parkeringsplasser	-	Investering	Middels	-
Gratis buss til ungdom	-		Middels	-
Deltagelse i klimanettverk Nord-Norge	200	Drift	Ikke satt	-

Kostnader: (tall i tusen kroner)

Medarbeidere og organisasjon

FNs bærekraftsmål nr. 8. Rana kommune – en attraktiv arbeidsgiver i en innovativ, dynamisk lærende organisasjon.

I årene fremover vil Rana kommune utfordres som arbeidsgiver og tjenesteleverandør som følge av stadig skiftende kompetansekrav og økt konkurranse om arbeidskraft.

For å møte utfordringsbildet må kommunen utvikle, anskaffe og beholde kompetent arbeidskraft, skape heltidskultur, øke nær- været, utøve tillitsbasert ledelse, ivareta tillit til kommunen og ha evne til innovasjon og nyskaping. En god arbeidsgiverpolitikk er en forutsetning for å lykkes.

Status

Våre medarbeidere er vår viktigste ressurs og en forutsetning for god tjenestekvalitet. Kommunens ansatte leverer gode tjenester og bidrar til at det er godt å leve og bo i Rana.

Rana kommune har 1 948 fast ansatte fordelt på 1 712 årsverk per 31.8.2023. 31,1 prosent av de ansatte går deltid – de fleste kvinner. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse er relativt stabil, men har økt fra 84,7 prosent i 2021 til 85,6 prosent per 31.12.2022, samtidig står vi lengre i jobb.

Tabell 3. Årsverk per sektor

Sektor	31.12.2022	31.08.2023	Endring
Støttetjeneste	64,8	62,3	-2,5
Oppvekst og kultur	680,9	686,2	5,4
Helse og omsorg	819,5	811,8	-7,7
NAV kommune	19,3	19,5	0,2
Tekniske tjenester	138,7	132,6	-6,1
Sum årsverk	1 723,1	1 712,3	-10,8

Tallene er eksklusive Rana Byggrift KF

Vedtatt arbeidsgiverstrategi (2018-2024) fastsetter fire satsingsområder:

- godt lederskap
- myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse
- mangfold og inkludering
- innovasjon og utvikling

Godt lederskap

Nye utfordringer, økt kompleksitet og høyere tempo krever nye måter å tenke og lede på. Samfunnsendringer gjør at vi må finne nye måter å løse samfunnsoppdraget på. Stadig mer komplekse og sammensatte oppgaver legger press på ressurser og krever nytenkning og innovasjon. Gjennom mestringsorientert ledelse skal våre ledere vise tillit, og støtte sine medarbeidere gjennom å legge til rette for å utforske og utvikle nye løsninger på tvers av faggrensene og tjenesteområder i samhandling med andre.

Medarbeiderundersøkelsen KS 10-faktor benyttes som verktøy for å styrke utviklingen av våre medarbeidere, ledere og organisasjonen som helhet. I 2024 skal det gjennomføres ny medarbeiderundersøkelse for å sikre kontinuerlig forbedring og utvikling.

Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse

Offentlig sektor står overfor betydelige utfordringer med å tiltrekke seg nok og riktig arbeidskraft. Særlig er tegnene på dette tydelig innenfor helsesektoren.

Rana kommune skal være en arbeidsplass som gir utfordringer og muligheter i hele arbeidskarrieren. Samtidig må vi sikre trygge arbeidsmiljø med tilpasninger til ulike livs- og aldersfaser. Det er viktig at flest mulig, står lengst mulig i arbeid. I 2024 skal vi revidere kommunens livsfasepolitikk tilrettelagt for alle faser i yrkeslivet.

Rekrutteringsstrategien ble vedtatt i 2023. Hovedmålet i strategien er å være en attraktiv arbeidsgiver som tiltrekker seg og beholder nødvendig arbeidskraft med relevant kompetanse for å løse kommunens oppgaver.

Det er et overordnet mål å ha to lærlinger per 1 000 innbyggere. Antall lærlingeplasser tilbys, men det har ikke vært nok kandidater til å fylle plassene.

I kommende økonomiplanperiode skal vi fortsatt sikre utvikling av faglige ledere og veiledere, med god oppfølging av den enkelte lærling. Det skal iverksettes tiltak slik at vi får flest mulig kandidater til våre lærlingeplasser. Kommunen har tilbud til ansatte om ordningen "Fagbrev på jobb". Vi jobber også kontinuerlig med å stimulere til at ansatte som omfattes av praksiskandidatordningen kan ta fagbrev.

Mangfold og inkludering

Rana kommunes arbeidsgiverpolitikk vektlegger inkludering og mangfold. Mangfold er en styrke som bidrar til utvikling og fornyelse. Deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for sosial bærekraft, og det er viktig å redusere sosial ulikhet og utenforskap.

Kommunens arbeidsgiverpolitikk er individorientert og rettet mot utfordringer i alle livsfaser. Dette innebærer satsing på økt nærvær,

heltidskultur og inkludering av de som står utenfor arbeidslivet. Rana kommune arbeider aktivt for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Heltidskultur

Vi skal tilby og fremme heltidsstillinger, og som hovedregel utlyse hele stillinger. Hele stillinger øker muligheten for å kunne imøtekomme krav og forventninger i organiseringen av arbeide. Det bidrar også til at vi fremstår som en attraktiv arbeidsgiver.

Vi vil søke å unngå ufrivillig deltid blant annet gjennom å finne fleksible løsninger innen og mellom tjenesteenheter. Vi må også utfordre måten vi organiserer arbeidet på og samspillet mellom ulike yrkesgrupper for å skape best mulig tjenester og arbeidsforhold.

I 2024 videreføres systematisk arbeid med heltidskultur og fleksible arbeidstidsordninger.

Sykefravær

Rana kommune har over tid hatt høyt sykefravær. Kommunestyret har vedtatt at sykefraværet skal reduseres med 2,5 prosentpoeng fordelt over en treårsperiode (2022-2024). Per andre tertial 2023 har vi redusert sykefraværet med 0,9 prosentpoeng sammenlignet med samme periode i 2022.

Strategi for sykefravær ble vedtatt i 2022. Arbeid med sykefravær med bistand fra HR videreføres i 2024.

Kommunen har etablert et tett samarbeid med NAV Rana og NAV arbeidslivssenter for å sikre forebyggende tiltak og tiltak for å redusere sykefraværet.

Innovasjon og utvikling

Endring i demografi, strammere kommune-økonomi og behov for effektivisering og utvikling av kommunens tjenester skal møtes med økt innovasjon og samskaping.

Vår nye innovasjonsstrategi som ble vedtatt i 2022 skal fremme kultur for innovasjon og systematisk innovasjonsarbeid.

Handlingsplan og styringskort - arbeidsgiverstrategi

Vedtatt arbeidsgiverstrategi konkretiseres i egen handlingsplan som følges opp i linjeorganisasjonen som del av ordinær virksomhetsstyring. Rapportering på resultatoppnåelse inngår som del av årsberetningen. Arbeidsgiverstrategien planlegges revidert i 2024.

Tabell 4. Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi

Godt lederskap			
<i>Slik vil vi ha det (Satsingsområde)</i>	<i>Dette gjør vi i 2024 -2027</i>	År	Øk.
Ledere skal gjennom sitt lederskap bidra til at kommunen når sine mål.	Lederavtaler med resultatkrav (nivå 1, 2 og 3)	2024-2027	D
	Felles lederutvikling og fagdager for å sikre økt innovasjon, samskaping og enhetlig ledelse mot bærekraftsmål.	2024-2027	D
	Opplæring i lov og avtaleverk - arbeidsgiversstyringsrett.	2024-2027	D
	Systematisk gjennomføring og oppfølging av KS 10 faktor	2024-2027	D
	Ledernetverk på tvers av sektorer/ tjenesteområder.	2024-2027	D
Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse			
Utvikle og rekruttere medarbeidere med rett kompetanse	Kompetanse-/rekrutteringsplaner på alle nivå.	2024-2027	D
	Konkurransetilpasset lønnspolitikk - effektiv lønnsfastsetting	2024-2027	D
	Handlingsplan for rekrutteringstrategi	2024	D
	Videreføre deltakelse på rekrutteringsarenaer.	2024-2027	D
	Samordne og koordinere praksisområder i Rana kommune.	2024-2027	D
Mangfold og integrering			
Benytte kompetanse og ressurser uavhengig av kjønn, alder, funksjonsevne, etnisitet og livssyn.	Aktiv oppfølging av tiltak sykefraværstrategi på alle nivå.	2024-2027	D
	Aktiv bruk av virkemidler i vedtatt livsfasepolitikk.	2024-2027	D
	Videreutvikle turnus-/arbeidstidsordning for å redusere deltid.	2024-2027	D
	Revidere livsfasepolitikk	2024	D
Innovasjon og nytenking			
En nytenkende, innovativ og endringsdyktig organisasjon med gjennomføringskraft.	Iverksette tiltak i vedtatt innovasjonstrategi	2024-2027	D
	Utvikle kultur for innovasjon og deling. Årlig innovasjonspris.	2024-2027	D
	Aktiv bruk av innovasjonsfond	2024-2027	
	Samskape og utvikle sammen med andre aktører.	2024-2027	D
	Revidere arbeidsgiverstrategi - "nyskapende arbeidsgiver"	2024	D

Tjenester

Kommunen har ansvar for å levere velferdstjenester til innbyggere – på rett nivå til rett tid. Samtidig skal kommunale tjenester bidra til å finne nye løsninger på klimamessige, sosiale, teknologiske og økonomiske utfordringer.

Rana kommune skal fortsette å levere gode tjenester til våre innbyggere. Uavhengig av alder og funksjonsnivå skal innbyggerne gis mulighet til å leve gode liv, basert på mestring og bruk av egne ressurser.

Folketallet reduseres, og vi blir flere eldre. I 2023 er det for første gang flere innbyggere som er over 65 år og eldre, enn innbyggere under 20 år i Rana. Samtidig forventes det at ny flyplass og industrietableringer skal skape vekst.

Uavhengig av optimisme, må tjenestetilbudet tilpasses faktisk folketall. Oppskalering av tjenester utfra forskuttet vekst er ikke forsvarlig. Utvikling av tjenestetilbud må skje gradvis i takt med demografiske endringer.

Ressursbruken reduseres - kvaliteten øker

For å sammenligne kommunens ressursbruk med andre kommuner og vurdere kvaliteten på tjenestene, benyttes blant annet KOSTRA og kommunebarometeret som styringsinformasjon. I tillegg gjennomføres brukerundersøkelser innenfor flere av kommunens tjenesteområder.

På kommuneindeksen havner Rana på en 16.plass i år, opp fra 84.plass i fjor. Indeksen utarbeides av Agenda Kaupang og ser på styring, kvalitet, effektivitet, finans og kostnader.

Kommune NM 2023 utarbeides av næringslivets hovedorganisasjon (NHO), og ser

på attraktivitet og lokal vekstkraft basert på forhold ved næringsliv, arbeidsmarked, demografi, kompetanse, og kommunal økonomi. I 2023 havner Rana på en 72.plass, opp fra 86.plass i fjor.

Resultater fra Kommunal Rapport og Pressens offentlighetsutvalgs undersøkelse av åpenhet i kommune-Norge som presenteres gjennom Åpenhetsbarometeret, viser at Rana havner på en 86.plass i 2023, opp fra 315.plass.

Kommunebarometeret

Kommunebarometeret er en måling som publiseres av Kommunal Rapport hvert år.

Tabell 5. Kommunebarometeret 2021-2023

	2021	2022	2023	Endring fra i fjor
Totalplassering	183	140	94	46
Grunnskole	231	206	181	25
Pleie og omsorg	300	276	231	45
Barnevern	310	189	267	-78
Barnehage	135	74	124	-50
Helse	183	253	179	74
Sosial	140	84	143	-59
Kultur	44	124	30	94
Klima og natur	55	44	47	-3
Saksbehandling	304	84	66	18
Vann, avløp og renovasjon	56	182	156	26
Økonomi	15	14	25	-11
Kostnadsnivå	20	43	28	15

Plasseringene er ikke direkte sammenlignbare over tid, siden plasseringene i 2021 og 2022 er basert på fjorårets Kommunebarometer.

Kommunebarometeret er en sammenligning av landets kommuner basert på til sammen 155 nøkkeltall innen 12 sektorer.

Hensikten er å gi beslutningstakere en lettfattelig og tilgjengelig oversikt over hvordan kommunen driver. Barometeret gir

en indikator og mulighet for å stille spørsmål, men rangeringen er ingen kvalitetskontroll.

Tallene er i hovedsak hentet fra SSBs KOSTRA-database, tall for 2022. Det er i tillegg hentet statistikk fra kilder som Utdanningsdirektoratet, Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet og Norsk kulturindeks fra Telemarksforsking.

Det er naturlig at en kommune har noen gode og noen dårlige plasseringer, samtidig kan spesielle forhold gi kraftige utslag, og en dårlig plassering kan ha en god forklaring.

I årets Kommunebarometer er Rana for første gang blant de 100 beste kommunene i landet og havner på en 94. plass, når det justeres for økonomiske rammebetingelser. Dette er opp 46 plasser fra i fjor.

Rana klatrer mest på sektorene kultur, helse og pleie og omsorg, mens vi faller mest på barnevern, sosial og barnehage.

Bruk av grunnlagsdata og nøkkeltall, samt vektning av kriterier endres fra et år til et annet. Det er derfor vanskelig å si om kvaliteten på tjenestene er endret, eller om endret plassering skyldes endringer i Kommunebarometeret.

De høyeste plasseringene får vi innenfor økonomi, kostnadsnivå, kultur, klima og natur, samt saksbehandling. De laveste plasseringene får vi innen barnevern, pleie- og omsorg, helse, grunnskole og helse.

KOSTRA – KOrmmune-STat-RApportering

Gjennom KOSTRA samordnes rapportering fra kommunene på tjenestene, og skal gi relevant styringsinformasjon om ressursbruk og prioriteringer til tjenestene.

Isolert sett har Rana kommunes ressursbruk målt i netto driftsutgifter gått ned fra 64 476 kr i 2021 til 64 049 kr per innbygger i 2022, en reduksjon på 427 kr per innbygger, tilsvarende 0,7 prosent. Til sammenligning har gjennomsnittlig ressursbruk i KG 9 økt med 6 246 kr per innbygger, en økning på 9,9 prosent.

Kommunens ressursbruk i perioden 2016-2020 lå omtrent på snitt med ressursbruken i KG 9, før det tas hensyn til at Rana har en lavere arbeidsgiveravgift. I 2021 lå Rana 43 mill. kr høyere enn snittet, mens vi lå 130 mill. kr lavere enn snitt KG 9 i 2022.

Tabell 6. Ressursbruk per sektor 2022

Tjeneste	Kr per innbygger		Mill. kr
	Rana	KG 9	Diff. snitt KG 9
Pleie og omsorg	22 360	23 577	-31,6
Grunnskole	15 432	16 232	-20,8
Barnehage	9 030	9 769	-19,2
Adm. og styring	4 569	4 875	-7,9
Kommunehelse	4 185	4 397	-5,5
Sosiale tjenester	2 954	3 162	-5,4
Kultur og idrett	2 231	2 569	-8,8
Barnevern	2 181	2 624	-11,5
Samferdsel	1 829	1 308	13,5
Brann og ulykkesvern	1 204	1 049	4,0
Plan, kulturm., natur og nærmiljø	815	886	-1,8
Kirke	656	632	0,6
Bolig	618	168	11,7
Voksenopplæring	397	281	3,0
Vann, avløp og renovasjon	-792	-501	-7,6
Øvrige områder	-771	494	-32,9
Pensjon og fellesutgifter	-2 849	-2 455	-10,2
	64 049	69 067	-130,4

Ressursbruken er korrigert for utgiftsbehov

Rana har en arbeidsgiveravgiftssats på 5,1 prosent, mens normal sats er 14,1 prosent. Isolert sett innebærer dette at kommunes kostnader er ca. 111 mill. kr lavere enn om vi hadde hatt 14,1 prosent sats for arbeidsgiveravgift. Korrigert for dette ville ressursbruken i 2022 vært ca. 19 mill. kr lavere enn KG 9.

Hovedårsaken til differansen mellom kommunens ressursbruk og snittet i KG 9, er knyttet til at Rana kommune har redusert sin ressursbruk, mens ressursbruken i sammenligningsgruppa har økt.

De største endringene ser vi på pleie og omsorg og kultur, samt sosiale tjenester og innenfor øvrige områder.

Rana hadde en høyere ressursbruk enn KG 9 på områdene samferdsel, bolig, brann og ulykkesvern, voksenopplæring og kirke i 2022.

Totalt var ressursbruken på disse områdene 33 mill. kr høyere enn gjennomsnittet i KG 9.

Høyere ressursbruk til samferdsel kan sees i sammenheng med kommunestørrelse.

Rana har nærmere 60 prosent mer kommunal vei, enn snittet i KG 9. Dette tilsvarer 113 km mer kommunal vei enn sammenlignbare kommuner.

På de øvrige områdene var ressursbruken lavere enn gjennomsnittet i KG 9.

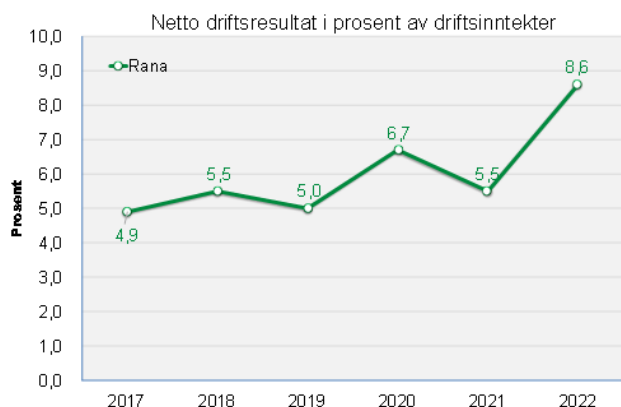
I [KOSTRA analysen 2023](#) er tjenesteområdene og ressursbruken over tid nærmere omhandlet.

Kommuneøkonomi

En sunn kommuneøkonomi karakteriseres av evnen til å håndtere uforutsette hendelser og ha handlingsrom til å kunne foreta egne valg på kort og lang sikt.

For å ha kontroll på utgiftsveksten, må kommunal drift styres i samsvar med de budsjettbetingelser som kommunestyret setter i årsbudsjett og økonomiplan. Det langsiktige bildet er at kommunen løpende tilpasser utgiftene til inntektsgrunnet.

Figur 7. Økonomisk styring (konserntall)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rana i 1000 kroner	107 398	121 626	115 477	158 885	136 482	222 853

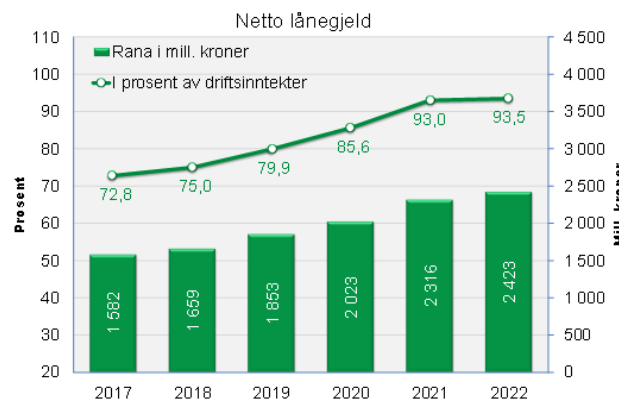
Netto driftsresultat (NDR) viser resultatet etter at renter, avdrag og utlån er belastet regnskapet. NDR er det overskuddet som er disponibelt til investeringer og avsetninger.

I grafen over framgår kommunens netto driftsresultat i kroner og i prosent av sum driftsinntekter i Rana kommune. Rana kommune har en målsetning om et netto driftsresultat på 3,0 prosent, som tilsvarer 73,4 mill. kr basert på kommunens driftsregnskap 2022. Regnskap for 2022 viser et NDR på 218 mill. kr tilsvarende 8,9 prosent av driftsinntektene.

Netto lånegjeld i Rana kommune var ved utgangen av 2022 2 423 mill. kr mot 2 316 mill. kr i 2021 og utgjorde 93,5 prosent av brutto driftsinntekter i 2022, mot 93 prosent i 2021. Netto lånegjeld øker i Rana som følge av økt investeringsvolum. Netto lånegjeld er høyere

enn måltall på 75 prosent for økonomisk bærekraft.

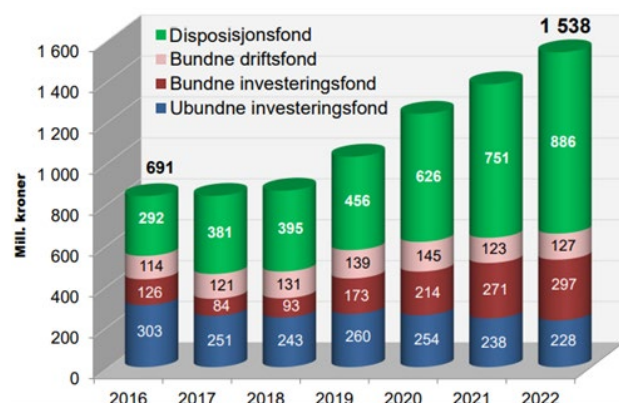
Figur 8. Gjeldsgrad (konserntall)

Grafen illustrerer lånegjeldsutviklingen i Rana i prosent av driftsinntekter.

Indikatoren viser netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån og ubrukte lånemidler.

Figur 9. Fondsbeholdning 2016-2022 (mill. kr)

Figuren over viser fondsbeholdningen i 2022 kroner. Det har vært en kraftig oppbygging av disposisjonsfondet i perioden. Økningen av disposisjonsfondet kommer i hovedsak av positive netto driftsresultat og budsjetterte avsetninger. Per 31.12.2022 utgjør disposisjonsfondet 57,6 prosent av kommunens samlede fondsbeholdning og 36,2 prosent av brutto driftsinntekter. Måltallet i

handlingsregel for bærekraft på disposisjonsfond på 8 prosent er oppfylt i 2022.

Status regnskap 2. tertial 2023

Inntektene på finansområdet er høyere enn periodebudsjettet. Dette er knyttet til frie inntekter fra skatt, rammetilskudd og inntektsutjevning. I tillegg er renteinntektene, integreringstilskuddet og inntekter fra salg av konsesjonskraft høyere enn budsjettet.

Utviklingen fjerde kvartal knyttet til kraftpris, skatteinngang og renteinntekter vil være utslagsgivende for årsresultatet.

Regnskapet hittil i år viser at ressursbruken og merforbruk har økt i løpet av andre tertial. Størst utfordringer er innenfor helse og omsorgssektoren. Selv om flere sektorer varsler om økonomiske utfordringer er det samlet sett kontroll på økonomien, og man forventer å avslutte året i balanse.

Økonomisk tilpasning

Rana kommune har gjennom flere år tilpasset driftsnivået til reduserte driftsrammer. Tjenestene har evnet å omstille driften og levert positive resultat som har gitt kommunen økt handlingsrom. Behovsendringene knyttet til demografi er også håndtert.

Tabellen under viser omstillingsoppgaven for perioden 2016- 2027. I 2022 var akkumulert omstillingsmål 307 mill. kr og resulterte i en måloppnåelse på 339 mill. kr, 32 mill. kr over målkravet.

Rana kommune har en stor oppgave fremover med å reetablere den økonomiske bærekraften i det økonomiske opplegget.

Måloppnåelse avhenger av drift og tjenester som leverer med overskudd.

Tabell 7. Måloppnåelse

Måloppnåelse	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024	2025	2026	2027
Omstillingsmål akkumulert	208	223	243	263	292	307	327	347	367	387	407	427
Awik omstillingsmål (res. drift)	8	5	-7	47	26	32						
Akkumulert måloppnåelse	216	228	236	310	318	339						

Tabell 8. Utvalgte styringsparametere økonomi

Økonomi	Økonomi				
	Indikator	2022	Mål 2024	Budsjett 2024	Status
	Netto driftsresultat	8,9 %	3,0 %	-3,2 %	●
	Gjeldsgrad	94,4 %	75,0 %	97,4 %	●
	Disposisjonsfond	36,2 %	8,0 %	15,0 %	●
	Egenkapital fra drift til investeringer	14,3 %	25,0 %	20,6 %	●

Forutsetninger og rammebetingelser

I dette kapittelet omhandles forutsetninger og rammebetingelser som har betydning for det økonomiske opplegget i planperioden.

Handlingsregel for bærekraft

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen. Modellen er et viktig hjelpemiddel til kommunikasjon og beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien.

Handlefrihet og robusthet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at dette får umiddelbare konsekvenser for tjenestetilbudet.

Kommunens modell for økonomisk bærekraft setter en grense for et gjeldsnivå på 75 prosent. Netto driftsresultat (NDR) skal være 2,0 prosent eller høyere, mens disposisjonsfondet skal være minst 8,0 prosent.

Handlingsregelen for bærekraft er dynamisk, og nøkkeltallene må sees i sammenheng. I kommende budsjett og økonomiplan vil handlingsregelen være i ubalanse, og det bør lages en konkret plan som viser kommunens

målsetninger for å komme tilbake til et kommunaløkonomisk bærekraftig nivå.

Netto driftsresultat representerer kommunal økonomisk bærekraft i et ett-års perspektiv. I 2022 ble NDR på 8,9 prosent som er 5,9 prosent over måltallet og gir god økonomisk bærekraft på kort sikt. Som følge av vedtatte forpliktelser finansiert av disposisjonsfond, vil NDR være negativt de tre første årene av økonomiplanen. NDR vil etter planen være over måltall igjen i 2027.

Disposisjonsfondet har vært godt over måltallet for økonomisk bærekraft de siste årene. Etter utbetaling av 450 mill. kr til ny flyplass i 2023 og med de vedtatte forpliktelsene knyttet til dypvannskai, vil disposisjonsfondet ha behov for tilførsel i økonomiplanperioden. Det er lagt opp til tilførsel i perioden som sikrer måloppnåelse av handlingsregelen i perioden.

Gjeldsgraden er over måltallet for økonomisk bærekraft. Dette skyldes høyt investeringsnivå over tid og lav egenkapitalfinansiering. Bærekraftavviket som økende gjeldsnivå representerer er bekymringsfullt, og stiller krav til at kommunen planlegger for gjenopprettelse av økonomisk bærekraftig gjeldsbalanse fremover.

I økonomiplanperioden er det lagt opp til en investeringsramme på 1,16 mrd. kr og økt egenfinansiering av investeringene. Dette stabiliserer gjeldsgraden slik at den ikke øker, men vi får likevel en ubalanse i forhold til handlingsregelen.

Tabell 9. Handlingsregler for bærekraft

	Mål	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Avvik mål 2027
Netto driftsresultat	3,0 %	8,9 %	2,9 %	-3,2 %	-1,9 %	-0,7 %	5,8 %	2,8 %
Disposisjonsfond	8,0 %	36,2 %	22,1 %	15,0 %	10,9 %	7,9 %	11,6 %	3,6 %
Netto lånegjeld	75,0 %	94,4 %	100,6 %	97,4 %	98,8 %	94,0 %	92,3 %	17,3 %

Mål og premisser

Kommuneloven § 14-4 fastsetter at økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger, og hvilke mål og premisser økonomiplanen og årsbudsjettet bygger på. Kommuneloven legger ikke konkrete føringer for hvordan disse budsjettpremissene skal utformes.

Et grunnleggende premiss er at kommunen følger statlige lover og forskrifter for kommunal tjenesteyting på en rekke driftsområder. Et annet premiss er å følge opp planvedtak og andre politiske vedtak med budsjettkonsekvenser.

I dette kapitlet oppsummeres de mål og premisser rådmannen vurderer som viktigst for budsjett og økonomiplanen 2024-2027.

- Kommunestyret har vedtatt kommunal-økonomiske handlingsregler som er førende for hvordan budsjettet innrettes.
- Økonomiplan/budsjett er kommuneplanens handlingsdel, og viser hvordan overordnede satsingsområder og strategier i kommuneplanen følges opp med tiltak. Et viktig premiss er at iverksetting av kommuneplanen og andre overordnede planer skjer innenfor de økonomiske rammene og med de ressursene og virkemidlene kommunen har til rådighet.
- Langsiktige utfordringer og prioriterte bærekraftsmål er med å styre utviklingen. Et viktig premiss er at handling og ressursbruk prioriteres der kommunen er minst bærekraftig.
- Kommunestyret har vedtatt flere planer/strategier som legger føringer for budsjettet, for eksempel boligstrategi, klimabudsjett og innovasjonsstrategi.
- I økonomiplandokumentet er tjenestenes økonomiske rammer, sektormål og styringsindikatorer beskrevet. Disse er

viktige budsjettpremiss innenfor de enkelte tjenestekområdene.

- Premisser for kommunale investeringer, for eksempel infrastruktur og bygninger vises i de konkrete tiltakene i investeringsbudsjettet, med fastsatte budsjetttrammer.

Realkapital og vedlikeholdsetterslep

Vedlikehold av kommunale bygg

Det kommunale foretaket Rana Byggdrift KF, har fra og med driftsåret 2021 hatt ansvar for vedlikehold av bygningsmassen i kommunen.

Foretakets formål er å redusere kommunens areal og øke den økonomiske innsatsen på drifts- og vedlikeholdsoppgaver knyttet til kommunale bygg. Foretaket skal medvirke til god formues bevaring og verdibevarende vedlikehold av kommunens bygningsmasse gjennom midlene foretaket disponerer.

I 2023 foretas det en gjennomgang og evaluering av organisasjonsform.

Kommunestyret har vedtatt at Rana Byggdrift KF skal gjøre en analyse av egen virksomhet og se til andre kommuner som lykkes med verdibevarende, langsiktig og planlagt vedlikehold. Det skal utarbeides tilstandsanalyse av bygningsmassen og innarbeides fast syklus for vedlikehold.

Foretaket med representanter fra kommunen har vært på besøk hos Trondheim eiendom i 2023 for å komme videre med denne prosessen.

Ifølge foretaket må det utføres en fullstendig tilstandsanalyse av samtlige kommunale bygg, ved hjelp av eksternt bistand. Estimert kostnad for å utarbeide tilstandsanalyser på alle aktuelle bygg er anslått til ca. 2,5 mill. kr.

Når en tilstandsanalyse foreligger, vil det være mulig å sette opp faste sykluser for verdi-bevarende vedlikehold.

Redusert vedlikeholdsetterslep

Et høyt investeringsnivå over flere år, samt økte driftsrammer til vedlikehold har bidratt til å redusere vedlikeholdsetterslepet, spesielt når det tas hensyn til inflasjon og justeres for lønns- og prisvekst over flere år. Samtidig har Rana kommune fortsatt et høyt vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg, anlegg og veier som må håndteres fremover.

Vedlikeholdsetterslepet i vann og avløpsnett har vært anslått til 2,2 mrd. kr. Gjennom et langsiktig løp for investering er etterslepet redusert og anslås til 2,0 mrd. kr i 2023.

For kommunale veier har vedlikeholdsetterslepet tidligere vært anslått til 0,2 mrd. kr. Det har vært bevilget 4 mill. kr per år til investeringer de siste årene i tillegg til økte driftsrammer til veivedlikehold. I 2022 ble sommervedlikeholdet utsatt for å kunne dekke inn overforbruk på vintervedlikehold/-brøyting. I sum har dette bidratt til at vedlikeholdsetterslepet på vei har økt og er vurdert til nærmere 285 mill. kr. Økte bevilgninger og vedlikeholdsfondet på 10 mill. kr er viktige

faktorer for å starte arbeidet med å redusere dette etterslepet

Vedlikeholdsfond

I 2021 vedtok kommunestyret å opprette et vedlikeholdsfond. Salgsgevinsten knyttet til salg av eiendom og merinntekter på finansområdet i form av økt eiendomsskatt og salg av konsesjonskraft ut over vedtatt budsjett, kan avsettes til vedlikeholdsfondet

Vedlikeholdsfondet skal bidra til verdi-bevarende vedlikehold av kommunens bygg, veier og anlegg, for å sikre en fremtidsrettet infrastruktur jamfør satsingsområde i kommuneplanens samfunnsdel.

I 2023 ble det avsatt 20 mill. kr til fondet. Dette er midler som kun kan disponeres til tiltak ut over ordinær driftsramme avsatt til vedlikehold. Fondsmidlene kan disponeres i henhold til fastsatt vedlikeholdsplan for bygg og kommunale veier og fordeles 50/50 mellom kommunale veier og bygg.

Usikre finansinntekter

Som kraftkommune og at Rana kommune ligger i Nord-Norge, gjør at kommunen har høyere driftsinntekter enn sammenlignbare kommuner knyttet til kraftproduksjon og Nord-Norge tilskudd. Dette gir merinntekter til kommunen i form av eiendomsskatt fra kraftverk, salg av konsesjonskraft, naturressursskatt, konsesjonsavgift samt renter og utbytte fra eierskap. Kraftrelaterte inntekter utgjorde 145,5 mill. kr i 2022, mens Nord-Norge tilskuddet var på 48,5 mill. kr. Totalt utgjorde dette 194 mill. kr.

Kraftinntektene har variert og er avhengige av makroforhold og strategi for salg av konsesjonskraft. De siste årene har inntektene variert mellom 113 mill. kr i 2018 og 151 mill. kr i 2021.

Som følge av endret regelverk og bortfall av kompensasjonsordning, har eiendomsskatten fra kraftanlegg de siste årene blitt redusert fra

rundt 61 mill. kr i 2016 til 38 mill. kr i 2022, målt i dagens kroneverdi.

Tabell 10. Kraftrelaterte inntekter 2018-2022

(Mill. kroner)	2018	2019	2020	2021	2022
Naturressurs skatt	28,3	29,3	29,3	29,3	28,8
Eiendomsskatt kraftanlegg	33,4	33,0	34,0	43,1	37,9
Salg av konsesjonskraft	20,7	38,4	45,5	26,8	29,8
Konsesjons avgift	13,3	13,4	13,4	13,7	13,8
Utbytte Helgeland Kraft	9,7	21,5	20,2	31,7	28,1
Ansvarlige lån Helgeland kraft	7,3	7,1	6,7	6,8	7,1
Totalt	113	143	149	151	146

Den største usikkerheten er knyttet til inntekter fra salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt fra kraftanlegg, samt utbytte fra Helgeland Kraft AS. Her har årlige inntekter totalt fra utbytte og salg av konsesjonskraft variert mellom 19 mill. kr i 2016 til 66 mill. kr i 2020. I 2022 var samlet inntekt 57,9 mill. kr.

Kommunens økonomiske opplegg bør i størst mulig grad baseres på at tjenesteleveransen finansieres av løpende, forutsigbare inntekter som overføringer fra staten og egne drifts-inntekter.

Variable og usikre finansinntekter bør i stor grad innrettes mot kommunal økonomisk bærekraft for å styrke kommuneøkonomien på lang sikt.

Usikre finansinntekter kan bidra til å styrke netto driftsresultat og benyttes som egenkapital til investeringer, oppbygning av disposisjonsfond eller nedbetaling av gjeld.

Statsbudsjettet 2024

Det legges opp til en vekst i kommunenes frie inntekter på om lag 6,4 mrd. kroner i statsbudsjettet for 2024. Dette er høyere enn intervallet på 5,6 til 5,9 mrd. kroner som ble angitt i kommuneproposisjonen, noe som gir dekning for økte demografi- og pensjonskostnader.

Lønns- og prisveksten fra 2023 til 2024 er anslått til 4,3 prosent.

Regjeringen viderefører ordningen med 12 timer gratis SFO for elever ved 1. og 2.trinn.

Det foreslås å redusere maksimalprisen i barnehagene ytterligere. Maksimalprisen videreføres nominelt på 3 000 kroner per måned og nedjusteres til 2 000 kroner fra 1. august 2024. I tillegg videreføres gratis barnehageplass fra tredje barn for familier med flere barn i barnehagen samtidig.

Regjeringen foreslår å øke investerings-tilskuddet til heldøgns omsorgsplasser for å få flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger i kommunene.

Konsekvenser av statsbudsjettet for Rana kommune er fulgt opp med nye tiltak.

Nytt inntektssystem fra 2025

Våren 2020 ble inntektssystemutvalget nedsatt for å foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Utvalget la fram sin utredning høsten 2022, og kom med en rekke anbefalinger og forslag til endringer i inntektssystemet. Utvalgets utredning har vært på høring og det kom inn rundt 300 høringssvar fra kommuner og andre.

Regjeringen vil legge fram en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene i en egen melding til Stortinget våren 2024. Det tas dermed sikte på at nytt inntektssystem for kommunene får virkning fra og med 2025.

Gjennomgangen vil følge opp Hurdalsplattformen og bygge på utredningen fra Inntektssystemutvalget og høringsinnspillene.

I Hurdalsplattformen framgår det blant annet at regjeringen vil: «Sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen, herunder gjennom endret skattlegging av vindkraft.»

Denne politikken overfor vertskommunene har regjeringen fulgt opp overfor kommuner med havbruksvirksomhet, blant annet i forslaget til økte inntekter fra produksjonsavgift gjennom Havbruksfondet.

Regjeringen vil også fjerne delene i inntektssystemet som straffer kommuner som ikke slår seg sammen. Dette vil innebære å avvikle graderingen av basiskriteriet, og gjeninnføre modellen der alle kommuner mottar det samme beløpet gjennom basiskriteriet. Regjeringen vil vurdere utformingen av basiskriteriet i forbindelse med den helhetlige gjennomgangen av inntektssystemet.

Frie inntekter

Tabell 11. Frie inntekter 2023-2027

Frie inntekter	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Endring fra 2023	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Innbyggertilskudd	733 228	774 044	40 816	777 122	775 222	778 022
Utgiftsutjevning	-8 267	4 396	12 663	16 800	21 500	19 700
Korr. statlige skoler	8 739	9 801	1 062	9 800	9 800	9 800
Inntektsgarantiordning	-1 072	-1 894	-822	-1 800	-1 800	-1 800
Særskilt fordeling	14 236	14 931	695	10 200	10 200	10 200
Nord-Norge-tilskudd	50 358	52 298	1 940	52 300	52 300	52 300
Sum rammetilskudd	797 222	853 576	56 354	864 422	867 222	868 222
Skatt på inntekt og formue	820 014	870 460	50 446	874 714	881 714	885 014
Inntektsutjevning	87 600	105 800	18 200	105 700	105 900	106 600
Sum skatt og inntektsutjevning	907 614	976 260	68 646	980 414	987 614	991 614
Sum frie inntekter	1 704 836	1 829 836	125 000	1 844 836	1 854 836	1 859 836

De frie inntektene består av inntekter fra skatt og rammetilskudd og utgjør om lag 72 prosent av kommunesektorens samlede drifts-inntekter. De frie inntektene kan fritt disponeres uten andre føringer enn gjeldende lover og regler.

Inntektssystemet skal bidra til at kommunene kan gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne, gjennom å kompensere ufrivillige kostnadsforskjeller og ulikt nivå på skatteinntektene.

Tabell 12. Rammetilskudd 2024

Rammetilskudd til kommuner	2024 (mill. kr)
Innbyggertilskudd	169 718
Distriktstilskudd Sør-Norge	875
Distriktstilskudd Nord-Norge	2 430
Skjønnstilskudd	1 000
Regionsentertilskudd	222
Veksttilskudd	282
Storbytilskudd	671
Sum rammetilskudd	175 198

Inntektssystemet består av flere elementer som omfordeler inntekter mellom kommunene. Rammetilskuddet fordeles først med et likt beløp per innbygger. Deretter skjer en omfordeling mellom kommunene i form av

utgiftsutjevningen, som omfordeler ufrivillige konstadsulemper, mens inntektsutjevningen omfordeler skatteinntektene.

Samlet rammetilskudd til kommunene er på 175,2 mrd. kr i 2024. I rammetilskuddet inngår også regionalpolitiske tilskudd, som skal ivareta ulike hensyn, som regional- og distriktspolitiske mål, høy befolkningsvekst og storbyutfordringer. Tilskuddene omfatter distriktstilskudd Nord-Norge, distriktstilskudd Sør-Norge, storbytilskudd, regionsentertilskudd og veksttilskudd.

Skjønnstilskudd er også et element i rammetilskuddet som skal kompensere for spesielle lokale forhold, som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet. Kommunal- og distriktsdepartementet fordeler skjønnsstilskuddet mellom fylkeskommunene. Statsforvalteren fordeler tilskuddet mellom kommunene for å sikre en likeverdig behandling av kommunene. Rammen for skjønnsstilskudd i 2024 er på 1,0 mrd. kr. Herav er 70,8 mill. kr tildelt Nordland fylke.

Ut over de frie inntektene, har kommunene inntekter som øremerkede tilskudd, gebyrer, brukerbetaling, eiendomsskatt, moms-kompensasjon, kraftinntekter og utbytte.

Samlet øker de frie inntektene med 125 mill. kr tilsvarende en økning på 7,8 prosent. Økningen er knyttet til lønns og prisvekst, samt oppgaveendringer, satsninger og økte kostnader knyttet til demografi og pensjon.

Skatt og inntektsutjevning

Skatteinntektene i Rana anslås til 33 479 kr per innbygger, mens nasjonalt skattenivå anslås til 39 737 kr per innbygger. Dette er en økning 4,8 prosent fra forventet nivå i 2023, både for Rana og landet. Forventet skatteinntekt per innbygger i Rana er på 84,3 prosent av nasjonalt nivå. Differansen mellom skatt per innbygger nasjonalt og lokalt, kompenseres delvis gjennom inntektsutjevningen. Samlet anslås skatt og netto inntektsutjevning til 37 545 kr per innbygger og vil utgjøre 94,5 prosent av nasjonalt skattenivå per innbygger.

Dersom Rana hadde vært på samme nivå som landsgjennomsnittet, hadde netto inntekter fra skatt og inntektsutjevning vært ca. 57 mill. kr høyere.

Skatteinntektene forventes å øke med 6,5 prosent, mens inntektsutjevningen anslås å øke med 21,8 prosent. Samlet økning anslås til 68,6 mill. kr, en økning på 8,0 prosent.

Rammetilskudd

Innbyggertilskudd

Innbyggertilskuddet blir fordelt med et likt beløp per innbygger som utgjør 29 832 kr i 2024. Totalt gir dette et innbyggertilskudd på 774 mill. kr, en økning på 40,8 mill. kr.

Utgiftsutjevning

Utgiftsutjevningen består av en rekke kriterier som omfordeler innbyggertilskuddet mellom kommuner med lavt beregnet utgiftsbehov til kommuner med høyt beregnet utgiftsbehov. Dette skal gi kompensasjon for forskjeller i utgiftsbehov som kommunene ikke kan påvirke selv. Målet er å overføre midler fra lettdrevne kommuner til tungdrevne kommuner.

Rana har færre barn og unge enn landsgjennomsnittet, samtidig synker andelen barn og unge mer enn i resten av landet. Samlet trekk gjennom utgiftsutjevningen knyttet til aldersgruppene 0-15 år er på 50,7 mill. kr i 2024, et økt trekk på 4,6 mill. kr.

Tabell 13. *Utgiftsbehov 2024 - befolkning*

Kriterie	Utgiftsbehovs indeks	+ / - utjevning	Endring fra 2023
	Lands-gjennomsnitt = 100	(1000 kr)	(1000 kr)
0-1 år	93 %	-721	-3
2-5 år	87 %	-29 578	-1 230
6-15 år	95 %	-20 363	-3 359
16-22 år	97 %	-1 089	-58
23-66 år	98 %	-3 700	-436
67-79 år	113 %	13 572	1 880
80-89 år	121 %	28 116	3 786
over 90 år	134 %	22 944	1 456
	100 %	4 396	12 664

Rana har en høyere andel personer i alderen 67 år og over, samtidig øker aldersgruppen mer enn i resten av landet, slik at Rana får økt rammetilskudd gjennom utgiftsutjevningen. Samlet tilførsel gjennom utgiftsutjevningen knyttet til aldersgruppene 67 år og over er 64,6 mill. kr i 2024, en økt tilførsel på 7,1 mill. kr.

Samlet defineres Rana kommune nå som en tungdrevet kommune igjen og får tilført 4,4 mill. kr gjennom utgiftsutjevningen. Dette er 12,7 mill. kr mer i 2023. Sist kommunen fikk tilført midler gjennom denne ordningen, var i 2010.

Vedlegg 5 viser nærmere detaljer rundt utgiftsutjevningen.

Korreksjonsordning for elever i statlige og private skoler

Trekkordningen for statlige og private skoler medfører at kommuner med elever i statlige og private skoler trekkes 121 700 kr per elev for de elevene kommunene ikke yter grunnskole tjenester til. Summen av trekk fra kommuner med elever i statlige og private

skoler fordeles ut igjen til alle landets kommuner etter kommunenes andel av beregnet utgiftsbehov.

56 personer i alderen 6-15 år fikk vanlig undervisning ved private skoler i Rana. Dette er samme antall elever som året før. Dette gir et trekk i rammeoverføringen på 6,8 mill. kr.

Samlet tilbakeføring til Rana utgjør 16,6 mill. kr, slik at ordningen med omfordeling knyttet til statlige og private skoler, gir en netto tilførsel på 9,8 mill. kr til Rana i 2024.

Inntektsgarantiordningen

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal skjerme kommunene mot brå nedgang i rammetilskuddet som følge av endringer i kriteriedata, befolkningsnedgang og systemendringer i inntektssystemet.

Endringer ordningen omfatter er strukturelle endringer i inntektssystemet, innlemming av øremerkede tilskudd, endringer i befolknings-tall og kriteriedata, og endringer i regional-politiske tilskudd. Ordningen er utformet slik at ingen kommuner skal ha en vekst i rammetilskuddet fra et år til det neste som er lavere enn 400 kroner under veksten på landsbasis, målt i kroner per innbygger.

Veksten i rammetilskuddet fra 2023 til 2024 er på landsbasis 962 kroner per innbygger. Dette innebærer at kommuner som har en vekst i rammetilskuddet som er lavere enn 562 kroner per innbygger, vil bli kompensert opp til denne vekstgrensen.

Rana kommunes vekst i rammetilskuddet fra 2023 til 2024 er 1 083 kr per innbygger, og kommunen får derfor ingen kompensasjon gjennom denne ordningen.

Alle kommuner er med på å finansiere ordningen og blir trukket med et likt beløp per innbygger. For 2024 er trekket på 73 kr per innbygger, som gir et samlet trekk på 1,9 mill. kr i rammetilskuddet.

Særskilt fordeling

Under særskilt fordeling får Rana 14,9 mill. kr. Herav er 4,8 mill. kr til helsestasjon og skolehelsetjeneste. Kompensasjon for økt ansvar i forbindelse med barnevernsreformen utgjør 4,8 mill. kr, mens 5,4 mill. kr er knyttet til grunnskoletilskuddet, innført fra og med 2022.

Nord-Norge tilskudd

Nord-Norge tilskuddet for Nordland er satt til 1 930 kr per innbygger for 2022. Dette gir et samlet tilskudd til Rana på 50,4 mill. kr.

Ordinært skjønnstilskudd

Rana får ingen ordinære skjønnsmidler i 2023.

Eiendomsskatt

Taksering av eiendommer

Kommunestyret har i sak 109/22 vedtatt at Rana kommune skal benytte Skatteetatens formuesgrunnlag (boligverdi) for boliger som verdigrunnlag for beregning av eiendomsskatt på boligeiendommer. Videre ble det vedtatt at det skal gjennomføres en konkurranse om anskaffelse av takster for næringseiendom og boliger uten boligverdi.

Ved utskriving av eiendomsskatten for 2024 for boliger uten boligverdi fra Skatteetaten og næringseiendom, blir det benyttet nye vedtatte takster.

Boliger og fritidseiendommer

Regjeringen foreslår ingen endringer i statsbudsjettet for 2024 og maksimal skattesats for boliger og fritidsboliger er fire promille. I Rana er satsen to promille. Kommunen kan fritt sette ned skattesatsen, men eiendomsskatten skal minst være en promille. Kommunen kan maksimalt sette opp skattesatsen med en promille per år.

Boliger og fritidseiendommer skal ha en obligatorisk reduksjonsfaktor i eiendomsskattetakstene på minst 30 prosent, uavhengig av hvordan de er taksert.

Kommunen har et bunnfradrag på 300 000 kr som kan videreføres eller endres.

I Rana skrives det ut eiendomsskatt på bolig og fritidseiendom på faste avgrensede områder, helt eller delvis utbygd på byvis, noe som forutsettes videreført i budsjettopplegget.

Ved utskriving av eiendomsskatt for boliger i 2024 er skattegrunnlaget formuesgrunnlaget ved fastsetting av formues- og inntektsskatt for inntektsåret 2022.

Vannkraftbeskatning og næringsseiendom

Fra og med inntektsåret 2022 er den effektive grunnrenteskattesatsen på vannkraft økt fra 37 prosent til 45 prosent.

Grunnrenteskatten på vannkraft trekkes fra i grunnlaget for eiendomsskatten. Økt grunnrenteskatt vil derfor isolert sett føre til redusert eiendomsskatt til kommunene. Fradraget for grunnrenteskatt ved beregning av eiendomsskattegrunnlaget fastsettes som et gjennomsnitt over fem år, slik at det vil ta noe tid før hele effekten av økt grunnrenteskatt reflekteres i eiendomsskattegrunnlaget.

Maksimal skattesats etter loven er syv promille, som Rana kommune benytter ved utskriving av eiendomsskatt på vannkraftanlegg og næringsseiendom.

Inntekter fra eiendomsskatt

I budsjett 2024 ligger det til grunn en eiendomsskatteinntekt på 110,1 mill. kr, hvorav 39,1 mill. kr er fra bolig og fritidseiendommer og 71 mill. kr fra næringsseiendommer og kraftanlegg. Økning i eiendomsskatt fra boliger på 8,5 mill. kr skyldes at det ble budsjettert en estimert økning ved overgang til nytt verdigrunnlag for utskriving av eiendomsskatt på boliger i 2023. Eiendomsskatt fra næringsseiendommer er budsjettert med 36,0 mill. kr i 2024. Det er ikke lagt inn økning i 2024 på grunnlag av ny alminnelig taksering.

Takst på næringsseiendom er kontorjustert 20 prosent fra 2010 til 2023. Verdi på næringsseiendom har ikke hatt samme formidable økning som på boligeiendommer. En eventuell endring vil reguleres inn budsjettet i forbindelse med tertialrapporteringer.

Dersom kommunestyret velger å endre på promillesats, bunnfradrag eller reduksjonsfaktor, vil dette føre til endringer i inntektsrammene, se vedlegg 6.

Brukerbetalinger og salgs- og leieinntekter

Budsjettopplegget forutsetter en oppjustering av betalingssetter i tråd med prisstigningen, for å unngå at budsjettets inntektsside sakker akterut i forhold til utgiftene i tjenestene. Lønns- og prisvekst i kommunal sektor er anslått til 4,3 prosent i 2024.

Det budsjetteres med 77 mill. kr i brukerbetalinger i 2024, en økning på 0,2 mill. kr fra 2023. Salgs- og leieinntekter øker med 21,4 mill. kr, fra 222,5 mill. kr til 243,9 mill. kr i 2023. (9,6 prosent). Økningen består i hovedsak av økte inntekter fra salg av konsesjonskraft, samt økte gebyrinntekter på selvkostområde vann og avløp.

Kommunale gebyrer

Selvkostprinsippet

Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester, setter øvre rammer for brukerbetaling på flere områder.

Renovasjon og tømming fra slamavskillere (septiktanker) mv.

Innenfor avfallsområdet (renovasjon) er det et lovmessig krav om at selvkost skal danne grunnlag for innbyggernes brukerbetaling. Kommunene er altså pålagt å ha full kostnadsdekning.

Vannforsyning og avløpshåndtering

Brukerne av tjenesten bør bære kostnadene forbundet med tjenestene. Kommunen er imidlertid ikke pålagt full kostnadsdekning.

Feietjeneste

Brukerbetaling kan maksimalt dekke selvkost, men det er ikke pålagt full kostnadsdekning.

Plan- og byggesaksbehandling

Brukerbetaling kan maksimalt dekke selvkost, men det er ikke pålagt full kostnadsdekning.

Oppmåling og matrikkelføring

Kommunen kan ta gebyr for oppmålingsforretning, matrikkelføring, utferding av matrikkelbrev og annet arbeid etter regulativ fastsatt av kommunestyret selv. Gebyrene kan i sum ikke være høyere enn nødvendige kostnader kommunen har med slikt arbeid.

Kommuneloven § 15-1 og selvkostforskriften gjelder uavhengig av hvordan virksomheten er organisert. Dette innebærer at når kommunen har satt ut tjenesten for avfallshåndtering til et interkommunalt selskap, vil reglene om beregning av selvkost også gjelde for beregningen av hva som er selskapets selvkost, på samme måte som om kommunen selv hadde produsert tjenesten.

Det er kun innenfor avfallsområdet at det er et lovmessig krav om at selvkost skal danne grunnlag for innbyggernes betaling. Dette

innebærer at kommunene er pålagt å ha full kostnadsdekning innenfor avfallsområdet.

Kommunestyret har vedtatt at vann- og avløpstjenestene, samt feietjenesten skal drives etter selvkostprinsippet. Det skal sikres full kostnadsdekning, men kommunen skal ikke ha fortjeneste fra inntektene.

Renovasjon

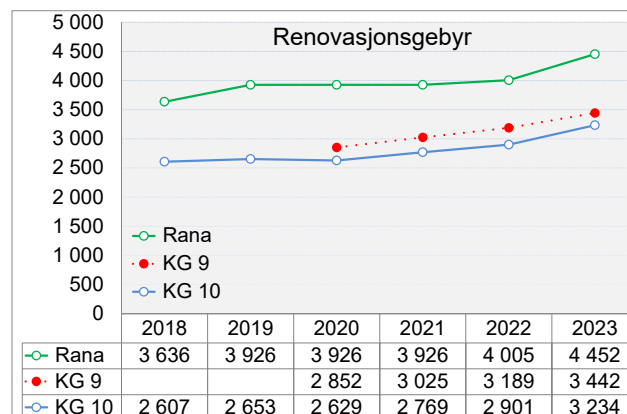
Det er kommunen som er pliktsubjekt etter forurensningsloven § 34 og som skal fastsette avfallsgebyr uavhengig av organisasjonsform. Selv om kommunen kjøper avfallstjenesten eller utøver den selv, må kommunen sikre seg at kommunens plikter ivaretas. Det er derfor alltid kommunen som skal fastsette avfallsgebyrene.

Rana kommune har organisert renovasjonsordningen gjennom et interkommunalt selskap, Helgeland avfallsforedling IKS (HAF).

Vedlegg 4.4 viser forslag til gebyrer for husholdningsrenovasjon, fritidsrenovasjon og septikgebyrer for 2024, basert på vedtak i representantskapsmøte i HAF IKS 20.10.2023.

For 2024 foreslås en gebyrøkning for husholdningsrenovasjon på 12 prosent. Septikgebyr økes med 51 prosent og fritidsrenovasjon med 17 prosent.

Figur 10. Renovasjonsgebyr 2018-2023

Tall fra SSB/Kostra viser at Rana kommune har et langt høyere renovasjonsgebyr enn landet og sammenlignbare kommuner i 2023. Av kommunene i Kostra gruppe 9, har Rana

høyest renovasjonsgebyr av samtlige kommuner. Samtidig har renovasjonsgebyret økt mer i Rana enn blant sammenlignbare kommuner. I Rana økte gebyret med 447 kroner fra 2022 til 2023, en økning på 10 prosent. I Kostra gruppe var økningen i gebyret på 253 kroner, en økning på 7,4 prosent.

Hovedfunn fra en selskapskontroll utført av Deloitte i 2019, peker på at en utfordring ved selvkostsystemet er at finansieringsprinsippet ikke gir kommunene/selskapene incentiver til effektiv drift, når kostnadene uansett tas av brukerne. Dersom et selskap driver ineffektivt, vil dette medføre høye gebyrer.

Deloitte anbefaler at Helgeland avfallsforedling IKS utfører en analyse av kostnadsnivået og gebyrnivået i selskapet og ser på hvilke handlingsrom selskapet har for effektivisering og for å eventuelt kunne redusere prisen på tjenestene og hva for eksempel endret servicenivå kan medføre for gebyrnivået.

I møte 21.10.2022 ba også representantskapet om en utredning om framtidige renovasjonsgebyr. Utredningen skal inneholde minst følgende:

- servicegrad
- tømmefrekvens
- faktisk mengde avfall sett i forhold til dunkvolum

Representantskapet ber i utredningen om sammenligning med andre renovasjonsselskap som SHMIL, IRIS, LAS og Reno-Vest, hvor man utreder sett i forhold til hva som er inkludert i renovasjonsgebyret og andre faktorer og tillegg. Utredningen må også avklare hvilke langsiktige avtaler HAF har og når eventuelle endringer kan gjennomføres og konsekvenser av disse.

Vann og avløp

Ledningsnett

Kommunen har et stort vedlikeholdsetterslep, spesielt på ledningsnettet. Etterslepet er i 2023 beregnet til ca. 2,0 mrd. kr. Når det bygges nytt ledningsnett, er forventet levetid på anleggene 100 år. Det vil si at man som minimum må fornye 1 prosent av ledningsnettet i året for å holde tritt med forringelsen. Dersom vedlikeholdsetterslepet skal reduseres, må fornyingstakten være større enn 1 prosent per år.

Tabell 14. Fornyingstakt ledningsnett

(prosent)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vann	0,79	0,68	0,38	0,43	0,62	0,73
Avløp	1,1	1,18	0,92	1,02	1,17	1,48

Tabellen ovenfor viser at investeringsnivået på vannledningsnettet fortsatt er for lavt til å holde tritt med forringelsen av de tekniske anleggene i sektoren. Situasjonen er noe bedre i avløpsnettet. Dette skyldes at teknologi for gravefri rehabilitering er lettere tilgjengelig for avløpsrør.

Rana kommune har et mål om å benytte gravefrie løsninger ved skifte av avløpsrør der det er egnet. Samtidig er det fremdeles mange anlegg som må fornyes med tradisjonell graveentreprise. Kommunen har et mål om å fornye minst 1,2 prosent av vannledningene og 1 prosent av avløpsledningene årlig.

Fornyningstakten er nedfelt i hovedplanene for drikkevann og avløp. En rekke rehabiliteringsprosjekter er planlagt på ledningsnettet for å redusere overvannspåvirkningen, bedre drikkevannskvaliteten, redusere vanntapet og redusere lekkasje av spillvann til grunnen eller vannmiljøet. I tillegg gir økte klimautfordringer og skjerpede rensekraft utfordringer på avløpsnettet som må håndteres.

Anlegg

Kommunen jobber med forbedring av reservevannforsyning for Rana sentralt, men i hovedsak er det ledningsnett som har, og vil ha fokus på vannområdet fremover.

For avløpssektoren er det større utfordringer med hensyn til anleggene. Etter kommunens egen gjennomgang av avløpsområdet, ble det avdekket behov for å iverksette tiltak. Mjølanodden renseanlegg er det største og viktigste prosjektet, og her forventes ferdigstilling i løpet av 2025. Hovedformålet med utvidelsen er håndtering av avløpsvann fra Moskjæran avløpsområde. Moskjæran renseanlegg leverer ikke tilfredsstillende ytelse i henhold til utslippstillatelsen og må fases ut.

Feie- og tilsynsgebyr

Gebyrene økes i samsvar med statsbudsjettets anslag for lønns- og prisvekst på 4,3 prosent. Differensiering av gebyr justeres etter nye erfaringstall.

Byggesak, plan og oppmåling

Gebyrinntektene på selvkostområdene plan, oppmåling, seksjonering og byggesak dekker fortsatt ikke kommunens utgifter på det enkelte området. Gebyrene foreslås regulert med 5,5 prosent for 2024.

Det vises til vedlegg 4.3 for nærmere detaljer.

Inntektssystemet og demografiske endringer

Tabell 15. Endringer via inntektssystemet som følge av demografiske endringer

Aldersgruppe	Innbyggere 1.7.2022	Innbyggere 1.1.2023	Innbyggere 1.7.2023	Endring antall	Enhetspris (kroner)	SUM endringer inntektssystemet
Sum	26 115	25 980	25 947	-168		-12 793 000
0-1 åringer	485	488	467	-18	22 000	-396 000
2-5 åringer	955	940	931	-24	214 000	-5 136 000
6-15 åringer	2 958	2 910	2 888	-70	143 000	-10 010 000
16-22 åringer	2 112	2 082	2 092	-20	21 000	-420 000
23-66 åringer	14 738	14 672	14 628	-110	15 000	-1 650 000
67-79 åringer	3 444	3 454	3 485	41	36 000	1 476 000
80-89 åringer	1 125	1 140	1 166	41	143 000	5 863 000
90 år og over	298	294	290	-8	315 000	-2 520 000
Personer med nedsatt funksjonsevne over 16 år	120		125	5	925 000	4 625 000

Kommunene er finansiert gjennom inntektssystemet. Rammetilskuddet for 2024 er basert på befolknings sammensetningen 1.7.2023, mens inntektsutjevningen er basert antall på innbyggere 1.1.2024.

De enkelte aldersgruppene har ulik enhetskostnad i inntektssystemet, basert på hvilken kostnad staten forventer den enkelte innbygger utgjør for kommunen.

Tabellen over viser endringer i rammeoverføringen til Rana, inkludert inntektsutjevning, basert på endringer i befolknings sammensetningen fra 1.7.2022 til 1.7.2023.

Samlet er antall innbyggere redusert med 168 personer, og medfører isolert sett en redusert rammeoverføring på 12,8 mill. kr. Hovedårsaken skyldes en nedgang i antall personer i alderen 2-5 år og 6-15 år. Samtidig er antall personer i alderen 90 år og over redusert og medfører redusert overførsel til kommunen.

Tabellen over viser hvordan endringer i de enkelte aldersgruppene slår inn gjennom inntektssystemet. Dersom Rana hadde fått en ny innbygger i alderen 2-5 år, ville dette gitt en økt rammeoverføring inkludert inntektsutjevning på 214 000 kr for 2024. Samtidig får kommunen også økte kostnader for å levere kommunale tjenester.

Endret befolknings sammensetning gir endret etterspørsel etter kommunale tjenester og endret overføring fra staten. Inntektssystemet er lagt opp slik at staten overfører mest midler til kommunen for innbyggere som krever ulike kostnadskrevende tilbud fra kommunen.

Innbyggere i alderen 2-15 år og 80 år og over har en høyest enhetspris gjennom inntektssystemet. Disse gruppene benytter kommunale tjenester som barnehage, grunnskoletilbud og ulike pleie- og omsorgstilbud.

Aldersgruppene 0-1 år, 16-22 år, 23-66 og 67-79 år gir lav tilførsel via inntektssystemet. Dette skyldes at disse aldersgruppene i mindre grad etterspør kostnadskrevende kommunale tjenester, og dermed ikke utgjør store kostnader for kommunen.

Samlet medfører færre innbyggere i alderen 0-15 år til en redusert overføring på 15,5 mill. kr, mens endringene i antall personer i alderen 67 år og over, gir en økt overføring på 4,8 mill. kr. Færre innbyggere i alderen 16-66 år gir en redusert overføring på 2,1 mill. kr, mens økningen i antall personer med nedsatt funksjonsevne gir en økt overføring på 4,6 mill. kr.

Endringer i befolknings sammensetningen følges opp i budsjett og økonomiplanperioden ved justering av sektorenes budsjettammer.

Rana kommunes budsjettopplegg 2024-2027

Rana kommune leverte et solid regnskapsresultat for 2022 og hadde ved inngangen av 2023 en robust kommuneøkonomi.

Langsiktig og bærekraftig økonomistyring og god budsjett disiplin har gitt gode resultater.

Rana kommune har god kontroll på drifta og leverer gode tjenester til innbyggerne.

Samtidig evner vi å tilpasse tjenestene til endret demografi og rammebetingelser.

Økonomistyringen har vært god i en periode preget av stramt arbeidsmarked, høy inflasjon og økte renter.

Kommunens tjenester evner å tenke nytt og samarbeider om å oppnå målene som er satt, både for kvaliteten vi leverer og økonomiske mål.

I løpet av 2023 viser flere økonomiske indikatorer negative tall. Kommunens gjeldsgrad er presset og høyere enn måltallet for økonomisk bærekraft, samtidig vil netto driftsresultatet være negativt som følge av utbetalinger til Avinor og bruk av disposisjonsfond.

Vi går inn i en ny økonomiplanperiode der store deler av handlingsrommet er borte. Forpliktelser til Avinor og Kystverket medfører at 925 mill. kr av disposisjonsfondet er bundet opp. I tillegg har kommunen forpliktet seg til ytterligere 66 mill. kr i et lokalt bidrag til rullebaneforlengelse.

Økt bosetting av flyktninger medfører økt press på kommunale tjenester. Høy prisvekst over tid, økte renter og økt usikkerhet i næringslivet, kan bidra til økt etterspørsel etter kommunale tjenester. Dette gjelder flere kommunale tjenester, men spesielt NAV kommune opplever økte utfordringer blant kommunens innbyggere.

Økt usikkerhet og vedtatte forpliktelser, stiller høyere krav til at kommunen har tilstrekkelig med frie midler på fond, for å minske risikoen og være i stand til å kunne håndtere uforutsette hendelser.

Den økonomiske innretningen legger opp til et negativt netto driftsresultat på minus 3,2 prosent i 2024. Også i 2025 og 2026 forventes negativt driftsresultat, som følge av bruk av disposisjonsfond. Først i 2027 budsjetteres det med et positivt driftsresultat på 5,8 prosent.

Korrigert for disponeringer til ny dypvannskai, er netto driftsresultat i 2024 på 3,0 prosent. Herav utgjør reduserte pensjonsutgifter som følge av premiefondsbruk, 44,7 mill. kr tilsvarende 1,8 prosent av netto driftsresultat.

Disposisjonsfondet styrkes og bygges opp til et bærekraftig nivå, etter utbetaling til ny flyplass. Gjeldsgraden vil fortsatt være i ubalanse i forhold til handlingsregelen om økonomisk bærekraft.

Rådmannen har anbefalt en investeringsramme på 1,0 mrd. kr i gjeldene planperiode. For å hindre en økning i gjeldsgraden er det lagt opp til økt egenkapital i form av overføringer fra drift og økte avdrag på lån. Vedlikeholdsetterslepet er stort, samtidig melder tjenestene om økte investeringsbehov.

For å imøtekomme de store behovene, er investeringsrammen økt med 158 mill. kr utover anbefalt nivå. Dette krever økt finansiering, som løses ved bruk av ubundne investeringsfond.

Når vi ser på investeringsbehovet, skal vi tenke nytt i et større perspektiv med fokus på bærekraftige løsninger.

Hovedtall i det økonomiske opplegget

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Endring 2023-2024	ØkPI 2027	Endring 2023-2027
Sum driftsinntekter	-2 361 166	-2 537 738	-176 572	-2 606 814	-245 648
Sum driftsutgifter	2 250 024	2 569 457	319 433	2 387 757	137 733
Brutto driftsresultat	-111 142	31 719	142 861	-219 057	-107 915
Netto finansutgifter og finansinntekter	156 519	174 185	17 666	198 442	41 923
Motpost avskrivninger	-114 544	-123 761	-9 217	-129 673	-15 129
Netto driftsresultat	-69 167	82 143	151 310	-150 288	-81 121
Overføring til investering	46 364	58 632	12 268	65 000	18 636
Avsetninger til disposisjonsfond	34 083	44 771	10 688	103 642	69 559
Bruk av disposisjonsfond	-9 500	-185 667	-176 167	-6 500	3 000
Bruk og avsetninger bundne fond	-1 780	121	1 901	-11 854	-10 074
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat	69 167	-82 143	-151 310	150 288	81 121
Sum avdrag og egenkapital fra drift	156 864	178 032	21 168	204 400	47 536
Netto avsetning og bruk av disposisjonsfond	24 583	-140 896	-165 479	97 142	72 559
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	2,9 %	-3,2 %	-6,2 %	5,8 %	2,8 %
Brutto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	4,7 %	-1,2 %	-6,0 %	8,4 %	3,7 %

Hovedtall årsbudsjett 2024

Driftsinntekter

Veksten i driftsinntektene er i hovedsak relatert til økt rammetilskudd og økt inntekts- og formuesskatt som øker med 125 mill. kr.

Økning i driftsinntektene skal dekke opp for økt utgiftsbehov knyttet til demografi, nye brukere, statlige og kommunale satsinger, kommunestyrevedtak, økte kapitalkostnader, økte egenfinansiering av investeringer, samt styrking av kommunens handlingsrom, i tillegg til lønns- og prisstigning. Oppsummert fordeler driftsinntektene seg slik:

Inntekter fra eiendomsskatt øker med 7,4 mill. kr, og er knyttet til økte inntekter fra boliger og fritidseiendommer grunnet overgang til ny takstperiode og nytt verdigrunnlag.

Andre overføringer og tilskudd fra staten øker med 26,4 mill. kr, fra 34,7 mill. kr til 61,1 mill. kr, og er i all hovedsak relatert til økt integreringstilskudd på grunn av flere flyktninger.

Overføringer og tilskudd fra andre reduseres med 3,8 mill. kr.

Brukerbetalinger øker med 0,2 mill. kr, fra 77,0 mill. kr til 77,2 mill. kr. Her nevnes spesielt at redusert foreldrebetaling innenfor barnehage og SFO utligner i stor grad økning i brukerbetaling innen helse og omsorg.

Salgs- og leieinntekter øker med 21,4 mill. kr, fra 222,5 mill. kr til 243,9 mill. kr. Økningen er knyttet til indeksregulering og generell justering av kommunale gebyrer.

Totalt forventes driftsinntekter på 2 537,7 mill. kr. Dette er 176,6 mill. kr høyere enn i 2023, og utgjør en vekst på 7,5 prosent.

Driftsutgifter

Lønnsutgiftene øker med 68,8 mill. kr og er knyttet til årets lønnsoppgjør, samt forventet årslønnsvekst fra 2023-2024. Økningen er på 5,4 prosent.

Sosiale utgifter øker med 22,9 mill. kr, tilsvarende 12,4 prosent og skyldes økte pensjonsutgifter.

Kjøp av varer og tjenester øker med 47,3 mill. kr, fra 447,7 mill. kr til 495,0 mill. kr. Økningen er på 10,6 prosent og er i hovedsak knyttet til nye tiltak som bruk av vedlikeholdsfond og økt festeavgift, samt prisjustering av budsjettet.

Overføringer og tilskudd til andre øker med 171,2 mill. kr og er i hovedsak knyttet til ny dypvannskai.

Avskrivningene øker med 9,2 mill. kr, som følge av aktivering av nye bygg- og anlegg.

Samlet øker driftsutgiftene med 319,4 mill. kr.

Brutto driftsresultat reduseres med 142,9 mill. kr, fra -111,1 mill. kr i 2023 til 31,7 mill. kr i 2024.

Finansinntekter og finansutgifter

Renteinntekter øker med 34,3 mill. kr, fra 50,0 mill. kr i 2023 til 84,3 mill. kr i 2024, som følge av økt rentenivå på innskudd og plasseringer.

Utbytte er uforandret på 15 mill. kr.

Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler er også i 2024 satt til 0.

Renteutgifter øker med 43,1 mill. kr, fra 111,0 mill. kr til 154,1 mill. kr, som følge av økt rentenivå.

Avdrag på lån øker med 8,9 mill. kr, fra 110,5 mill. kr til 119,4 mill. kr.

Netto finans øker med 17,7 mill. kr, fra 156,5 mill. kr til 174,2 mill. kr.

Motpost avskrivninger øker tilsvarende økte avskrivninger, med 9,2 mill. kr.

Netto driftsresultat (NDR) reduseres med 151,3 mill. kr, fra -69,2 mill. kr til 82,1 mill. kr.

Disponering eller dekning av netto driftsresultat

Overføring til investering, fra drift til investeringsregnskapet, økes med 12,3 mill. kr og utgjør 58,6 mill. kr i 2024. Høy gjeldsgrad kombinert med en høy investeringsramme i perioden, krever økt egenfinansiering for å hindre en økning i gjeldsgraden, samt redusere bruk av lån og økte rentekostnader.

Avsetninger til og bruk av bundne driftsfond gir en netto avsetning til bundne fond på 121 000 kroner i 2024, som er en økning på 1,9 mill. kr fra 2023. Økningen er i stor grad knyttet til økte avsetninger på selvkost-områdene.

Avsetning til disposisjonsfond utgjør 44,8 mill. kr, en økning på 10,7 mill. kr. Disposisjonsfondet krever økt tilførsel av midler som følge av fremtidige forpliktelser til ny dypvannskai.

Det foreslås bruk av disposisjonsfond på 185,7 mill. kr i 2024. Dette er 176,2 mill. kr mer enn i 2023 og er knyttet til følgende tiltak:

- Dyvannskai: 158,7 mill. kr
- Bruk av vedlikeholdsfond: 20 mill. kr
- Bruk av innovasjonsfond: 5,0 mill. kr
- Bruk av klimafond: 1,5 mill. kr
- KST vedtak – tilflyttertorg: 0,5 mill. kr

Investeringer

Brutto investeringsutgifter i planperioden utgjør 1 158 mill. kr. Netto investeringsutgifter etter inntektsført momskompensasjon, tilskudd og øvrige inntekter beløper seg til 920,5 mill. kr.

I første kolonne i investeringstabellene nedenfor, vises anslått total kostnad for prosjektene. Foreløpige anslag er usikre inntil det foreligger konkrete tilbud. I andre kolonne vises vedtatt budsjett for 2023. I de påfølgende kolonnene vises forslaget til budsjett for 2024 og økonomiplan 2025-2027.

Forslaget til investeringer i økonomiplanperioden forutsetter bruk av kommunens fondsmidler med 155 mill. kr, overføring fra drift med 253,6 mill. kr og bruk av lån med 560,9 mill. kr. Av dette utgjør lån til selvfinansierende prosjekter 482,7 mill. kr. Dette fordeler seg med 422 mill. kr til prosjekter innen vann- og avløp og 60,7 mill. kr til omsorgsboliger og bofellesskap.

Nye låneopptak som belaster driftsbudsjettet fullt ut med renter og avdrag i perioden utgjør 78,2 mill. kr.

Forslag til budsjett for 2024 omfatter brutto investeringer på 345,9 mill. kr. Netto investeringer etter inntektsført momskompensasjon er på 284,2 mill. kr.

Investeringsbudsjett for 2024 finansieres ved bruk av fondsmidler med 29,5 mill. kr, og bruk av lån med 218,2 mill. kr. Låneopptaket er fordelt med 140 mill. kr til selvfinansierende prosjekter, der hele beløpet gjelder VA, 78,2 mill. kr i ordinære lån, og overføring fra drift med 58,6 mill. kr.

De finansielle konsekvensene av forslaget til investeringer i perioden, med opptak av lån og utvikling i kommunens likviditet/fondsmidler er omhandlet i kapitlet finans.

Tabell 16. Finansiering av investeringer

Finansiering	Totalt 2024-2027	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027
Investeringer i varige driftsmidler	1 105 500	305 125	337 600	370 900	231 750	165 250
Tilskudd til andres investeringer	28 650	479 350	2 450	2 200	12 000	12 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	23 800	5 765	5 800	5 800	5 800	6 400
Sum investeringsutgifter	1 157 950	790 240	345 850	378 900	249 550	183 650
Kompensasjon for merverdiavgift	-104 000	-31 430	-37 320	-34 880	-28 050	-3 750
Salg av anleggsmidler og tilskudd	-135 001	-4 800	-25 137	-5 899	-89 565	-14 400
Bruk av lån	-560 918	-233 071	-218 198	-198 120	-40 600	-104 000
Overføring fra drift	-253 632	-46 364	-58 632	-65 000	-65 000	-65 000
Bruk og avsetning til ubundne investeringsfond	-104 399	-474 575	-6 563	-75 001	-26 335	3 500
Finansiering	-1 157 950	-790 240	-345 850	-378 900	-249 550	-183 650

Tabell 17. Selvfinansierende investeringer og investeringer finansiert av fond/egenkapital

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	Totalkalkyle	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027
Flyplass	450 000	450 000	-	-	-	-
Trafikksikkerhetstiltak	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	3 750	3 750
Kjøp av tomtegrunn	Årlig ramme	1 000	1 500	1 500	1 500	1 500
Utkjøp festeavtaler	40 000	-	-	40 000	-	-
Kjøp av tomtegrunn - næring og regulering	26 000	-	1 000	10 000	10 000	5 000
Småinvesteringer - under 1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	-	-	-	-
Egenkapitalinnskudd pensjonsordning	Årlig ramme	5 765	5 800	5 800	5 800	6 400
Investeringsprosjekter finansiert av fond/egenkapital		465 515	12 050	61 050	21 050	16 650
Hovedplan vannforsyning	Årlig ramme	50 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Hovedplan avløp	Årlig ramme	96 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Vann og avløp - Mjølån renseanlegg	118 000	-	59 000	59 000	-	-
Vann og avløp fra Brennåsen til ny flyplass	60 000	-	-	-	-	60 000
Selvfinansierende investeringsprosjekter - VA		146 000	139 000	139 000	80 000	140 000
Botilbud eldre - ramme alternative løsninger 2024-2027	250 000	-	10 000	120 000	120 000	-
Bofelleskap - øvrige behov (PHST)	2 500	-	2 500	-	-	-
Selvfinansierende investeringsprosjekter - omsorg, helse og sosial		-	12 500	120 000	120 000	-

Utlån og videreutlån	Totalt 2024-2027	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027
Videreutlån	600 000	100 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Avdrag på lån til videreutlån	96 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000
Sum utgifter	696 000	124 000	174 000	174 000	174 000	174 000
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-18 120	-10 968	-6 040	-6 040	-6 040	0
Bruk av lån til videreutlån	-600 000	-100 000	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-219 712	-32 000	-54 928	-54 928	-54 928	-54 928
Bruk av av bundne investeringsfond	-96 000	-24 000	-24 000	-24 000	-24 000	-24 000
Avsetning til bundne fond	219 712	32 000	54 928	54 928	54 928	54 928
Avsetninger til ubundet investeringsfond	18 120	10 968	6 040	6 040	6 040	0
Sum inntekter og avsetninger	-696 000	-124 000	-174 000	-174 000	-174 000	-174 000

Tabell 18. Investeringer finansiert av lån

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	Totalkalkyle	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027
Skolebygg oppgradering/nybygg						
Selfors barneskole - gymsal	68 750	42 250	-	-	-	-
Båsmo barneskole - gymsal	68 750	42 250	-	-	-	-
Investeringer omsorg, helse og sosial						
Digitalisering - velferdsteknologi	4 000	-	2 000	2 000	-	-
Infrastrukturinvesteringer						
Kommunale veier	Årlig ramme	4 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Ny bil feietjenesten	650	650	650	-	-	-
Nettverksprosjekt - videreføring	23 000	-	8 000	2 500	2 500	-
Insourcing - innkjøp brøytematriell-utvikling drift egenregi	14 000	-	2 000	3 000	4 000	5 000
Ny brannbil	6 500	-	6 500	-	-	-
Forbered elektrifisering Mjølan	1 000	-	1 000	-	-	-
Gruben, Selfors, Moheia, Sagbakken - kunstgress	6 000	-	3 000	3 000	-	-
Driftsentral Mjølan skitten/ren sone	20 000	-	1 000	-	-	-
Bil oppmåling	650	-	-	650	-	-
Oppgradering Sjøfronten og avslutning Sør og Nord	6 000	-	3 000	3 000	-	-
Gjennomføring av andel av ny kommunedelplan byutvikling	5 000	-	5 000	-	-	-
Effektivering tjenestestrategi (sorching mv.)	5 500	-	5 000	500	-	-
Dokumentsenterprosjektet	1 700	-	1 700	-	-	-
Avløp Stenneset	1 000	-	1 000	-	-	-
Øvrige kommunale bygg						
Moheia bad - renovering/oppgradering	86 000	50 000	65 000	-	-	-
Foyerboliger	30 000	4 000	30 000	-	-	-
Oppgradering - Fairbaksvn. 14 og Engvollen 7D	1 250	1 250	-	-	-	-
Bygging av kjølerom og krematorium	62 000	-	30 000	32 000	-	-
Øvrige investeringer						
Investering i driftsmidler og inventar >1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Ny bibliotekbuss	5 000	-	5 000	-	-	-
Rana Kirkelig Fellesråd - investeringsbehov	24 650	29 350	2 450	2 200	12 000	12 000
Investeringsprosjekter lånefinansiert - brutto før fratrukk av mva		178 750	182 300	58 850	28 500	27 000

Skoleinvesteringer

De nye gymsalene ved barneskolene på Selfors og Båsmo ble ferdigstilt til skolestart i år. Begge prosjektene er gjennomført innenfor vedtatt ramme.

Plan for framtidig drift ved skolene på Storforshei og Skonseng er fortsatt under utredning og det er ikke tatt inn forslag til kostnader for oppgradering av byggene i planperioden.

Investeringer pleie og omsorg

Digitalisering og velferdsteknologi

Det foreslås å avsette en ramme på 4 mill. kr til investeringer i digitalisering og velferdsteknologi i 2024 og 2025. Dette for å iverksette moderne løsninger, frigjøre ressurser og samtidig redusere kostnader. Det foreslås bevilget 2 mill. kr til prosjektet i budsjett for 2024, samt forslag om en ramme på 2 mill. kr i 2025.

Botilbud

I perspektivanalysen og i gjeldende økonomiplan framgår det at behovet for bygging av framtidig struktur når det gjelder sykehjems plasser og bo- og aktivitetstilbud som følge av utviklingen i befolknings sammensetningen må sees i en større sammenheng. Dette blant annet som følge av anbefalingene i rapporten fra Agenda Kaupang. I gjeldende økonomiplan

ble det vedtatt en totalramme for nye botilbud på 200 mill. kr i årene 2024 til 2026.

I forslaget til budsjett og økonomiplan for kommende planperiode foreslås rammen økt med 52,5 mill. kr for nye institusjons- og botilbud til 252,5 mill. kr, og det foreslås at det i 2024 bevilges 12,5 mill. kr til gjennomføring av analyser og til prosjektering av prosjekter innenfor pleie og omsorg som er bærekraftige sett i sammenheng med fremtidig struktur for kommunens øvrige tjenesteproduksjon.

Forslag til fremtidige løsninger for botilbud til eldre og andre vil bli lagt fram for kommunestyret med forslag til totalramme for konkrete prosjekter som innarbeides ved kommende rullering av økonomiplanen.

Investeringer i infrastruktur

Polarsirkelen lufthavn

Budsjettert utbetaling av 450 mill. kr som tilskudd til Avinor som kommunens bidrag til bygging av ny flyplass ble gjennomført i sommer. Det arbeides videre med forventet økt lokalt bidrag på 66 mill. kr, og rådmannen vil komme tilbake til kommunestyret med forslag til fordeling av dette og finansiering i løpet av første halvår 2024.

Trafikksikkerhetstiltak

Årlig ramme på 3,75 mill. kr foreslås videreført i perioden. Nordland fylkeskommune gir tilskudd på 80 prosent av projektkostnaden eks. mva. og ved å bevilge foreslått ramme oppnås maksimalt tilskudd. Forslag på oppdaterte, prioriterte tiltak er ferdige og legges frem i januar 2024 i tillegg til midler omsøkt for 2023.

Kjøp av tomtegrunn

Årlig ramme til grunnerverv økes med 0,5 mill. kr til 1,5 mill. kr per år i planperioden. Kjøp av tomtegrunn finansieres over tomtefondet.

Utkjøp festeavtaler

Kommunestyret har vedtatt å starte arbeidet med utløsning av festeavtaler da det forventes sterk økning av festeleie ved kommende regulering. Det er avsatt 40 mill. kr i planperioden for dette arbeidet. Investeringen skal være lønnsom i et langsiktig perspektiv.

Utvikling av næringsarealer

Det er stor mangel på næringsarealer i kommunen. Kommunestyret har vedtatt en ny strategi for næringsarealer hvor det må erverves nye tomter.

Arbeidet er startet og det må gjøres bevilgninger for gjennomføring. Arbeidet er langsiktig og erverv og reguleringsprosess vil gi inntekter i neste planperiode. For 2024 er det foreslått en bevilgning på 1 mill. kr for oppstart. I løpet av planperioden er det foreslått ytterligere 25 mill. kr. Det er samtidig tatt et anslag for salgsinntekter tilsvarende bruken av fondsmidler til formålet i perioden.

Kommunale veier og øvrig infrastruktur

Det er dokumentert at vedlikeholdsetterslepet på veier øker. I 2022 ble sommervedlikehold brukt som saldering for å nå rammene. Det er behov for en økt satsing på veier for å unngå kollaps i deler av veinettet. Årlig ramme på 4 mill. kr foreslås økt til 5 mill. kr i planperioden. Rammen skal brukes til utstyrsfornying og investering i kommunale veier, bruer og kulverter.

En stor mulighet for å senke driftskostnadene ligger i uttak av synergier mellom sektorer og økt bruk av egenregi. Innkjøpskostnader øker mer enn reduksjon av kostnader ved eget personell. For å styrke muligheten for å redusere etterslep og øke graden av drift i egenregi er det foreslått å øke investeringer i veisektoren med 2,0 mill. kr i 2024, til sammen 14 mill. kr i planperioden.

Det foreslås en bevilgning på 6,5 mill. kr til anskaffelse av ny brannbil i 2024. Dette som erstatning for bil som ble kondemnert etter ulykke høsten 2022. Anskaffelsen finansieres delvis ved bruk av mottatt skadeserstatning fra Gjensidige på 3,2 mill. kr.

Som første ledd med elektrifisering av bilparken, er det foreslått bevilget 1 mill. kr til investering i ladestasjoner i budsjett for 2024.

Det foreligger nye krav til utførelse av kunstgressbaner. Uten investeringer kan baner måtte stenge. Det er derfor lagt inn 3 mill. kr i 2024 og 2025 for å oppfylle de nye kravene, som vurderes å være av karakter av oppgradering i forhold til dagens standard.

Krav fra arbeidstilsynet medfører behov for investeringer ved Mjølan driftssentral. Behovet er stort og større investeringer er utsatt. Det er foreslått en bevilgning i 2024 på 1 mill. kr for utredning av nødvendige tiltak, noe en vil komme tilbake til kommunestyret med i løpet av første halvår 2024.

Kommunen har utslipp fra avløp på Stenneset hvor det foreligger krav om utbedring. Det er foreslått bevilget 1 mill. kr til formålet i 2024.

Sjøfronten er ut fra medvirkningsprosesser i befolkningen kåret til den plassen i kommunen folk trives mest. Sjøfronten er ikke ferdigstilt i vest. På grunn av utbyggingsavtaler og rekkefølgebestemmelser må dette ferdigstilles. Det er også store utfordringer med vedlikehold av elforsyning. Det er derfor foreslått bevilget 3 mill. kr i 2024 og 2025 for ferdigstilling og oppgradering til en mer kostnadsbesparende teknisk utførelse.

Det er i 2023 gjennomført en mulighetsanalyse av havmannaksen. Konklusjonen fra to eksterne arkitektfirma er sammenfallende med forslag om å gjøre sentrum mere grønt, innbyggervennlig og levende. Det foreslås bevilget 5 mill. kr i 2024 for å starte på dette arbeidet.

Nettverksprosjektet

Det er i 2022 og 2023 bevilget til sammen 10 mill. kr til utvikling og forbedring av kommunens nettverksløsning. Satsingen videreføres i kommende planperiode med en bevilgning på 8 mill. kr i budsjett for 2024. Det foreslås også en videreføring av prosjektet i 2025 og 2026 med 2,5 mill. kr i hvert av årene. Digitalisering og satsing på velferdsteknologi i kommunen forutsetter at vi har gode, robuste og sikre datanett.

Iverksetting av tjenestestrategi

Prosjekt for IKT- og sourcingsstrategi er planlagt gjennomført i 2024 og 2025. Det tas høyde for at overgangen til ekstern driftsleverandør vil medføre investeringer i utstyr og programvare. Det foreslås bevilget 5 mill. kr i budsjett for 2024 til prosjektet, samt 0,5 mill. kr i 2025. Kommunestyret vil bli orientert i ordinær rapportering til politisk nivå.

Dokumentsenter

Plan for etablering av et felles dokumentsenter i samarbeid med Digitale Helgeland vil foreligge rundt årsskiftet 2023 – 2024. Det foreslås å bevilge 1,7 mill. kr i 2024 til investeringer i forbindelse med prosjektet.

Dypvannskai

I 2023 ble prosjektet prioritert med bakgrunn i NTP og staten bevilget dermed 200 mill. kr til mudringsdelen av prosjektet. Selve kaidelen skulle gjennomføres som et spleiselag mellom Rana Kommune og Mo Industripark AS. Ved beslutningstidspunkt kunne ikke Mo Industripark garantere for sin andel og Kommune- styret besluttet derfor å garantere for hele kapitalbehovet på 476 mill. kr. Det er fortsatt noe uklart i hvilken takt utbetalingen vil skje, men det er i budsjettopplegget tatt høyde for utbetaling av tilskudd til prosjektet i perioden 2024 til 2026, finansiert ved bruk av disposisjonsfond.

Investeringer vann og avløp

Planene for utbedring av vann- og avløps- systemet i kommunen er fulgt opp med årlige bevilgninger i planperioden. Samlet ramme i planperioden er på 498 mill. kr.

Investering i renseanlegg på Mjølan og vannforsyning fra Brennåsen til ny flyplass medfører at det generelle investeringsnivået, hovedplanene for vann og avløp (VA) reduseres fra 50 mill. kr per år til 40 mill. kr per år, per hovedplan i planperioden.

Investeringer i øvrige kommunale bygg

Moheia bad – renovering/oppgradering

Det foreslås en bevilgning på 65 mill. kr til oppgradering av Moheia bad i budsjett for 2024. Dette av en total bevilgning på 86 mill. kr, jf. vedtak i sak 52/23 i formannskapet gjort i henhold til delegert myndighet. Framdriften for prosjektet er noe forsinket og bevilgningen

i budsjettet for 2023 er foreslått regulert ned fra 50 til 25 mill. kr. 25 mill. kr overføres til 2024 som sammen med opprinnelig ramme for 2024 på 4 mill. kr og kostnadsøkningen utgjør 65 mill. kr.

Foyerboliger

Prosjekteringen av Foyerboliger viser at total- kostnaden for prosjektet nå vil komme på 30 mill. kr. Byggingen planlegges gjennomført i 2024, og beløpet foreslås bevilget i forslaget til investeringsbudsjett for 2024. Rente- og avdragsutgifter for prosjektet finansieres innenfor driftsrammen til sektor for oppvekst og kultur.

Bygging av nytt kjølerom og etablering av krematorium

Det foreslås at bygging av krematorium kombinert med kjølerom prioriteres i 2024-2025. Prosjektene har vært planlagt i tidligere budsjett og økonomiplaner, som investerings- tilskudd til fellestrådet, men ansvaret for gjennomføringen foreslås nå ivarettatt av kommunen selv.

Nytt kjølerom er en helt nødvendig investering med bakgrunn i at dagens situasjon ikke tilfredsstillende behovet framover. Med bygging av krematorium og påfølgende økning av grad av kremering, vil en kunne spare fremtidig utbygging av kirkegårder i et 10 års perspektiv med 70- 80 mill. kr. Krematoriet vil være det eneste mellom Steinkjer og Bodø med mulighet for inntekter fra resten av regionen.

Øvrige investeringer

Årlige rammer - småinvesteringer

Det foreslås at årlig ramme på 5 + 5 mill. kr til finansiering av mindre investeringer kuttes med 5 mill. kr. Investeringer under 1 mill. kr, forutsettes finansiert innenfor sektorenes driftsrammer ved overføring til investerings- regnskapet. Rammen på 5 mill. kr låne- finansiert til mindre investeringer på 1 mill. kr eller mer videreføres. Fordelingen av bevilgningen prioriteres av rådmannen.

Investeringstilskudd Rana kirkelige fellesråd

Investeringstilskudd til fellesrådet foreslås med 28,7 mill. kr i planperioden. Forslag fra fellesrådet på til sammen 45 mill. kr til utvidelse av Ytteren kirkegård i 2024 og 2025 tas ikke med i rådmannens forslag. Dette med bakgrunn i forslaget om bygging av krematorium, prioritert gjennomført i 2024 og 2025. Krematoriet vil ha stor betydning for behovet for utvidelse av kirkegården på Ytteren. Behovet for utvidelse vurderes ved kommende rullering av budsjett og økonomiplan for neste planperiode. Det skisseres likevel en foreløpig ramme på 12 mill. kr hvert år i 2026 og 2027 til utvidelsen av kirkegården.

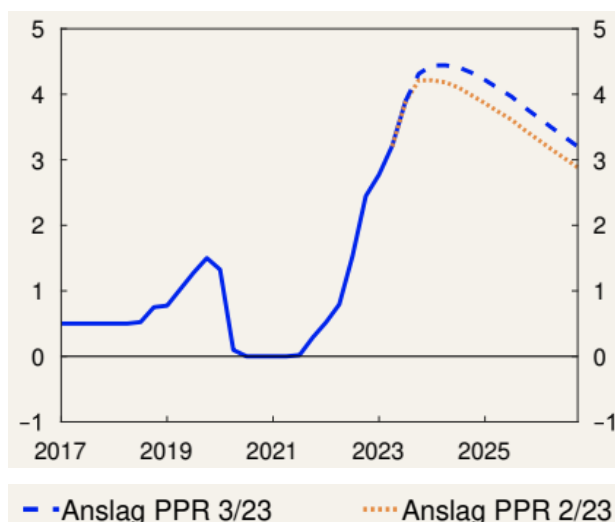
Investeringstilskudd til Rana kirkelige fellesråd i budsjett for 2024 foreslås bevilget med 2,5 mill. kr.

Finans

Renteutvikling

Presset i norsk økonomi avtar, men arbeidsmarkedet er fortsatt stramt. Kraftig nedgang i strømpriser gjennom sommeren, har bidratt til at konsumprisveksten har avtatt, men den er fortsatt høy. Renteoppgangen og den høye prisveksten vil fortsette å bremse veksten i norsk økonomi fremover.

Figur 11. Styringsrente 2017-2027

Rentemarkedet svinger. Samlet sett er markedets forventninger til rentenivået framover de nærmeste årene noe lavere enn Norges Banks prognose for styringsrenten i høst.

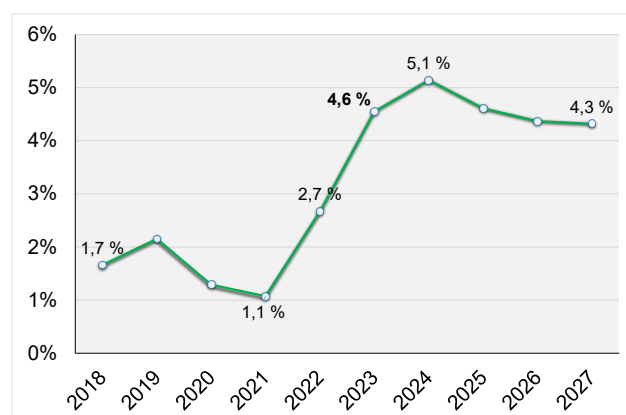
Styringsrenten ble økt fra 4,0 prosent til 4,25 prosent høsten 2023. Norges Bank vurderte da utsiktene og risikobildet slik at styringsrenten mest sannsynlig settes opp en gang til ved slutten av året.

Det er stor forskjell på hva rentemarkedet forventer at 3 måneders Nibor skal ligge på fremover mot Norges Banks forventninger tidligere i høst.

Renteforventningen til Norges Bank de neste fem årene viser maks ett prosentpoeng rentenedgang. Dette har markedet priset inn. Markedet forventer et fall i rentenivået frem til januar 2025 for så å ligge flatt de neste tre årene. Ifølge Norges Banks forventninger vil først rentefallet starte mot slutten av 2024 og stopper mot slutten av 2026, på samme nivå som rentemarkedet forventer, rundt 3,25-3,5 prosent.

Innlånsrenten for kommunene vil ligge på i overkant av 5 prosent i 2024 ifølge Norges Banks og markedets anslag på renteutviklingen høsten 2023.

Figur 12. Innlånsrente 2018-2027

Innlånsrenten vil være rundt 4,25 prosent i 2027, med markedets forventning til NIBOR på 3,65 prosent.

Lånegjeld og gjeldsgrad

Kommunens gjeldsportefølje vil ved utgangen av 2023 ligge på ca. 3,4 mrd. kr inkludert innlån til utlån (startlån). Låneopptaket på 200 mill. kr i 2023 vil gi en netto lånegjeld på 100,6 prosent av driftsinntektene, som er 605 mill. kr over måltallet på 75 prosent.

Forslaget til investeringsprogram forutsetter et totalt låneopptak på 560,9 mill. kr. 78,2 mill. kr av dette er låneopptak som belaster driftsbudsjettet direkte. Planlagt låneopptak og økte avdrag i perioden reduserer gjeldsgraden til ca. 92 prosent ved utgangen av 2027. Dette er 17 prosentpoeng over målet på 75 prosent og utgjør 452 mill. kr basert på budsjetterte inntekter i 2027. Utviklingen forutsetter at det økonomiske opplegget i forslaget blir fulgt med hensyn til målsetning om nivå på netto driftsresultat i planperioden.

Avdragstiden på nye lån er beregnet i samsvar med økonomisk levetid (avskrivningstid).

Tabell 19. Fordeling av netto lånegjeld etter formål, akkumulerte tall

Tabell fordeling lånegjeld etter formål	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Endring 2022 -2027
Va- lån	574 891	689 051	792 546	888 860	887 021	945 115	370 224
Øvrig selvfinansierende lån	231 320	223 027	214 734	265 644	255 833	246 022	14 702
Lån som belaster budsjettet	1 468 700	1 452 331	1 455 928	1 377 425	1 290 275	1 207 278	-213 971
Lån til investeringer	2 274 910	2 364 410	2 463 208	2 531 928	2 433 128	2 398 415	145 508
Andel som belaster budsjettet	64,6 %	61,4 %	59,1 %	54,4 %	53,0 %	50,3 %	-14,2 %

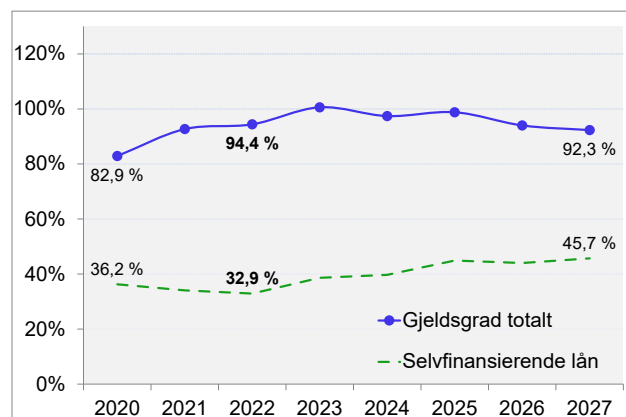
Fordelingen av lånegjelden fra 2022 til 2027 i henhold til rådmannens forslag vises i tabellen ovenfor.

Tabellen viser at andelen av lånegjelden som finansieres av frie inntekter reduseres med 14,2 prosent fra 2022 til 2027. Disse lånene reduseres med 214 mill. kr, mens selvfinansierende lån øker med 384,9 mill. kr

Gjeldsgrad etter formål

Lånegjelden er fordelt på ulike formål. Lån til selvfinansierende formål betjenes via gebyrinntekter fra innbyggerne eller husleieinntekter fra beboere i omsorgsboliger. Lån til andre prosjekter må finansieres av kommunens frie inntekter.

Figur 13. Gjeldsgrad

Tabell 20. Endring rammer finans

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	475 334	371 329	600 813	609 813	631 362	484 646
Sum inntekter	-2 130 549	-2 105 480	-2 396 947	-2 405 147	-2 416 646	-2 263 980
Netto driftsramme	-1 655 215	-1 734 151	-1 796 134	-1 795 334	-1 785 284	-1 779 334
Nye tiltak/endringer						
Frie inntekter			-125 000	-140 000	-150 000	-155 000
Pensjon - premiavvik og amortisering			71 748	69 688	61 619	60 950
Pensjon - avsetning økt bruk av premiefond			10 000	20 000	20 000	20 000
Integreringstilskudd			-12 000	-14 000	-14 000	-14 000
Dypvannskai - Tilskudd/kjøp av aksjer			158 667	158 667	157 666	
Dypvannskai - Bruk av disposisjonsfond			-158 667	-158 667	-157 666	
Eiendomsskatt			-7 400	-7 400	-7 400	-7 400
Økte avdrag låneportefølje			-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Bruk av disposisjonsfond tilflyttertorg				500	500	500
Kapitalkostnader/avskrivninger selvkostområder			657	-6 460	-9 891	-12 444
Økt festeavgift			4 200	2 500		
Salg av konsesjonskraft			-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
NDR økonomisk bærekraft - egenkapital til investeringer			6 250	28 982	65 235	78 489
Netto renteendringer			662	-3 893	-6 096	-5 178
Sum rammeendring			-61 983	-61 183	-51 133	-45 183

Endringer i tall (tiltaks og rammeendring) viser endringer i forhold til budsjett 2023 og akkumulerte tall videre.

Renteinntekter

Før utbetalingen av tilskuddet til flyplassen på 450 mill. kr var kommunens likviditetsbeholdning om lag 1,7 mrd. kr. Etter utbetaling og gjennomført låneopptak på 200 mill. kr i september har likviditetsbeholdningen stabilisert seg på i overkant av 1,3 mrd. kr i oktober.

Planlagt fondsbruk til dypvannskai og til finansiering av investeringer, vil presse likviditeten ytterligere og ha betydning for renteinntektene i perioden. Det økte rentenivået vil imidlertid påvirke renteinntektene positivt. Dette gjelder både bankinnskudd og plasseringer, samt inntektsrenter fra utlån. Budsjettoplegget forutsetter at driften skaper et netto driftsresultat som bidrar at likviditeten vil holde seg på et forsvarlig nivå i planperioden.

Det er fortsatt noe uklart når utbetalingene til prosjektet med ny dypvannskai vil skje, men det er forutsatt at dette skjer over de tre

første årene i planperioden, med likt beløp hvert år i perioden.

Selv etter utbetaling til dypvannskai på ca. 160 mill. kr i 2024, og økt fondsbruk til finansiering av investeringsprogrammet, forventes en gjennomsnittlig likviditet neste år på mellom 1,1 og 1,3 mrd. kr. Med forbehold om eventuell ny hovedbankavtale og endringer i forventet rentenivå, vil renteinntektene på likviditeten ligge på rundt 60 mill. kr. I tillegg kommer økte renteinntekter på utlån og videreutlån.

Avkastning på aksjer og andeler

Kommunen har i år mottatt 25,3 mill. kr i utbytte for 2022, som er 10,3 mill. kr mer enn opprinnelig budsjett. Kommunen har mottatt 9,1 mill. kr i utbytte fra Helgeland Kraft, 15,5 mill. kr fra Helgeland Invest og 0,7 mill. kr fra Gjensidige Forsikring.

Utbytterne fra selskapene vil variere fra år til år. Det foreslås derfor at budsjettet for 2024 holdes på samme nivå som i opprinnelig budsjett i år, 15 mill. kr. En eventuell økning utover dette vil reguleres inn budsjettet i forbindelse med tertialrapporteringer. Eventuelt økt utbytte bør reserveres avsatt til styrking av kommunens disposisjonsfond.

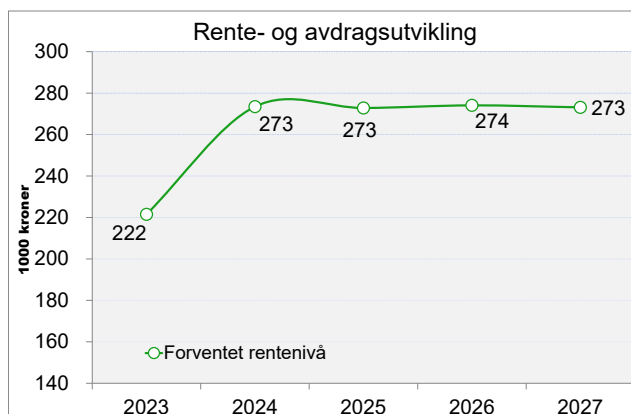
Rente- og avdragsbelastning

Rente- og avdragsbelastning øker med 42,9 mill. kr fra 2023 til 2027.

Avdrag foreslås økt fra 110,5 mill. kr til 119,4 mill. kr i 2024, en økning på 8,9 mill. kr. Videre økes avdragene til 139,4 mill. kr i 2027. Dette for å redusere videre økning i gjeldsgraden.

Renteutviklingen har endret seg slik at forventet rentenivå er høyere enn hva som lå til grunn i gjeldende økonomiplanperiode.

Figur 14. Rente- og avdragsutvikling

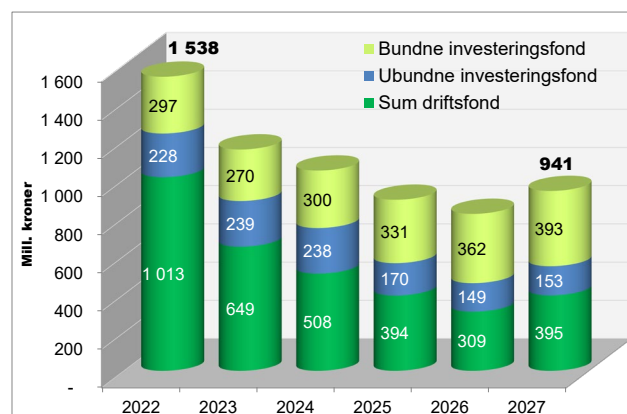
Likviditet- og fond

Det legges opp til bruk av ubundne investeringsfond på 155 mill. kr i perioden. Dette reduserer kommunens likviditet og fondsbeholdning. Avsetning til ubundne investeringsfond utgjør 49,1 mill. kr. Bruk av bundne investeringsfond utgjør 96 mill. kr, mens avsetninger utgjør 219,7 mill. kr. Dette er knyttet til mottatte avdrag fra videreutlån, i hovedsak startlån.

Disposisjonsfondet reduseres i 2024, men bygges gradvis opp i perioden. Disposisjonsfondet ligger over måltallet på 8,0 prosent i hele perioden.

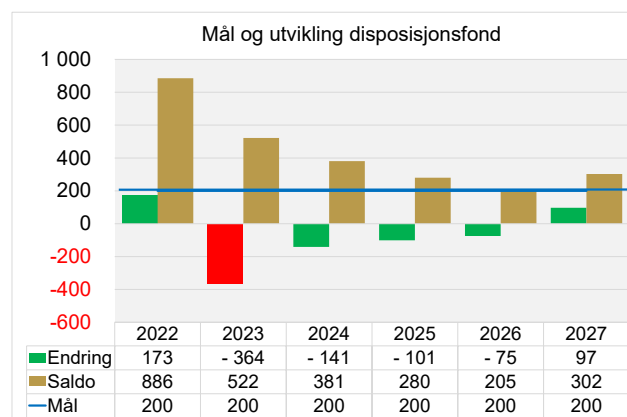
Opplegget krever at driften leverer et tilstrekkelig netto driftsresultat.

Figur 15. Utvikling fondsmidler

Figuren over viser utviklingen i kommunens fond, mens figuren under viser utvikling av disposisjonsfondet sammenlignet med målet på 8 prosent av brutto driftsinntekter.

Figur 16. Utvikling disposisjonsfond

Endringer i 2023 inkluderer vedtatte endringer per 1.tertial og forslag til endringer i 2.tertialsak, og forutsetter at drifta leverer innenfor budsjetttrammene.

Konsesjonskraft og konsesjonsavgift

Eiere av større vannkraftverk plikter å levere en andel av kraften som produseres til kommunene som er berørt av kraftutbyggingen, såkalt konsesjonskraft.

Rana kommune har inngått avtale med SKS Handel AS om kjøp av konsesjonskraft for 2023, som i avtaleperioden skal ta hånd om uttak av konsesjonskraft fra konsesjonærer. Valgt løsning ble fast pris på 42 øre per kWh 1.kvartal og spotpris påfølgende kvartal. Gjennomføring av anbudet ble håndtert av Kraftmegling AS. Konsesjonskraft

Sjona kraftverk	18 733,4 MWh
Ildgruben kraftverk	1 699 MWh
Langvatn kraftverk	2 920,8 MWh
Rana kraftverk	136 995 MWh
Fagervollan kraftverk	5 359,2 MWh
Svartisen kraftverk	19 168,3 MWh
Total konsesjonskraftmengde	184 875,7 MWh

I budsjettet for 2023 er det lagt til grunn et forventet gjennomsnittlig prisnivå på 28,5 øre per kWh i 2023. Dette gir brutto salgsinntekter på ca. 53 mill. kr. Etter fratregg av kostnader på ca. 28,0 mill. kr, er budsjettet nettoinntekt i underkant av 25 mill. kr.

I budsjettoplegget for 2024 er forventet inntekt økt med 10 mill. kr, som tilsvarer en gjennomsnittlig pris på 34 øre per kWh. Utviklingen i kraftmarkedet er imidlertid usikker og vanskelig å forutse.

Spotprisen per kWh har variert fra 46,38 øre i januar til 9,87 øre i september til. Gjennomsnittlig spotpris hittil i år til og med oktober er på 27,9 øre. Samlet inntekt hittil i år er dermed omtrent på nivå med budsjettet. Spotprisen de to siste månedene vil være avgjørende for årsresultatet.

Avtale om leveranse av kraft til Rana kommune utløper 1.1.2024 og det er utarbeidet konkurransegrunnlag for ny leveranse av kraft til kommunen de neste årene.

Konsesjonsavgift

Konsesjonsavgiften blir fastsatt som et fast beløp per naturhestekraft og indeksreguleres automatisk hvert femte år. Inntektene i 2022 var på 13,8 mill. kr og avsettes årlig til kommunens næringsfond.

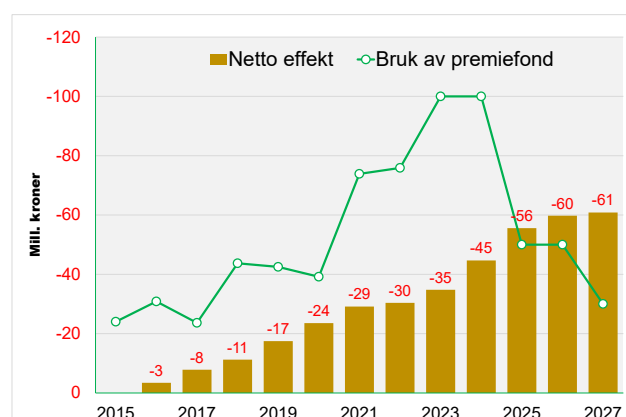
Pensjon

Formålet med kommunal pensjonsordning er å sikre at kommunen har dekning for sine ansattes opptjente rettigheter til enhver tid. Pensjonsordningen er i hovedsak sparing, som innebærer at det betales inn midler til dekning av fremtidige pensjonskostnader.

Bruk av premiefond

Saldo på kommunens premiefond i KLP var 329,3 mill. kr ved utgangen av 2022. Oppbygging av fondet skjer ved at de årlige premieinnbetalingene har vært høyere enn årlige kostnadene, samtidig har avkastningen vært god. Eventuelle midler på premiefondet kan bare brukes til fremtidig premiebetaling.

Figur 17. *Bruk av premiefond 2015-2027*

I perioden 2015-2022 har Rana årlig betalt deler av kommunens pensjonskostnader ved bruk av premiefondet hos KLP.

Bruk av premiefond reduserer årlig inntektsført premieavvik, men medfører samtidig at kostnadene reduseres i sju år fremover, som følge av redusert årlig amortiseringskostnad. Dette styrker bærekraftprinsippet, ved at kommunen ikke skyver kostnader foran seg. I tillegg styrkes kommunens likviditet, når premiefondet benyttes til å betale deler av pensjonskostnadene.

Bruk av midler på premiefond gir en kortsiktig reduksjon i kostnadene, og bør ikke brukes til varig økning av driftskostnadene. Rådmannen anbefaler at tilsvarende beløp disponeres til avsetning disposisjonsfond og økt egenkapital til investeringer.

I 2024 er pensjonskostnadene 45 mill. kr lavere som følge av bruk av premiefond i perioden 2017-2023 og utgjør 1,8 prosent av netto driftsresultatet.

Pensjonskostnader

Til tross for økt bruk av premiefond i 2023 og reduserte pensjonssatser, øker samlet pensjonskostnad med 10 mill. kr i 2024. Videre i perioden reduseres kostnadene som følge av reduserte amortiseringskostnader.

Erfaringstall viser at det ofte er usikkerhet rundt prognosene fra pensjonsleverandørene. Makroforhold som pandemi, lønnsoppgjør og avkastning påvirker pensjonskostnadene. Derfor skjer det ofte vesentlige endringer fra prognosene fra pensjonsleverandørene legges frem, til endelig kostnad i regnskapet.

Tabell 21. Endring pensjonsutgifter 2024-2027

	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Pensjonssatser	-61 694	-61 694	-61 694	-61 694
Premieavvik	64 999	64 999	64 999	65 099
Amortisering premieavvik	6 749	4 689	-3 380	-4 149
Sum	10 054	7 994	-75	-744

Startlån

Startlån er det mest effektive virkemidlet og et suksesskriterium for å nå kommunens boligpolitiske mål. Å ha en bolig, eller et hjem, er

en grunnleggende forutsetning for velferd og samfunnsdeltakelse.

Kommunens prioriteringer er å få flere i målgruppen til å kjøpe egen bolig og beholde egen bolig. Barnefamilier prioriteres. For å nå disse målene er startlån det viktigste virkemiddelet.

I kommunens retningslinjer for startlån er det strenge inntektsgrenser. Det innvilges ikke refinansiering, dersom søkers totale gjeldsmengde er større enn 90 prosent av markedsverdi på bolig.

I 2022 innvilget kommunen lån til 55 husholdninger. 63 prosent av disse var til barnefamilier. Totalt mottok kommunen 139 søknader om startlån.

Samlet låneportefølje ved inngangen til 2023 var på 416,1 mill. kr, fordelt på 448 lån.

Rana kommunes tapsfond var ved inngangen til 2023 på ca. 1,5 mill. kr. 36 lån på totalt 10,7 mill. kr, var gått til inkasso.

Husbanken og kommunen deler tapsrisikoen 75/25. Det er i dag lite tap på startlån.

Kommunen har 35 husholdninger som står på venteliste med total forventet lånesum på ca. 86,3 mill. kr. Av de 35 husholdninger er 27 barnefamilier.

Hovedregelen er at kommunen fullfinansierer kjøp av bolig, noe som betyr at vi bruker en stor andel av rammen på den enkelte søker. Vår målgruppe på startlån har ofte en lav inntekt og finansieringen kan ikke være for høy. Ofte kan det ta tid før søkeren klarer å få kjøpt seg egnet bolig innenfor sin låneramme.

Lav prioritering av startlån vil påvirke kommunens helhetlige boligsosiale arbeid, og få følgekonskvenser for økonomisk sosialhjelp, og boligsosiale prosjekter med målgruppen lavinntektsfamilier.

- **Det foreslås at Rana kommune tar opp 150 mill. kr i startlån i 2024.**

Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig

Som en del av kommunereformen vedtok Stortinget at lov om bostøtte ble utvidet til at kommunene etter søknad må vurdere å gi tilskudd til boligetablering og boligtilpasning til vanskeligstilte på boligmarkedet. Endringen tredde i kraft fra 1. januar 2020.

Tilskuddet ble innlemmet via rammetilskuddet til kommunene. Innlemming av tilskuddsordningen har begrensede administrative

konsekvenser, ettersom kommunen allerede tildeler og forvalter tilskudd til etablering og tilpasning av bolig. Imidlertid vil både Husbanken og kommunen spare administrative ressurser som følge av at Husbankens ansvar bortfaller. Kommunen må verken søke om eller dokumentere bruken av midlene til Husbanken.

Tilskuddsrammen som er avsatt til formålet i budsjettet for 2024, er på 2,5 mill. kr.

Tjenesteproduksjon

Netto driftsrammen til tjenesteproduksjon økes fra 1 734,2 mill. kr til 1 796,1 mill. kr i 2024, en økning på 62 mill. kr. I tillegg til rammereduksjoner er det lagt inn nye tiltak knyttet til demografiske forhold, kommunestyrevedtak, nye tiltak og konsekvensjusteringer, samt oppgaveendringer som følge av statsbudsjettet.

Tabell 22. Utvikling driftsrammer

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Støttetjeneste	106 758	120 696	128 118	128 900	126 833	126 866
Oppvekst og kultur	599 650	605 757	620 140	611 434	603 827	598 721
Helse og omsorg	675 913	666 545	695 516	711 918	715 470	718 522
NAV kommune	36 977	44 750	46 900	46 523	46 146	45 768
Tekniske tjenester	112 207	115 591	114 237	109 970	107 452	104 935
Kirkelig fellesråd	16 626	16 025	16 069	15 556	15 293	15 030
Fellesområde drift	17 142	73 394	83 894	83 194	83 194	83 194
Rana Byggdrift KF	90 220	91 393	91 260	87 839	87 069	86 298
Netto rammer tjenesteproduksjon	1 655 493	1 734 151	1 796 134	1 795 334	1 785 284	1 779 334

Tabellen ovenfor viser netto driftsrammer for tjenesteproduksjonen.

Oversikt tiltak drift

Tabell 23. Endring driftsrammer tjenesteproduksjon

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Utgifter	2 184 769	2 199 472	2 274 331	2 270 224	2 275 294	2 274 599
Inntekter	-528 996	-465 321	-478 197	-474 890	-490 010	-495 265
Rammeendring			61 983	61 183	51 133	45 183
Netto driftsramme	1 655 773	1 734 151	1 796 134	1 795 334	1 785 284	1 779 334

	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Nye tiltak/endringer				
Lønnsvekst	94 393	94 393	94 393	94 393
Prisjustering inntekter/utgifter	10 494	10 494	10 494	10 494
Endring pensjon	-61 694	-61 694	-61 694	-61 694
Rammereduksjon 2024-2027	-20 000	-40 000	-60 000	-80 000
Støttetjeneste				
Tjenestestrategi IKT	3 250	4 000	4 000	4 000
Økte satser politisk virksomhet	3 000	3 000	3 000	3 000
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg	1 550	1 550	1 550	1 550
KST vedtak - Digitale Helgeland	650	650	650	650
Valg 2025 og 2027	-1 050	0	-1 050	0

	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Oppvekst og kultur				
Demografi 6-15 åringer	-7 000	-10 000	-16 000	-20 000
Demografi 0-5 åringer	-2 500	-2 500	1 000	5 000
Økt bosetting av flyktninger	8 000	10 000	10 000	10 000
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg	600	600	600	600
KST vedtak - Rekrutteringstiltak barnehageplasser 2023	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
KST vedtak - Tilflyttertog	0	-500	-500	-500
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole	-450	-450	-450	-450
Kapitalkostnader - Foyerboliger	0	-2 100	-2 100	-2 100
Redusert makspris barnehage	5 700	5 700	5 700	5 700
12 timer gratis SFO 2. trinn	3 750	3 750	3 750	3 750
Økt kapitaltilskudd private barnehager	1 400	1 400	1 400	1 400
Endringer kontantstøtteordningen	560	560	560	560
Helårseffekt barnehage - Endringer i 2023	428	428	428	428
Ny opplæringslov – regelendringer	223	223	223	223
Redusert pensjonspåslag for private barnehagar	-271	-271	-271	-271
Helse og omsorg				
Demografi omsorg	11 000	25 200	42 000	55 000
Refusjon ressurskrevende tjenester (premiefond)	8 300	8 300	5 000	5 000
Flere personer med nedsatt funksjonsevne	4 200	4 200	4 200	4 200
Nye behov og endrede forutsetninger	2 000	3 000	3 000	3 000
Nye tiltak/boliger	1 500	9 000	9 000	9 000
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg	500	3 150	3 150	3 150
Inndekning 50 prosent av underskudd fra 2022	-3 000	0	0	0
KST vedtak - Omstillingsmidler 2021-2024	0	-2 000	-2 000	-2 000
Rus og psykisk helse	700	700	700	700
NAV kommune				
Økte satser sosialhjelp	1 400	1 400	1 400	1 400
Tekniske tjenester				
Moheia bad - Netto inntekststap - renovering	1 750	0	0	0
Kirkelig fellesråd				
KST vedtak - Klimafond	-500	-500	-500	-500
KST vedtak - 300 års markering Mo kirke	250	0	0	0
Fellesområde drift				
Omtaksering eiendomsskatt	-2 000	-2 500	-2 500	-2 500
Digital tvilling	0	-200	-200	-200
Rammebevilgning samfunnsutviklings prosjekt	0	-3 750	-3 750	-3 750
Bruk av næringsfond - samfunnsutviklings prosjekt	0	3 750	3 750	3 750
KST vedtak - Klimafond	500	500	500	500
Bruk av vedlikeholdsfond	-10 000	0	0	0
Vedlikehold av kommunale bygg og veier	10 000	0	0	0
Rana Byggdrift KF				
Intern overføring eide/leide bygg	-2 650	-5 300	-5 300	-5 300
Økt bosetting av flyktninger	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum rammeendringer	61 983	61 183	51 133	45 183

Realendringer budsjett 2024

Tabell 24. Realendringer budsjett 2024

Tiltak/ending	Støtte- tjeneste	Oppvekst og kultur	Helse og omsorg	NAV kommune	Tekniske tjenester	Felles/ øvrige	SUM
Statsbudsjettet							
Redusert makspris barnehage		5 700					5 700
12 timer gratis SFO 2. trinn		3 750					3 750
Endringer kontantstøtteordningen		560					560
Helårseffekt barnehage - Endringer i 2023		428					428
Ny opplæringslov – regelendringer		223					223
Redusert pensjonspåslag for private barnehagar		-271					-271
Rus og psykisk helse			700				700
Økte satser sosialhjelp				1 400			1 400
Øvrige endringer							
Tjenestestrategi IKT	3 250						3 250
Økte satser politisk virksomhet	3 000						3 000
KST vedtak - Digitale Helgeland	650						650
Valg 2025 og 2027	-1 050						-1 050
Demografjusteringer unge og eldre		-9 500	11 000				1 500
Økt bosetting av flyktninger		8 000				1 000	9 000
Økt kapitaltilskudd private barnehager		1 400					1 400
KST vedtak - Rekrutteringstiltak barnehageplasser 2023		-4 000					-4 000
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole		-450					-450
Refusjon ressurskrevende tjenester (premiefond)			8 300				8 300
Flere personer med nedsatt funksjonsevne			4 200				4 200
Nye behov og endrede forutsetninger			2 000				2 000
Nye tiltak/boliger			1 500				1 500
Inndekning 50 prosent av underskudd fra 2022			-3 000				-3 000
Moheia bad - Netto innteksttap - renovering					1 750		1 750
KST vedtak - 300 års markering Mo kirke						250	250
Sum realendringer	5 850	5 840	24 700	1 400	1 750	1 250	40 790
Rammereduksjon	-1 526	-7 660	-4 922	-566	-3 776	-1 550	-20 000
Lønns og prisvekt og endring pensjon	1 548	15 603	8 693	1 316	672	15 361	43 193
Øvrige endringer	1 550	600	500			-4 650	-2 000
Sum endringer	7 422	14 383	28 971	2 150	-1 354	10 411	61 983

Tabellen viser reelle endringstiltak/endinger fra 2023 til 2024 som påvirker driftsrammene.

Rammereduksjoner for virksomhetene

I tabellen under er det lagt inn administrasjonens forslag til omstillingsbehov. Rammereduksjonene er revidert i forhold til endringer i de økonomiske forutsetninger.

Rammereduksjonene er basert 70 prosent på budsjetttrammen og 30 prosent på differansen mellom sektoren og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9.

Tabell 25. Rammereduksjoner 2024-2027

Sektor	Budsjett 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon 2027	Reduksjon i %
Støttetjeneste	120 696	-1 526	-2 544	-3 561	-4 578	-3,8 %
Oppvekst og kultur	605 757	-7 660	-12 766	-17 873	-22 979	-3,8 %
Helse og omsorg	666 545	-4 922	-14 870	-24 818	-34 766	-5,2 %
NAV kommune	44 750	-566	-943	-1 320	-1 698	-3,8 %
Tekniske tjenester	115 591	-3 776	-6 293	-8 811	-11 328	-9,8 %
Kirkelig fellesråd	16 025	-395	-658	-921	-1 184	-7,4 %
Rana Bygghrift KF	91 393	-1 155	-1 926	-2 696	-3 467	-3,8 %
Netto	1 660 757	-20 000	-40 000	-60 000	-80 000	-4,8 %

Det er lagt opp til 20 mill. kr i rammereduksjoner i 2024 og en årlig økning på 20 mill. kr videre i perioden. Samlet gir dette et akkumulert effektiviserings- og omstillingsbehov i perioden på totalt 80 mill. kr i forhold vedtatt budsjett 2023.

Oppvekst og kultur

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	727 003	705 248	713 133	704 427	696 820	691 714
Sum inntekter	-127 353	-99 491	-92 993	-92 993	-92 993	-92 993
Netto driftsramme	599 650	605 757	620 140	611 434	603 827	598 721

Nye tiltak/endringer

Lønnsvekst			28 050	28 050	28 050	28 050
Prisjustering inntekter/utgifter			5 844	5 844	5 844	5 844
Endring pensjon			-18 291	-18 291	-18 291	-18 291
Rammereduksjon 2024-2027			-7 660	-12 766	-17 873	-22 979
Demografi 6-15 åringer			-7 000	-10 000	-16 000	-20 000
Demografi 0-5 åringer			-2 500	-2 500	1 000	5 000
Økt bosetting av flyktninger			8 000	10 000	10 000	10 000
Økt kapitaltilskudd private barnehager			1 400	1 400	1 400	1 400
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			600	600	600	600
KST vedtak - Rekrutteringstiltak barnehageplasser 2023			-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
KST vedtak - Tilflyttertorg				-500	-500	-500
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole			-450	-450	-450	-450
Kapitalkostnader - Foyerboliger				-2 100	-2 100	-2 100

Statsbudsjettet

Redusert makspris barnehage			5 700	5 700	5 700	5 700
12 timer gratis SFO 2. trinn			3 750	3 750	3 750	3 750
Endringer kontantstøtteordningen			560	560	560	560
Helårseffekt barnehage - Endringer i 2023			428	428	428	428
Ny opplæringslov – regelendringer			223	223	223	223
Redusert pensjonspåslag for private barnehagar			-271	-271	-271	-271

Sum rammeendring

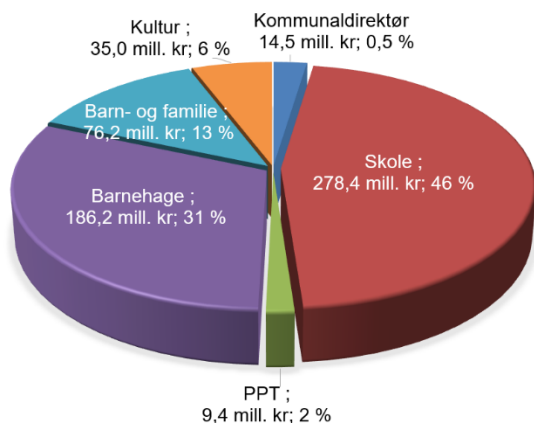
14 383 5 677 -1 930 -7 036

Avdelingsbudsjett 2023

Kommunal- direktør	Skole	Barnehage	Barn og familieavdeling	Kultur	PPT	Sum
16 555	274 111	195 286	77 521	33 442	8 842	605 757

Status

Tjenesteleveranse 2022

Tjenestene i oppvekst og kultur driver effektivt, samtidig som vi klatrer i Kommunebarometeret på skole og kultur. Barnehage og barnevern har en nedgang, men sammenlignet med oss selv er nivået mer eller mindre det samme. Tabellen under viser utfordringsbildet for oppvekst og kultur i økonomiplanperioden.

Totalt omstillingsbehov	2024	2025	2026	2027
Rammereduksjon	-7 660	-12 766	-17 873	-22 979
Demografi 0-5	-2 500	-2 500	1 000	5 000
Demografi 6-15	-7 000	-10 000	-16 000	-20 000
Øvrig omstillingsbehov	-3 850	-6 450	-6 450	-6 450
Sum	-21 010	-31 716	-39 323	-44 429

Som følge av oppgaveendringer og korreksjoner i statsbudsjettet er rammen til oppvekst og kultur foreslått økt med 11,8 mill. kroner. Det gjelder følgende:

- redusert maksimal foreldrebetaling - 2 000 kroner per måned fra 1. august 2024 og helårseffekt av redusert maksimal foreldrebetaling fra 1. januar 2023.
- helårseffekt av gratis 12 timer SFO for 2. trinn.
- økt etterspørsel barnehageplass som følge av endring av kontant-støtteordningen fra 1. august 2024.
- merkostnader knyttet til ny opplæringslov og lovendringer som trer i kraft høsten 2024
- redusert pensjonspåslag i tilskudd til private barnehager.

Som følge av forskriftsendring er sats for kapitaltilskuddet til private barnehager økt og medfører en merkostnad som sektoren er kompensert for.

Omstillingsbehovet i oppvekst og kultur i økonomiplanperioden, framgår av tabellen under fordelt på det enkelte tjenesteområde.

Tiltak	2024	2025	2026	2027
Kommunaldirektør/stab/ PPT/logopedtjeneste	-842	-842	-1 768	-1 768
Skole	-13 668	-19 274	-25 955	-30 061
Barnehage	-2 500	-3 000	-3 000	-3 000
Barn- og familie	-1 000	-5 100	-5 100	-6 100
Kultur	-3 000	-3 500	-3 500	-3 500
Sum tiltak	-21 010	-31 716	-39 323	-44 429

Utfordringer:

1. Demografi – nye prognoser viser en større reduksjon i barn og unge, samtidig som antallet over 65 år øker.
2. Økt bosetting av flyktninger
3. Antall barn og unge som trenger særskilt oppfølging i barnehager og skoler øker.
4. Snu ressursinnsatsen fra reparasjon til helsefremmende arbeid, forebygging og tidlig innsats.

5. Sikre god kompetanse og rekruttering

6. Barn og unge som sliter med psykiske problemer, vold, rus og nettbruk

7. Samfunnets økte forventninger til kommunen som tjenesteproducent og «problemløser»

Tabellen nedenfor viser prognosene for utvikling av barnehagebarn og elever i grunnskolen.

Prognose barnetall	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totalt	4 338	4 296	4 258	4 183	4 139	4 117
0-5 år	1 428	1 427	1 417	1 443	1 472	1 451
6-15 år	2 910	2 869	2 841	2 739	2 666	2 666

Samtidig venter vi på en vekst i kommunen, med etablering av battericellefabrikk, ny flyplass og dypvannskai. Men det er høyst usikkert når veksten kommer og hvor stor den vil bli. Vi har likevel god kapasitet i våre skoler og barnehager til å håndtere et innbyggertall på minst 30 000.

Å danse med demografien – krever strukturtilpasninger

Prognoser fremover viser at elevtallet i Rana-skolen i økonomiplanperioden vil gå ned med drøyt 200 elever. Dette kommer i tillegg til en reduksjon i forrige økonomiplanperiode som gikk ned med 215 elever. Det betyr at vi innen utgangen av kommende økonomiplanperiode kun vil bruke 62 prosent av kapasiteten i skolebyggene. Til sammenligning lå vi på 65 prosent før skolestrukturen ble endret, hvor vi gikk fra 14 til 10 skoler.

Demografijusteringen gir oss et omstillingsbehov på 20 mill. kr i perioden. I tillegg kommer rammenedtrekket på 10 mill. kr. Rundt halvparten kan tas innenfor dagens struktur, men vi er helt avhengig av en strukturendring for å ta den siste halvparten.

I den forbindelse foreslås det at driften ved Skonseng skole legges ned og at ungdomsskoleelevene ved Storforshei flyttes til Rana

ungdomsskole. Her vises det til egen politisk sak.

Barnehageavdelingen drives med knappe marginer og budsjettet danser i takt med barnetallet til enhver tid. For å ta sitt nedtrekk er det derfor også nødvendig å se på struktur, selv om barnetallet her går noe opp i perioden. En barnehage foreslås nedlagt. Egen sak om barnehagestruktur vil bli lagt frem i 2024.

«Tidlig inn Rana»

De siste årene har vi opplevd en betydelig nedgang i barnetallet, og tatt store nedtrekk i skoler og barnehager. Effekten av ny skolestruktur, har ført til at vi har klart å gjennomføre store deler av vår omstilling. Når elevtallet nå fortsetter å gå nedover, vil nye tak måtte tas. I koronaåret 2021 gikk antallet barnefødsler opp. Etter 2022 er trenden nedadgående, som før pandemien.

Et viktig grep for oss er å snu deler av ressursinnsatsen fra reparasjon til forebygging og tidlig innsats. Noe som vil kreve mindre ressurser fremover, ikke bare i vår sektor, men etter hvert også i helse og omsorg.

Ved å arbeide bevisst for å få færre saker til barnevernet, mener vi det skal være mulig å flytte ressurser fra barnevernet og tunge tiltak over til forebyggende arbeid og tidlig innsats. Det finnes gode eksempler på kommuner i Norge som driver svært effektive barnevern med gode resultater.

Ny barnevernlov trådte i kraft januar 2022 og medførte at statlige barnevernsoppgaver ble overført til kommunene. Reformen skal gi mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, og styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats i hele oppvekstsektoren.

Bakgrunnen for å flytte mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, er kommunenes nærhet til familiene og innsikten i barnas og foreldrenes behov.

Samlet sett er barnevernsreformen i realiteten en oppvekstreform, hvor kommunene tilrettelegger for tverrfaglig samhandling mellom ulike kommunale tjenester og nivåer.

Målet er at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger på et tidlig tidspunkt. Barnevernet skal være siste sikkerhetsnett og da må det jobbes bedre med forebygging, tidlig innsats og tiltak på alle områder innenfor oppvekstområdet.

Rana kommune har tradisjonelt ligget lavt på styrket tilbud i barnehagene, og skole har de senere år stabilisert seg på et lavt nivå for elever med spesialundervisning.

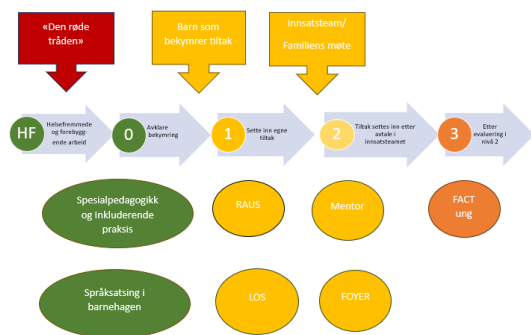
De to siste årene har vi sett en markant økning i henvisninger til PPT og bruk av styrket tilbud i barnehage for å legge til rette for barn med funksjonsnedsettelse.

Dette har lagt grunnlaget for satsingen «Tidlig inn Rana». I tiden fremover vil vi ha særlig fokus på følgende satsninger:

1. Anskaffe, bygge opp og implementere BTI som er et verktøy for å registrere tiltak og bidra til god tverrfaglig samhandling.
2. Etablering av et utøvende forebyggende team bestående av barnekoordinator, IP-koordinatorer og veiledere som skal bistå familier, barn og unge i møte med våre tjenester og hjelpeapparatet. Forsterkes ved andre prosjekter og satsinger som Skole LOS, RAUS, mentorordning og FACT ung.
3. Oppbygging av Foyer barn og Foyer familie. Målet er i større grad å jobbe forebyggende og med tidlig innsats. Vi ønsker også å bruke disse enhetene som et alternativ til å kjøpe institusjonsplasser.
4. Tilrettelegging for at barn i barnehage og elever i skolen så langt som mulig skal få individuell oppfølging og tilpasset opplæring innenfor det allmennpedagogiske tilbudet. Dette arbeidet skal forsterkes med en satsing på språkutvikling i barnehage og satsing på basisferdigheter som lesing og regning i skolen.

5. Utforske muligheten for å etablere en ressursenhet for barn i barnehage og elever i grunnskolen med omfattende hjelpebehov. Hensikten er å kunne gi et samlet tilbud med bred spesialkompetanse, for å kunne gi disse barna et best mulig utgangspunkt for videre utvikling.

Tidlig inn – Rana modellen

Bedre tverrfaglig samhandling og økt bruk av samskaping med eksterne parter, er viktig i dette arbeidet. Arbeidet skal ha barnets beste i fokus og tiltakene skal som hovedregel settes i verk så nært barnet som mulig, det vil si i hjemmet, i barnehagen eller på skolen. Jobben som skal skje i skoler og barnehager vil være viktig, men også PPT, helsetjenesten, familietjenesten og kultur, vil være viktige bidragsyttere. Det er viktig å legge til rette for at barn og unge opplever mestring og livsglede.

Utvikling av kulturkvartalet

Vi ønsker å videreutvikle kulturkvartalet i sentrum. Kvartalet inneholder i dag Ungdommens hus, biblioteket, Rana kulturskole, kino og samfunnshus, samt Nordland teater. En unik sammensetning av tjenester som sammen kan bidra til økt samhandling.

Kulturavdelingen arbeider for et større helhetlig tilbud. Fritidsavdelingen og kulturskolen skal jobbe tettere og utnytte sine ressurser. Vi ønsker også at kulturavdelingen får et bredere tverrfaglig samarbeid med skolen.

Omstilling av fritidstjenesten skal sikre like gode åpningstider som det vi har i dag. Fritidstilbudene for ungdom skal være lokalisert på Båsmo, Gruben (Max arena) og sentrum. Det er et mål med større grad av ungdomsmedvirkning og at tilbudene i større grad drives av ungdom, for ungdom. Leder av virksomheten skal delta mer i tjeneste-produksjonen.

Tilbudet til personer med funksjonsnedsettelse skal opprettholdes. VAKU og SAKU beholdes, men vi vil ta en evaluering av festivalene sammen med brukerorganisasjoner og miljøterapeutisk avdeling for å sikre en videre robust drift.

Bokbussen – skolebibliotek

Bokbussens primære oppgave er å være et rullende skolebibliotek. Rana bibliotek har lagt opp sitt tilbud for å kunne gi et best mulig tilbud til alle skolene i Rana kommune. Fra og med 2024 vil også Lurøy kommune igjen benytte seg av bokbussen. Tilgang til skolebibliotek er lovpålagt i Grunnskoleloven.

Dagens bokbuss ble kjøpt ny i 2005. Den gamle bussen som da ble skiftet ut var fra 1985. Investeringsbehovet for ny bibliotekbuss lå i budsjettforslaget for 2021 inne med en ramme på 3,5 mill. kr. I Kommunestyrets vedtak til budsjett og økonomiplan 2021-2024 ble dette tatt ut, og forskjøvet til 2022. I Kommunestyrets vedtak til budsjett og økonomiplan 2022-2025, ble det vedtatt avsatt investeringsmidler på 3 mill. kr til investering i ny bibliotekbuss.

Ny buss vil innebære en investering på inntil 5 mill. kr og er lagt inn i budsjettet for 2024.

Flyktninger

Kommunen har vedtatt å bosette 185 flyktninger i 2023. Det ser ut til at man klarer å bosette litt overkant av 80 dette året. Det har vært utfordrende å ansette kvalifisert personell i flyktingetjenesten som har bidratt til lavere bosetting enn vedtatt. Det er også

viktig at de kommunale systemene som barnehageplass, helseundersøkelse, bolig og andre viktige tjenester har forutsetning for å kunne tilby sine tjenester raskt om man skal bosette i et høyt tempo. Det er også viktig at kommunen gir gode kommunale tjenester til flyktningene som kommer slik at man forhindrer utenforskap og arbeidsledighet.

Her vil blant annet tilbud om språkpraksis til introdeltagere og god oppfølging av barn og unge i grunnskolen være viktig. Tall fra kommunehelse statistikkbank viser at 18,2 prosent av unge innvandrere står utenfor

arbeid, utdanning og opplæring ved utgangen av 2021. 61 prosent av de som har gjennomført introduksjonsprogrammet er i arbeid eller utdanning ved utgangen av 2022. Dette er tall som er mulig å få en positiv utvikling på ved at samarbeidet rundt flyktningene økes på tvers av tjenestene.

I økonomiplanperioden vil det jobbes for å få til en mer tverrfaglig innsats. Her er et økt samarbeid mellom flyktningetjenesten, NAV, barnehager, skole og arbeidsliv viktig.

Rammereduksjoner

Tiltak stab/PPT	2024	2025	2026	2027
Drift - lisenser/kurs	-142	-142	-142	-142
Stillingsreduksjoner	-300	-300	-976	-976
Overgang til leasingbiler PPT og logopedtjenesten	-200	-200	-250	-250
Prosjektmidler prosjektledelse i stab	-200	-200	-400	-400
Sum tiltak	-842	-842	-1 768	-1 768
Tiltak skole	2024	2025	2026	2027
Tilpasning av ressurser til nye elevtall - innenfor dagens struktur	-4 968	-4 924	-8 905	-10 911
Utfasing gratis kost SFO 1. trinn og 2. trinn	-500	-1 100	-1 100	-1 100
Opphør prosjektstilling internasjonal skole	-450	-450	-450	-450
Redusert kjøp varer, digitale enheter, lisenser, utstyr	-1 250	-1 400	-2 600	-3 900
Nedlegging av Skonseng skole og overføring av elever fra Storshei ungdomsskole til Rana ungdomsskole	-7 500	-12 400	-13 900	-14 700
Drift felles base for elever som trenger alternativ tilpasset oppl.	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum tiltak	-13 668	-19 274	-25 955	-30 061
Tiltak barnehage	2024	2025	2026	2027
Konsekvens nedleggelse Frikult Ytteren	-1 800	-1 800	-1 800	-1 800
Nedleggelse av barnehage	-700	-1 200	-1 200	-1 200
Sum tiltak	-2 500	-3 000	-3 000	-3 000
Tiltak barn- og familieavdelingen	2024	2025	2026	2027
Netto redusert i bruk av institusjonsplasser og andre tiltak		-2 500	-2 500	-2 500
Reduksjon i stillingsressurs	-750	-2 000	-2 000	-3 000
Generell besparelse på forbruksposter	-250	-600	-600	-600
Sum tiltak	-1 000	-5 100	-5 100	-6 100
Tiltak kultur	2024	2025	2026	2027
Flytting av administrative ressurser fra kulturskolen til stab	-750	-750	-750	-750
Økt aktivitet og omstilling kulturskolen	-300	-300	-300	-300
Opphør prosjektstilling tilflyttertorg		-500	-500	-500
Økt aktivitet og utleie samfunnshus/kinoteater	-400	-400	-400	-400
Generell effektivisering	-250			
Omstilling fritidstjenesten	-1 300	-1 550	-1 550	-1 550
Sum tiltak	-3 000	-3 500	-3 500	-3 500
Sum omstillingstiltak	-21 010	-31 716	-39 323	-44 429

Mål

Økonomi	Resultat, evaluering og nytt mål for 2024-2027
Netto driftsbudsjett	2022 – leverte med et mindreforbruk på 4,2 mill. kr - godt innenfor målet om balanse.
Medarbeidere- organisasjon	
Sykefravær 2022	2022: 8,8 %. Koronarelatert fravær 3 første måneder bidro negativt. Mål 2024: 7 %.
Antall lederavtaler	Mål og leveranse 100 %
Gjennomførte medarbeidersamtaler	Målet er 100 % og det skal være gjennomført medarbeidersamtaler i alle avdelinger med alle ansatte. Avvik kan forekomme på grunn av sykefravær og turnover.
Bruk av kompetanse og kompetanseutvikling (KS 10-faktor)	Kompetanse: 4,1 Relevant kompetanseutvikling: 3,3. Mål om å øke med henholdsvis 0,1 og 0,2.
Mestringstro og indre motivasjon (KS 10-faktor)	Mestringstro score 4,2 og indre motivasjon 4,3. Målet vårt er å løfte oss med 0,1 poeng til neste undersøkelse.
Skole	
Elevscore trivsel – 7. og 10. trinn, snitt siste 5 år	2022: 85/80 mot 87/77 i 2021. Tall for 2022 viser at trivselen er gått ned på 7. trinn, mens den øker på 10. Trinn. Mål 2023 :89/80
Andel lærere som oppfyller kravene til undervisning på 1.-7. trinn	2022: 92,6 % mot 94,1 % i 2021. Landssnittet 2022 er 94,7 %. Bekymringsfull nedgang i andelen i 2021. Tiltak: Tettere og formalisert samarbeid med Nord universitet- og Lærer i Nord Mål 2024: 95,0%
Andel lærere som oppfyller kravene til undervisning på 8.-10. trinn	2022: 93,8 % mot 97,3 % i 2021. Landssnittet 2022 er 96,6 %. Bekymringsfull nedgang i andelen i 2022. Tiltak: Tettere og formalisert samarbeid med Nord universitet og Lærer i Nord. Mål 2024: 96,0 %
Antall elever som gis spesialundervisning på 8.-10. trinn.	2022: 5,6 % mot 6,9 % i 2021. Landssnittet 2022: 11,1 %. Positiv utvikling og bedre enn snittet. Mål 2024: 5,5 %
Grunnskolepoeng 10. trinn, siste år.	2022: 42,2 poeng mot 43,0 poeng i 2021. Over landssnittet på 42,9 poeng i 2022. Mål 2024: 43 poeng. (ingen eksamen under korona)
NP 5. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2022: 25,1 % mot 25,0 % i 2021. Landssnittet 2022: 28,4 %. Bedre enn landssnitt. Mål 2024: 24,5 % Tiltak: kompetanseheving begynneropplæring
NP 8. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2022: 11,9 % mot 11,4 % i 2021. Landssnittet 2022: 9,8 %. Svak økning, men fortsatt over snitt. Mål 2024: 10,5 %. Tiltak: kompetanseheving begynneropplæring
NP 9. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2022: 7,1 %, mot 7,2 % i 2021. Landssnittet 2022: 5,9 %. Mindre nedgang, men fortsatt over snitt. Mål 2024: 6,5 %. Tiltak: kompetanseheving begynneropplæring
Andel som har fullført og bestått VG1 innen 5 år	2022: 76,2 mot 73,2 % i 2021. Positiv utvikling, men fortsatt noe under landssnittet i 2022 på 80 %: Mål 2024: 77,0 %

Barnehage	
Antall barn per årsverk i grunnbemanningen i kommunale barnehager	2021: 5,9 2022: 5,9
Andel kommunale barnehager som oppfølger pedagognormen uten dispensasjoner	2021: 100 % 2022: 77,8 % Fra å ha full dekning på pedagog normen, så har vi nå en reduksjon. Det jobbes kontinuerlig med å rekruttere barnehagelærere.
Andelen ansatte i kommunale barnehager med pedagogisk utdanning	2021: 54,5 % 2022: 50,8 % Reduksjon fra 2021.
Andel minoritetspråklige barn som går i barnehage, siste år	2021: 78,6 % 2022: 76,5 % Reduksjon fra 2021. Her må det finnes ut hva som gjør at vi ligger lavt. Minoritetsbarn prioriteres inn nå det søkes plass?
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	2021: 96, % 2022: 95,9 % Reduksjon ut fra styrt nedleggelse av barnehageplasser. Færre uten rettighet får tildelt barnehageplass.
Kultur	
Besøk i folkebiblioteket per innbygger	2022: 3,0 2021: 2,7. En liten økning og vi nærmer oss snittet på 3,5. Mål 2024: 3,5
Utlån alle medier per innbygger	2022: 1,8 2021: 1,7. En positiv tendens her. Snittet ligger på 2,8. Mål for 2024: 2,0
Kinobesøk per innbygger	2022: 1,6 2021:1,1. Flere besøker kinoen og det er positivt. Dette er også over snittet på 0,9. Mål 2024: 1,8
Andel av elevene som går på i kulturskolen	2022: 10,0 2021: 9,8. Positiv utvikling, men langt fra snittet på 22,7. Mål 2024: 11
Antall timer per elev i kulturskolen	2022: 21,8 2021: 18,1. Snittet er 17,7. Det er færre elever som går på kulturskolen, men de får flere timer. Mål 2024: 22
Fritidsklubb – årlige besøk per 1000 innb. (6-20)	2022: 490, 2021: 408. En positiv utvikling her, men langt fra snittet på 1519. Målet for 2024 blir 600
Andel av kulturutgiftene som går til frivillige	2022: 17,7 2021: 13,4. Dette er en positiv utvikling som vi ønsker å fortsette med. Snitt 12,3. Mål 2024: 18

Barn- og familieavdelingen	
Hjemmebesøk av jordmor	Har ikke vært gjennomført de siste årene, ikke prioritert. Mål er at man skal få et system for dette.
Antall barn med bekymringsmeldinger (NY)	2022: 4,5 %. For Norge ligger dette tallet på 3,9 og fylket på 5 %. Målet er at dette tallet skal gå ned og at man skal løse utfordringene før melding til barneverntjenesten.
Fristbrudd undersøkelse	2020: 60 % 2021: 14 % 2022: 1 %, 1.halvår 2023: 1 sak. Målet er at vi skal klare å holde nivået på fristbrudd så lavt som mulig. Inntil videre ser det ut til at dette er oppnåelig.
Antall barn i institusjon	2020: 5 2021: 0 2022: 0, alle tallene er ved årsslutt. I 2023 hadde vi 4 plasseringer ved årets begynnelse, er nå redusert til 1. Målet er at dette antallet er lavest mulig og helst ikke over 1
Antall barn i fosterhjem	2020: 56 2021: 58 2022: 52 og 1 halvår 2023: 53. Antallet har vært rimelig stabilt over de siste årene. Målet er at man skal klare å redusere dette antallet ved å sette inn forebyggende tiltak på et tidligere tidspunkt.
Andel barn under omsorg med omsorgsplan	2020: 88,6 % 2021: 80,6 % 2022: 82,5 %. Har gått noe ned. Ikke oppdaterte tall for 2023. Jobbes med å få gamle planer oppdatert i tråd med nytt lovverk.
Barn med hjelpetiltak	2020: 162 2021: 143 2022: 128 og 1.halvår 2022: 135. Har vært en liten økning siden 2022.
Antall deltakere over i arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram	2020: 48,2 % 2021: 68,8 % 2022: 61,1 % (50 % i arbeid og 11,1 høyere utdanning/VGS). Tall for 2023 vil komme ved årsslutt. Er få som har avsluttet intro første halvår, av de som har avsluttet har en del valgt å reise tilbake til Ukraina.

Helse og omsorg

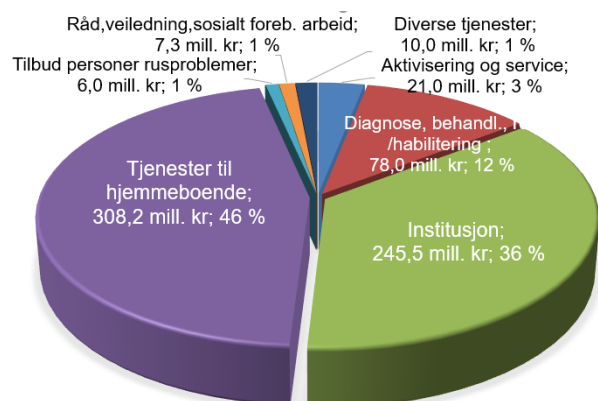
	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	890 831	848 359	875 460	891 862	898 714	901 766
Sum inntekter	-214 918	-181 814	-179 944	-179 944	-183 244	-183 244
Netto driftsramme	675 913	666 545	695 516	711 918	715 470	718 522
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			41 813	41 813	41 813	41 813
Prisjustering inntekter/utgifter			-1 447	-1 447	-1 447	-1 447
Endring pensjon			-31 673	-31 673	-31 673	-31 673
Rammereduksjon 2024-2027			-4 922	-14 870	-24 818	-34 766
Demografi omsorg			11 000	25 200	42 000	55 000
Refusjon ressurskrevende tjenester (premiefond)			8 300	8 300	5 000	5 000
Flere personer med nedsatt funksjonsevne			4 200	4 200	4 200	4 200
Nye behov og endrede forutsetninger			2 000	3 000	3 000	3 000
Nye tiltak/boliger			1 500	9 000	9 000	9 000
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			500	3 150	3 150	3 150
Inndekning 50 prosent av underskudd fra 2022			-3 000			
KST vedtak - Omstillingsmidler 2021-2024				-2 000	-2 000	-2 000
Statsbudsjettet						
Rus og psykisk helse			700	700	700	700
			28 971	45 373	48 925	51 977

Avdelingsbudsjett 2023

Kommunal- direktør	Legetjeneste og samfunns- medisin	Miljø- terapeutisk	Psykisk helse og sosiale tjenester	Tildelings kontoret	Institusjoner	Hjemme- tjeneste	Sum
-54 732	50 927	143 426	69 944	17 419	245 419	194 142	666 545

Status

Tjenesteleveranse 2022

Sektoren består av seks fagavdelinger og en stabsavdeling.

Avdeling for legetjenester og samfunnsmedisin (LTS)

Lokalmedisinsk senter (LMS) med legetjenester, sykehjems- og helsestasjonsleger, turnusleger/ALIS-leger, legevakt, smittevern og andre helsetjenester. Rana har samarbeidsavtale med Hemnes om legevaktjenester.

Miljøterapeutisk avdeling (MTA)

Dagtilbud, arbeidssenter, institusjonsavlastning, privatavlastning, støttekontakt for målgruppen og boligjeneste med bemannede omsorgsleiligheter.

Psykisk helse og sosiale tjenester (PHST)

Psykisk helse og rusfeltet, krisesentertilbud, krisearbeid, bemannede botiltak, støttekontakt, arbeids- og aktivitetstilbud til

personer med rus/psykisk helseproblemer, FACT-team, rask psykisk helsehjelp, salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger og kontroll med virksomheter som selger tobakksvarer.

Hjemmebaserte tjenester

Døgnbaserte helse- og omsorgstjenester i bemannede omsorgsboliger og leiligheter, hjemmesykepleie, hjemmehjelp, dagplasser, brukerstyrt personlig assistent, kreftsykepleie, kreftkoordinator, hukommelsesteam, rehabiliteringstjenester, hjelpemiddellager, omsorgslønn, Mo Aktivitetshus. Trygghets- og mestringsteknologi (alle fagavdelinger).

Institusjonstjenesten

Differensierte institusjonsplasser for ulike målgrupper med ordinære sykehjemsplasser, korttids- og avlastningsplasser, døgnrehabilitering og senger til øyeblikkelig hjelp på helseparken.

Tildelingskontor og innsatsteam

Mottar og saksbehandler søknader om brukerrettede tjenester i helse og omsorg, unntatt til lege, fysioterapi og ergoterapi.

Utarbeider statistikk over brukerdata og ventelister. Koordinerende enhet, innsatsteam, demenskoordinator og hukommelsesteam er tillagt kontoret.

Strategi - organisasjon- og tjenesteutvikling

Sektoren har siden høsten 2022 jobbet med en strategi som skal gi ny retning for tjenesteutviklingen. Bakgrunnen for rapporten er utviklingen i samfunnet og demografi:

- Flere eldre
- Økende antall brukere
- Økende antall brukere med sammensatte behov
- Alle brukergrupper lever lengre
- Færre yngre yrkesaktive
- Økende rekrutteringsutfordringer
- Press mot kommuneøkonomien

- Endrede forventninger og behov
- Endrede muligheter for å levere tjenester på ny måte.

Dersom vi fortsetter som før vil tjenestebehovet i sektoren dobles fram mot 2050, og de største endringene kommer allerede i økonomiplanperioden. I årene 2024-27 vil Rana få 333 flere eldre over 80 år enn i dag, og tjenestebehovet øker med 17 prosent (basert på 2022-tall) om leveransene skal være som nå. Det haster derfor med omstilling og nytenking.

Strategiarbeidet begynte med en analyse av tjenestene fra Agenda Kaupang. Rapporten danner grunnlaget for «Strategi – utvikling av framtidige helse- og omsorgstjenester 2024-27».

Strategien bygger på kommuneplan 2017-27, herunder strategiene innenfor alle satsningsområder som kommunestyret har vedtatt:

Bærekraftsmålene 3, 9, 10, 11 og 17 danner også grunnlaget for arbeidet.

Strategien er rullerende og følger budsjett- og økonomiplanarbeidet slik at politiske vedtak og økonomiske rammer blir styrende for hvordan kommunen kan nå målene. Anbefalingene fra Agenda Kaupang er overordnet at Rana kommune må vokse smartere:

- Innbyggere som er aktive og deltakende i eget liv
- Innbyggere som bor lengst mulig i eget hjem

- Informasjon, dialog og forebygging for planlegging av egen alderdom og eget liv
- Styrke samarbeidet med pårørende og frivillige
- Økt selvstendighet, trygghet og mestring ved bruk av teknologi og hjelpemidler
- Redusere behov for institusjons- og heldøgntilbud
- Ivareta fag, personal og økonomi

Rana kommune er i gang gjennom blant annet:

- Innsatsteam /demensomsorg
- Tverrfaglig samarbeid
- Velferdsteknologi / hjelpemidler
- Økt fokus på hjemmebasert og ambulante tjenester
- Fokus tidlig i omsorgstrappen
- Lavterskeltilbud og tidlig inn
- Utvikling av legetjenestene
- Utvikling personell, ledelse og kompetanse
- Effektivisering administrasjon

- Kunnskapsbaserte valg

I det videre arbeidet har sektoren søkelys på:

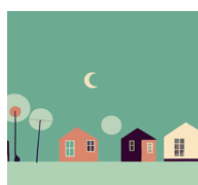
Tjenesteutvikling

Sektoren jobber nå med å steg for steg justere og forsterke de tjenestene som vi vet virker:

- Hjemmebasert og ambulante tjenestene
- Innsatsteam (god samhandling med bruker, sykehus, pårørende)
- Rehabilitering
- Tidlig inn
- Hjelp til selvhjelp
- Dagtilbud og aktivitet

Sektoren går gjennom tjeneste for tjeneste og vurderer hvordan den bør forberedes for framtiden, eksempelvis:

- Korttidsopphold som eget fagområde
- Framtidens demensomsorg
- Omfang/typer langtidsplasser i sykehjem
- Forebyggende for å redusere behov for reparerende
- Legetjenestene; plan for legetjenestene

Hjemme – leve godt i eget hjem

Et hjem er ofte mer enn fire vegger, og vi ønsker å bo hjemme så lenge som mulig. Hva er viktig for deg i årene som kommer? For noen kan det være å gjøre tilpasninger der du bor i dag. For andre kan et helt nytt hjem være en bedre løsning

Planleggelitt.no

LEVE GODT I EGET HJEM

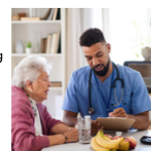
Attraktive og aktive lokalsamfunn

Tilhørighet, mangfold og trivsel. Hvem er dine naboer, venner eller andre du omgås og hva har du av tilbud i nærheten Hva er viktig for å trives i hverdagen?

Tidlig innsats

Mestring i hverdagen Deltakelse og selvstendighet
 ▶raktisk opplæring, bistand, rehabilitering og familjestøtte.
 innsatsteam, treningsgrupper, Mo aktivitetshus, dagsenter

Helsehjelp til hjemmeboende

Gode og tilpassede tjenester i eget hjem. Målfrettede, fleksible og tidsbegrensede tiltak. Tekniske og velferdsteknologiske hjelpemidler

Boliger med mulighet for forsterket tjeneste

Boliger med fellesareal og areal for personalbase.

Tidsavgrenset opphold

Rehabilitering, opptrening, avlastning, omsorg ved livets slutt, kommunal øyeblikkelig hjelp.

Eldrebolig

Utleieboliger og boliger med kommunal tilvisning og tildelingsrett. Muligheter for sosiale arenaer.

Institusjon

Langtidsplasser for pleie, medisinsk oppfølging og behandling, omsorg ved livets slutt

Listen er ikke uttømmende, og vi jobber oss gjennom nye tjenesteområder etter hvert som tjenesten har kapasitet eller får ny kunnskap. Vi ser også på hvilke ikke-kjernetjenester som kan ivaretas av andre, for å skape leder- og bemanningskapasitet til kjerneoppgavene.

Å bo hjemme så lenge som mulig: som i resten av landet, legges det opp til at innbyggerne skal bo hjemme så lenge som mulig. De fleste av oss ønsker å bo hjemme så lenge vi kan, så sant vi er trygge og har det bra. Det er ikke et alternativ å opprette sykehjems plasser eller heldøgns bemannede botilbud for alle som har et visst funksjonsfall, er ensomme eller i gruppen «eldre». Det vil ikke være bemanning nok til en slik løsning selv om vi hadde hatt bygg og økonomi på plass.

Det er derfor viktig at vi som kommune, samfunn og innbyggere diskuterer hva det vil si å «bo hjemme». Det behøver ikke nødvendigvis å være at man skal bo i den samme boligen man har gjort hele livet. Det behøver heller ikke bety at boligene skal ha lik utforming og tilrettelegging som de alltid har hatt. Å bo hjemme fordrer at vi som samfunn, individer og kommunen selv legger til rette for ulike boformer, ulik tilrettelegging etter hvert som behovene oppstår.

Utvikling av areal og bolig

Tjenesten ser nå på muligheten for å utvikle ett eller få områder for framtidige tjenester for eldre og personer med funksjonsnedsettelse, men hvor man også ser på muligheten for kombinasjon med botilbud for andre grupper av innbyggere.

Det vil ikke være bærekraftig for kommunen (bemanningen) å bygge et nytt 5. sykehjem. Det vil trolig være mer bærekraftig å samle noen av tjenestene vi har ved 3 av sykehjemmene vi har i dag. På denne måten vil man kunne bruke bemanningsressursene på tvers, og vi vil kunne skape botilbud for de som trenger forsterkede tjenester, men som ikke skal inn i sykehjem enda.

Det er laget et overordnet tankenotat rundt dette, og det gjøres nå en mulighetsstudie for å se på hva som kan være mulig å utvikle på Ytteren. Dette er et område hvor kommunen eier mye areal og hvor det også er lagt til rette med infrastruktur fra før.

Mulighetsstudien betyr at vi begynner ett sted. Tankene fra dette arbeidet kan brukes på flere områder, og det utelukker ikke videre utvikling av andre områder senere. Det vil også være viktig at kommunen har dialog med eiendomsutviklere for tidlig å komme inn med innspill om hva som vil være viktig for å utvikle framtidens samfunn og botilbud i et aldersvennlig perspektiv.

Botilbud for vanskeligstilte og andre brukere:

Kommunestyret har vedtatt en boligstrategi. Det er nå ansatt en boligkoordinator som har i oppgave å koordinere og være pådriver for implementeringen av denne. Det er opprettet en styringsgruppe for å sikre perspektivet fra alle sektorene inn i dette arbeidet.

Utvikle og ivareta de menneskelige ressursene

Skal vi lykkes med omstillingen er trygge, motiverte og selvstendige ledere og ansatte en forutsetning. Vi må beholde dagens ansatte, framfor å håndtere en omfattende turnover. Det er også viktig at våre ansatte og ledere forstår effektmålene og virkemidlene som er valgt, og at de har lyst til å være med å jobbe ut nye løsninger for å nå målene. Dette krever et tydelig budskap som sikrer at de ansatte tar de valg som skal til for at kommunen gradvis utvikler seg i retning av målene.

I 4. kvartal 2023 påbegynnes delprosessen for dette. På dette tidspunkt foreligger det et innledende kunnskapsgrunnlag for områdene:

- Skape psykologisk trygghet og sikre medvirkning og engasjement
- Kompetanseutvikling
- Rekruttere og beholde

- Emosjonell belastning
- Oppgavedeling
- Utvikling og stabilisering av ledere
- Organisering av arbeidet
 - Arbeidstidsplanlegging
 - Fleksibel ressursbruk
 - Prioritering
- Kunnskap om hvorvidt vi lykkes

Prosessen skal planlegges og gjennomføres sammen med tillitsvalgte og vernetjeneste.

Det digitale krafttaket

For å skape rom til det arbeidet som skal gjøres og frigjøre menneskelige ressurser til de viktigste oppgavene, ønsker vi å digitalisere det som kan digitaliseres nå.

Digitalisering bidrar til å forbedre livskvaliteten til våre innbyggere, spesielt de som trenger ekstra omsorg og støtte. Gjennom implementering av moderne teknologiske løsninger som medisineringsstøtte, lokaliseringsteknologi og digitale tilsyn, kan vi tilby mer effektive og tilgjengelige helsetjenester.

Velferdsteknologi gir også muligheten til å redusere kostnader og ressursbruk i kommunen. Ved å automatisere rutineoppgaver og gi innbyggerne muligheten til å bo lengre i sine egne hjem med riktig støtte, kan vi oppnå besparelser samtidig som vi opprettholder høy kvalitet på tjenestene.

Videre fremmer velferdsteknologi innovasjon og bærekraft. Det gir en arena for nytenking og baner vei for nye måter å bruke personell på.

For å få til dette er vi avhengige av at infrastrukturprosjektene i stab-/støtte fullføres.

Samhandling og kommunikasjon

For å lykkes med omstillingen er samhandling både internt og eksternt viktig. Det gjelder

samspill med brukere, pårørende og innbyggere for øvrig. Vi må også samspille godt med ansatte og ansattrepresentanter, men også frivillighet og andre interessenter framover. Vi må ha en felles forståelse for hovedutfordringene, og vi må komme fram til hva utfordringene konkret vil bety og hvilken vei tjenestene skal endres. Det er ikke sikkert at alle vil være enige i de valg som tas underveis, men lykkes vi med å skape en felles forståelse, bidrar dette til å dempe uro og skape trygghet hos både brukere, pårørende, ansatte og innbyggere.

Å få til deling av kunnskap, konstruktiv og vennlig meningsbryting, innovasjon og bedring av prestasjoner gir psykologisk trygghet. Da er informasjon, involvering, medvirkning og tydelighet i når og hvordan beslutninger skal tas, viktig. Administrasjonen skal også utrede og legge til rette for at politikerne skal kunne ta opplyste og godt begrunnede valg.

Ny kunnskap, nye løsninger

I årene fremover vil det være viktig å skaffe oss ny kunnskap om løsninger, muligheter og utviklingstrekk som vi i dag ikke har kunnskap om eller ser virkningen av. Dette vil vi gjøre gjennom å:

- Etablere systematikk for måling, statistikk og undersøkelser
- Følge med på forskning og utvikling
- Sette oss inn i hva andre har andre gjort
- Delta på kurs, konferanser mm.
- Jobbe med, og oppmuntre til, innovasjon
- Lære av andre type næringer og virksomheter

Effektiv administrasjon

Det er viktig å sikre at de ressursene vi har, i så stor grad som mulig rettes mot brukerne. Samtidig er det slik at det er en rekke krav som stilles til administrasjonen av en offentlig virksomhet, som må være på plass. Disse må

vi forsøke utføre på en så bærekraftig måte som mulig, slik at vi sikrer mest mulig ressurser til drift. Det er likevel ikke slik at vi kan la være å gjøre disse tingene (internkontroll, dokumentasjon, offentlighet, arkivering osv.)

Medvirkning

For å lykkes med omstilling er medvirkning med våre ansatte viktig. Dette gjøres gjennom en tett og god dialog med tillitsvalgte og vernetjeneste, og i henhold til hovedavtalen. Sektoren har god erfaring med at god dialog fører til gode løsninger.

Ting vi må tørre snakke om

Tjenestene står overfor omfattende endringer i årene som kommer. Utfordringene kan ikke møtes av sektoren alene. Hele kommunen, innbyggerne og samfunnet må medvirke både til de gode ideene og til justeringene som kommer. Det betyr at vi som samfunn må tørre å diskutere for eksempel at:

- Å fortsette som før er ikke et alternativ, og vi har ingen tid å miste
- Hvilke tjenester skal kommunen levere
- Hvordan møtes et mulig økende omfang av ensomhet
- Hvordan jobbe med endringer som kan medfører uro og utrygghet
- Hva gjør vi når brukere og pårørende har ulike ønsker og løsninger
- Hvordan motvirke overforbruk av helsetjenester
- Hvordan unngå å «produsere» tjenestemottakere gjennom tidlig inn tiltakene
- At også digitalisering krever ressurser

Gjennom å tørre ha disse diskusjonene, være åpne om utfordringer og løsninger, kan vi få opp de gode ideene og skape forståelse for de endringene som må gjøres.

Budsjett og økonomiplan 2024 – 2027

Netto driftsramme for 2024 for helse og omsorg er foreslått til 695,5 mill. kr, inkludert en rammereduksjon på 4,9 mill. kr i 2024. Nedtrekket øker i perioden til 34,8 mill. kr i 2027. Det betyr at sektoren, i tillegg til den langsiktige omstillingen, må gjennomføre tiltak som gir effekt årlig. Sektoren har derfor begynt på flere analyser og vurderinger av endringer på kort og mellomlang sikt. Se tjenesteutvikling og tiltak i budsjettforslaget.

Rammenedtrekkene skal dekkes gjennom:

- Lavere dekningsgrad sykehjemsplasser
- Mer ambulant, mindre døgnbemannet
- Større omløpshastighet korttids plasser
- Endring i bruk av bemanning /fagkompetanse
- Bedre utnyttelse av areal
- Økt bruk av velferdsteknologi
- Vurdere om ikke-kjernetjenester kan leveres på annen måte.

Vi må også forsøke å skape økonomisk handlingsrom for:

- å gjøre Det digitale krafttaket (øke omfanget)
- å holde fart i omstillingen (pukkelkost), som styrking av hjemmebasert, ambulant, korttidsavdeling, innsatsteam, demenstilbud, dagtilbud, rehabilitering, forebyggende mm.
- å kunne gjennomføre omstillingsprosessen (tilføre ressurser)

Før omstillingen er gjort, er det mest krevende å sikre balanse i institusjonstjenesten og hjemmetjenesten. Her er vi avhengig av de langsiktige tiltakene for å få økonomisk kontroll.

«Rana kommune skal yte tjenester til våre innbyggere, på rett nivå til rett tid. Uavhengig av alder og funksjonsnivå skal innbyggerne gis mulighet til å leve gode liv basert på mestring og bruk av egne ressurser»

<p>Mestring helse, arbeid og meningsfull aktivitet så lenge som mulig.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Fra mottaker til deltaker ✓ Universelt utformede boliger med livsstandsstandard ✓ Bruke arealplan aktivt og strategisk ✓ Fra omsorg til mestring ✓ Tidlig innsats ✓ Forebygge og behandle psykisk uhelse og rusavhengighet ✓ Planlegge for funksjonsfall og egen alderdom ✓ Befolkning i aktivitet ✓ Digitale løsninger som sikrer egenmestring og inkludering ✓ Støtte opp under og utløse ressurser hos innbyggerne 	<p>Forsvarlig behandling og oppfølging til alle våre brukere.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Helhetlig, koordinerte og sammenhengende tjenester ✓ Styrke og utvikle tverrfaglig og tverretattlig samarbeid ✓ Utvikle samarbeid med Helgelandssykehuset ✓ Ha fokus på bruker- og pårørendemedvirkning ✓ Gi gruppetilbud der det er mulig og hensiktsmessig ✓ Ha kunnskap om og orden i kvalitetsarbeidet i tjenesten 	<p>Innovative og digitale løsninger som en del av helse- og mestringstjenester.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Utnytte mulighetene som ligger i teknologi ✓ Øke bruk av trygge digitale løsninger ✓ Digitalt kompetanseløft blant ansatte og innbyggere ✓ Benytte effektive digitale løsninger 	<p>God ressursutnyttelse og bærekraftig tjenesteproduksjon.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sikre rett kompetanse og oppgavefordeling ✓ Gjøre det digitale til førstevalg der det er mulig ✓ Sikre at hjelpemidler kommer raskt ut og at brukeren kan bruke dem ✓ Utvikle god ledelse på alle nivåer ✓ Gode og trygge tjenester i hjemmet ✓ Bærekraftig arealutnyttelse 	<p>En attraktiv arbeidsplass.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Hele stillinger ✓ Arbeidsplaner tilrettelagt for drift og ansatte ✓ Inkluderende og helsefremmende arbeidsmiljø ✓ Verdsette og utvikle kompetanse ✓ Jobbe for et godt omdømme ✓ Rekruttere godt ✓ Forbedring, samhandling og kvalitet ✓ Medvirkning fra ansatte 	<p>Kultur for samarbeid og samskaping på tvers av sektorer, organisasjon og samfunnsaktører.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Forståelse for og kunnskap om samhandling og samskaping ✓ Interesse og forståelse for andres ståsted og utfordringer ✓ Kunnskap om andres oppgaver ✓ Positiv til samarbeid og samskaping ✓ Tilrettelegge for samarbeid og samskaping ✓ Involvere brukere og pårørende
--	--	---	---	--	--

Rammereduksjoner

Tiltak	2024	2025	2026	2027
Det digitale krafttaket		-2 000	-3 000	-4 000
Dekningsgrad sykehjemsplasser gradvis mot bærekraftige dekningsgrad	-1 500	-3 000	-5 000	-7 000
Strukturendringer i tjenesten	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Vurdere ikke-kjernetjenester	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Psykisk helse og sos.tjeneste til mellomvika		-1 000	-1 000	-1 000
Redusert hastighet på omstilling til nye bærekraftige løsninger	-1 422	-4 422	-5 422	-6 422
Bedre utnyttelse av areal; samflytting, avhending, fortetning		-1 448	-7 396	-13 344
Sum tiltak	-4 922	-14 870	-24 818	-34 766

Mål

<i>Mål</i>	<i>Status</i>	<i>Mål 2024</i>
Økonomi		
Tjenesteleveranser innenfor rammene	2022: -6,5 mill. 2. tertial 2023: - 13 mill. (etter lønnskompensasjon)	Balanse
Øke rekruttering fastlegeordningen	Rekruttert 4 nye fastleger i 2023	Rekruttere 4 nye fastleger
Tjenesteutvikling		
Omstille tjenesten til mer hjemmebasert og ambulansetjeneste	August 2023: 16,1% dekningsgrad sykehjem	15% dekningsgrad sykehjem
Betalingsdøgn til sykehuset - holde oss under 2022-nivå; dvs. under 500 døgn	2022: 501	<500
Tjenesteutvikling; utvikle nye og eksisterende tjenester slik at de treffer og ivaretar brukere i hjemmet enda bedre.	Strategi er på plass	Gjennomføre ihht. strategi og budsjettvedtak - fortløpende og etter hvert som ressurser tillater det
Utvikle og i vareta de menneskelige ressursene		
Heltid	September 2023: 82,2% totalt i h&o	83 %
Sykefravær	Pr. september 2023: 11,17 %	Redusere sykefraværet
Målrettet utvikling og ivaretagelse av de menneskelige ressursene, for å sikre bemanning og kunnskapsbaserte tjenester i årene framover - ref. helsepersonellkomisjonens rapport	Strategi er på plass	Gjennomføre første del av delprosess "utvikle og ivareta de menneskelige ressursene"
Det digitale krafttaket		
Sikre dagens tjenesteleveranser innenfor området, og få på plass framtidig organisering og tjenester	Vi har "vokst" ut av vår egen organisering rundt dette. I gang med restrukturering.	Framtidig org.kart, tjenesteutvikling og tjenestemodell
Areal og bolig		
Beslutte første steg i videre plan for areal og bolig	Strategi er på plass. I startfasen med mulighetsstudie ett geografisk område. Boligkoordinator er ansatt.	Beslutte og prosjektere første fase i videre plan for areal og bolig. Implementere boligstrategi.
Medvirkning		
Sikre god medvirkning av tillitsvalgte og vernetjeneste i alle ledd	De fleste fagavdelinger kjører faste møter. Medvirkning i strategiprosess er ivare tatt.	Alle fagavd. skal ha faste samarbeidsmøter. Sikre god medvirkning i endringsprosessene som følger av strategi. Sikre at tillitsvalgte og vernetjeneste deltar i delprosesser og at alle er kjent med hvor og hvordan medvirkning formelt skjer.

NAV kommune

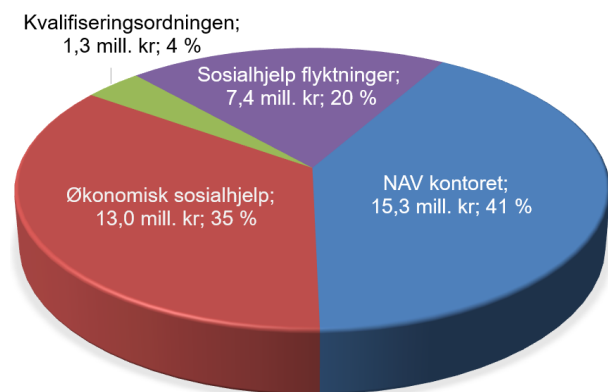
	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	40 944	45 256	47 428	47 051	46 674	46 296
Sum inntekter	-3 967	-506	-528	-528	-528	-528
Netto driftsramme	36 977	44 750	46 900	46 523	46 146	45 768
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			853	853	853	853
Prisjustering inntekter/utgifter			1 226	1 226	1 226	1 226
Endring pensjon			-763	-763	-763	-763
Rammereduksjon 2024-2027			-566	-943	-1 320	-1 698
Statsbudsjettet						
Økte satser sosialhjelp			1 400	1 400	1 400	1 400
Sum rammeendring			2 150	1 773	1 396	1 018

Avdelingsbudsjett 2023

NAV kontoret	NAV avd 1-3	Kvalifiserings- ordningen	Sosialhjelp	Sum
3 930	12 778	3 046	24 996	44 750

Status

Tjenesteleveranse 2022

NAV Rana sine kjerneoppgaver er å bidra til sosial og økonomisk trygghet og å fremme overgang til arbeid og aktivitet.

Det er et mål å redusere behovet for økonomisk sosialhjelp gjennom aktiv bruk av tilgjengelige virkemidler.

Nordland og Rana har hatt lav ledigheten over lang tid, og høy etterspørsel etter arbeidskraft har økt muligheten for inkludering av personer som står utenfor arbeidslivet. Selv om ledigheten forventes å øke fremover vil det

fortsatt være viktig å bidra til et arbeidsmarked i omstilling. NAV kommune skal gi de som står utenfor arbeidsmarkedet en mulighet til å kvalifisere seg for å møte et økende behov for arbeidskraft i takt med den demografiske utviklingen.

Utgiftene til økonomisk sosialhjelp har hatt en positiv utvikling over flere år, men i 2023 har dette endret seg vesentlig. Dette henger sammen med flere forhold; økte renter og økte utgifter til bolig, strøm og mat har medført at nye grupper har behov for hjelp for å klare sine utgifter. Veiledende satser for sosialhjelp ble økt med 10 prosent fra 1.7. i år. Budsjettrammen foreslås styrkes med 1,4 mill. kr som følge av dette. I tillegg har bosetting av ukrainske flyktninger medført økte utgifter til sosialhjelp i påvente av oppstart til introduksjonsprogram.

Dyrtiden medfører at flere har behov for økonomisk råd og veiledning og supplerende sosialhjelp. Det forventes at antall personer som får utfordringer med å betjene gjeld og beholde sin bolig også er økende.

Kontoret har fokus på bruk av alle tilgjengelige virkemidler på kommunal og statlig side, og har fått økte midler til statlige tiltak i 2023. Det forventes at dette vil forlenges i 2024.

Det er fortsatt stort trykk på de samlede tjenestene i kontoret, samtidig som det er strammere rammevilkår både på statlig og kommunalt område. Vi har fokus på våre kjerneområder og følger de prioriteringer vi har satt da dette gir effekt.

Det kommunale tjenesteområdet har redusert saksbehandlingstiden ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Den digitale søknadsløsningen har bidratt til mer effektiv utnyttelse av personellressursene.

Strategi - organisasjon- og tjenesteutvikling

NAV 2030

NAV bidrar til sosial og økonomisk trygghet, og fremmer overgang til arbeid og aktivitet

Vi skal rette innsatsen mot de som trenger oss mest og våre prioriterte målgrupper er ungdom under 30 år, familier med barn og flyktninger.

Vi har erfart at det å samle arbeidet med unge i ett team har hatt effekt. Antall unge som har behov for økonomisk sosialhjelp har vært stabilt i 2023 til tross for at vi har flere ungdommer som følges opp totalt sett. Det er fortsatt viktig å hindre vekst i gruppen unge ledige og uføre gjennom tidlig innsats og inkluderingsløft. Noe av det viktigste vi kan gjøre er å følge opp tidlig og tett, koordinere samarbeidet med andre aktører, og ikke minst ha god kunnskap om behovene og mulighetene i arbeidsmarkedet.

NAV kommune har søkt og fått tilskudd fra Statsforvalteren for å være ekstra tett på de unge som vi sliter med å nå.

Familiekoordinatorene følger tett opp barnefamilier og kvaliteten på oppfølgingen er god. Dette har gitt resultater i form av bedre forhold for familiene og deres barn, og til redusert behov for sosialhjelp. Tjenesten i NAV Rana er godt etablert og modellen er tatt i bruk ved andre Nav-kontor i Nordland.

Behovet for økonomisk rådgivning er økende med bakgrunn i økte kostnader på matvarer, drivstoff, boligutgifter mv. Kontoret har gjennomført kompetansehevede tiltak, men utviklingen krever økt ressursbruk på gjeldsrådgivning som er en mer spesialisert tjeneste. Antall krav om tvangssalg er økende i Rana og generelt i landet.

Bruk av kvalifiseringsprogrammet prioriteres fremover for å øke mulighetene for inkludering av unge, flyktninger og personer uten rettigheter til statlige ytelser. Programmet er en rettighet når brukere fyller inngangsvilkårene, og tett oppfølging over tid gir resultater.

Bosetting av flyktninger har de senere år vært redusert og ressursbruken har vært tilpasset dette. Med økt bosetting i 2023 og 2024 er det behov for å øke innsatsen mot dette området, for å sikre forsvarlig saksbehandling og oppfølging.

Det er få flyktninger fra Ukraina som kan benytte seg av hurtigsporet, og de fleste har behov for forlengelse av introduksjonsprogrammet etter 6 måneder. Fokus vil være på tidlig kartlegging og bruk av virkemidler for å øke muligheten til å komme seg inn på arbeidsmarkedet.

Jobbspesialister i IPS (Individual Placement and Support) har samarbeid med behandler-team i Rus/ Psykiatritjenesten og spesialist-helsetjenesten. Vi har tre faste statlige stillinger og en kommunal stilling i teamet. Jobbspesialistene bistår personer med moderate og alvorlige psykiske lidelser på veien til arbeid. Den ene stillingen er øremerket ungdom og inngår i tett samarbeid med øvrige kommunale tjenester.

Det er vesentlig for NAV å være tett på arbeidsmarkedet gjennom strategisk samhandling med bedrifter og næringsliv. Vi har øremerkede statlige stillingsressurser som markedskoordinator og opplæringskoordinator som sammen jobber frem hensiktsmessige kvalifiserings- og opplærings-tilbud i regionen i samarbeid med næringslivet. Tjenester som er rettet inn mot arbeidsgiverne og deres behov, er avgjørende for å lykkes.

Utfordringer og muligheter

Lav arbeidsledighet og høy etterspørsel etter arbeidskraft øker mulighet for inkluderinga av de som i dag står utenfor arbeidsmarkedet, og er en høyt prioritert oppgave.

Unge

Fra 1. juli 2023 ble det innført ungdomsgaranti som skal sikre tett oppfølging og fast kontaktperson. Ungdom med sammensatte behov skal ha samordnet innsats. Det er viktig å stimulere til utdanning og arbeid.

NAV samarbeider tett med skolen, oppfølgingstjenesten og andre instanser, der ungdom har behov utover det NAV kontoret kan tilby.

Familier med barn

Det settes fokus på kartlegging av det enkeltes barns behov og individuell vurdering for å forebygge barnefattigdom og sikre mulighet til deltagelse i fritidsaktiviteter.

Nasjonal veileder for samordning av tjenester for barn og unge gir retningslinjer for Rana kommune, og krever samarbeid på individ- og systemnivå.

Flyktninger

Det er behov for å utvikle samhandlingen med flyktningetjenesten og Rana Voksenopplæring for å sikre mer effektive og samordnede tjenester til flyktninger. Fokuset er å øke mulighetene for at de blir en integrert del av

samfunnet og kan forsørge seg og sin familie. Gjennom en helhetlig plan, felles fokus og samordning tjenestene, vil vi sikre at de får nødvendig opplæring og tiltak slik at de står bedre rustet i arbeidsmarkedet.

Bostedsløse

Boligsituasjonen i Rana er utfordrende. Spesielt gjelder dette for de vanskeligstilte. NAV kommune har ansvaret for akutt bolig og er avhengig av at det finnes tilgjengelige boliger. I mangel på kommunale boliger og der enkelte ikke har fått innpass på det private utleiemarkedet, har vi inngått avtale om leie av akutt bolig hos en privat aktør. Per i dag har vi 13 slike avtaler og må vurdere løpende behov for å utvide dette.

Utgifter til akutt bolig er tredoblet siden 2021. Det er behov for flere kommunale boliger til vanskeligstilte med oppfølgingstjenester, slik at de kan beholde boligen. Ansettelse av boligkoordinator antas å gi effekt på kort, mellom og lang sikt med, implementering av kommunens boligstrategi.

Budsjett og økonomiplan 2024 - 2027

NAV kommune har ei omstillingsoppgave på 566 000 kroner i 2024, og iverksetter tiltak som til sammen skal bidra til å redusere driftsnivået med 3,3 mill. kr i økonomiplanperioden.

Reduksjon i rammen oppnås gjennom videre fokus på NAV sine kjerneoppgaver. NAV øremerker ressurser på våre målgrupper som trenger det mest og gi kvalitativ god oppfølging med fokus på arbeidsrettet aktivitet. Dette vil gi resultater i form av å dempe veksten av behov for økonomisk sosialhjelp, men det forventes likevel at behovet totalt vil øke på grunn av at flere trenger hjelp til å håndtere sine utgifter.

Mål

	<i>Status</i>	<i>Mål 2024</i>
Økonomi		
Redusere antall brukere med behov for økonomisk sosialhjelp herunder spesielt barnefamilier	KOSTRA	Redusere antall brukere med sosialhjelp som hovedinntektskilde
Øke andel brukere med overgang til arbeid, utdanning eller arbeidsrettet aktivitet	KOSTRA/ intern rapportering	Øke oppfølging av unge under 30 år med mål om økt deltakelse i skole, arbeid eller arbeidsrettede tiltak.
Medarbeidere og organisasjon		
Beholde kompetente og motiverte medarbeidere	Lav turnover og gode søkere til stillinger	Beholde kompetente medarbeidere og rekruttere riktig kompetanse
Sykefravær		6,1 %

Rammereduksjoner

<i>Tiltak</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Reduksjon økonomisk sosialhjelp	-566	-943	-1 320	-1 698
Sum tiltak	-566	-943	-1 320	-1 698

Tekniske tjenester

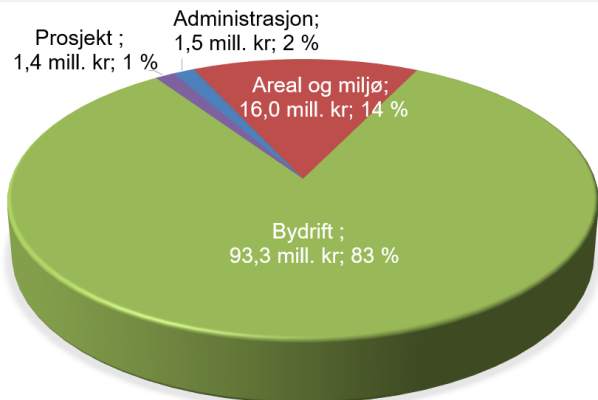
	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	178 142	170 460	169 705	167 188	164 670	162 153
Sum inntekter	-65 935	-54 869	-55 468	-57 218	-57 218	-57 218
Netto driftsramme	112 207	115 591	114 237	109 970	107 452	104 935
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			4 959	4 959	4 959	4 959
Prisjustering inntekter/utgifter			723	723	723	723
Endring pensjon			-5 010	-5 010	-5 010	-5 010
Rammereduksjon 2024-2027			-3 776	-6 293	-8 811	-11 328
Moheia bad - Netto inntektstap - renovering			1 750			
Sum rammeendring			-1 354	-5 621	-8 139	-10 656

Avdelingsbudsjett 2023

Teknisk administrasjon	Areal og miljø	Bydrift	Prosjekt	Sum
2 736	16 827	93 733	2 295	115 591

Status

Tjenesteleveranse 2022

Tekniske tjenester har ansvaret for kommunens infrastruktur (samferdsel, anlegg, park og idrett samt vann og avløp) og kommunale investeringer (prosjektstyring).

Sektoren ivaretar også områder innen samfunnsplanlegging (arealplan, regulering, kart, byggesak, eiendom, miljø og landbruk), forebygging og beredskap (brann og redning). Tekniske tjenester består av tre avdelinger – fra planlegging, via prosjektrealisering til driftsoppfølging (areal og miljø, prosjekt og bydrift) – og ingen sentrale stabsfunksjoner.

Virksomheten er lokalisert på fem ulike steder; Moheia, Mjølan, brannstasjon, Vika og rådhuset. Tekniske tjenester har rundt 137 årsverk.

De strategiske prosjektene

Hovedfokus er strategiske prosjektene for Rana:

- Flyplass (reguleringsplan, vannforsyning, grunnerverv og underliggende avtaler. Fra 2023 inngår deltakelse i samarbeidsforum med Avinor).
- Dypvannskai (Samarbeidspartner med Kystverket i forberedelse og oppstart gjennomføring).
- Battericellefabrikk (tomtemuligheter, dispensasjoner og reguleringsplan).
- FV810 Bustneslia og E6 Mo i Rana (bidrag til påtrykk og behovet for utredninger).
- Masterplan for reiselivet på Nord Helgeland (deltakelse i styringsgruppe)

- Utredning trafikksituasjon Mo i Rana (oppstart arbeide i samarbeid med Statens Vegvesen)
- Fremtidig bruk av Toranesområdet (samarbeidsprosjekt med Bane Nor)

Utfordringer

Hovedretningene for arbeidet i tekniske tjenester er nedfelt i «*Kommuneplanens samfunnsdel*» 2017-2027.

Hovedutfordringene for kommunen sett fra tekniske tjenester er:

- Klimaendringer – økende ekstremvær.
- Kapitalslit – økende vedlikeholdsetterslep.
- Forventningsgap – økende innbyggerkrav mindre ressurser.
- Samfunnsutvikler – økende breddeansvar.

De økonomiske bærekraftutfordringene i form av vedlikeholdsetterslep er:

- Etterslep veinett 0,285 mrd. kr.
- Etterslep vann og avløp 2,0 mrd. kr.

Strategi for teknisk sektor

Det er i løpet av 2023 gjennomført et større prosjekt for kartlegging av forbedringsområder. Arbeidet er forankret i hele organisasjonen og det viktigste funnet er at bruken av teknologi er lav og det finnes kjent teknologi som i større grad kan tas i bruk. Dette arbeidet har resultert i definering av innovasjons- og digitaliseringsprosjektet DBITS (digital beslutningsstøttesystem for teknisk sektor) og DataFAV (mer effektiv forvaltning, analyse og visualisering). Prosjektet har som mål å dekke behovet for:

1. Effektiv datainnhenting
2. Sømløs dataforvaltning
3. Effektiv analyse og prognose
4. Fleksibel datavisualisering og presentasjon.

Konkret vil prosjektet blant annet ta i bruk droneteknologi og økt bruk av sensorer i beredskap og drift. I forlengelse av anvendelse av ny teknologi vil kunstig intelligens kunne tas i bruk i saksbehandling og samfunnsutvikling.

Klimaendringer utfordrer kommunen

Økende ekstremvær og vedlikeholdsetterslep utgjør i kombinasjon en alvorlig økonomisk og sikkerhetsmessig risiko mot kommunens infrastruktur som for eksempel veinett.

Flere av veiene i Rana har mistet slitelaget (og deler av bærelaget), og er på vei inn i en fase hvor kostnaden for nødvendig vedlikehold stiger kraftig med hvert år som går uten tiltak, og vedlikeholdsetterslepet øker. Det er derfor foreslått en økning av bevilgninger for området i investeringsbudsjett.

Det vises til «*Hovedplan vei*» 2018-2027 som også bygger på ambisjonene i «*Kommuneplanens samfunnsdel*» 2017-2027.

De siste årene har til fulle dokumentert risikovurderingen over. Stikkord er snøvinter, høstflom og bru-/veiutrasinger som har kostet kommunen godt over 40 mill. kr.

Klimaendringene har stor betydning for hvordan kommunen nå planlegger. Nye krav og løsninger mot for eksempel ekstremvær og overvann skal gi større trygghet (jf. Gjerdrum).

Kommuneplanen på alvor

Kommuneplanen varsler behovet for en dreining av retningen for kommunen. Dette er fulgt opp av tekniske tjenester. Noen konkrete eksempler:

- «*Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg*» – Modernisering av skolebygg, Moheia fritidspark, Sagbakken stadion og Moheia Bad.
- «*Byutvikling med vekt på grønnstrukturer og urbanisering*» – Nordlandstorget og Talvikparken, Havmannaksen og Jernbaneparken. Realisering av mulighetsstudien skal gi en grønnere og mer levende by.

- «Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk» – Gruben og Båsmo barneskole er eksempler på grønn omstilling av byggeprosesser, bygg og uteområder med lengre levetid på byggene. I 2023 er gymsaler på Båsmo og Selfors realisert etter samme prinsipper.
- «Industriby med ren luft og vann» – Luftforurensningen har stabilisert seg på et lavt nivå. Resultatet markerer flere års samarbeid med MIP og Statens vegvesen.

Budsjett og økonomiplan 2024-2027

Endringer for tekniske tjenester i økonomiplanen framkommer i tabellen innledningsvis.

Sektoren har det største nedtrekkskravet relativt i forhold til størrelse på nettoramme. Muligheten for å nå disse kravene ligger i å kunne gjennomføre investeringer i kostnadsreducerende tiltak

Rammereduksjoner 2024-2027

I tekniske tjenester arbeides det løpende med forbedring, forenkling og effektivisering. Enten det gjelder organisering, drift og investeringer eller digitalisering.

I 2024 vil økt egenregi og kostnadsreduksjoner håndtere behov for rammereduksjoner.

Videre i økonomiplanperioden vurderes organisering og struktur, og det forventes effekt av digitalisering og effektivisering av tjenestene.

Veinettet en budsjettutfordring

Rana er en stor kommune i areal og har over 300 kilometer kommunale veier som teknisk sektor må drifte og vedlikehold. Denne ulempen finansieres ikke gjennom det statlige inntektssystemet.

Staten har derimot omklassifisert 10 kilometer gammel E6 til kommunale veier og dermed økt utfordringen. En stor andel av vei-budsjettet har de siste årene gått til vinterdrift, hvorav beredskapsgodtgjørelsen til private leverandører utgjør en vesentlig andel.

Veibudsjettet har hatt millionoverskridelser de siste årene spesielt på grunn av økte kostnader i det private markedet. Pilotprosjekter viser at økt egenregi kan gi store besparelser. Området har en underkompensasjon de siste 5 årene på over 20 prosent med utgangspunkt i indeks. Prisøkning i de kjøpte tjenestene forsterker at økt egenregi er lønnsomt.

Rammereduksjoner

Tiltak	2024	2025	2026	2027
Bydrift				
Økt egendrift	-2 776	-2 776	-2 776	-2 776
Areal og miljø				
Kostnadsreduksjoner	-500	-500	-500	-500
Prosjektavdelingen				
Kostnadsreduksjoner	-500	-500	-500	-500
Generelt				
Endrede driftsformer, økt bruk av teknologi, flere betalbare tjenester, omorgansiering/struktur		-2 517	-5 035	-7 552
Sum tiltak	-3 776	-6 293	-8 811	-11 328

Mål

	<i>Status</i>	<i>Mål 2024</i>
Økonomi		
Netto driftsbudsjett	115 591 mill. kr	114 237 mill. kr
Medarbeidere- organisasjon		
Sykefravær	Sep.2023: 4,5 %	4 %
Antall lederavtaler	100 %	100 %
Gjennomførte medarbeidersamtaler	100 %	100 %
Indre motivasjon (KS 10 –faktor)	4,3	4,5
Mestrings orientert ledelse (KS 10 –faktor)	4,2	4,5
Areal og miljø		
Vedtak stadfestet av statsforvalter ¹	100 %	90 %
Responstid i byggesaker under 4 uker ²	Ny	100 %
Behandlingstid i plansaker under 4 uker ³	Ny	100 %
Behandlingstid i matrikkelsaker innen frist ⁴	95 %	100 %
Prosjekt		
Gjennomføring av prosjekt innen kostnad	96 %	100 %
Gjennomføring av prosjekt innen tid	100 %	85 %
Bydrift		
Fremtidsrettet og bærekraftig kommunal infrastruktur-regularitet VA/veitimer:		99%
Restlevetid vei > 3 år	39 %	45 %
Restlevetid vei 0-3 år	11 %	15 %
Restlevetid overskredet	50 %	40 %
Fornyning vannledning	0,73 %	1,2 %
Fornyning avløp	1,48 %	1,0 %

¹ Administrative vedtak og politiske vedtak basert på administrasjonens innstilling, skal minimum 90 prosent av klagesakene stadfestes av statsforvalter

² Responstiden er tiden fra mottatt søknad til første svar. Saksbehandlingstiden starter med fullstendig søknad.

³ Behandlingstid er tiden fra mottatt komplett planforslag etter høring og offentlig ettersyn til ferdigstilt sak for politisk behandling

⁴ Behandlingstid fra komplett søknad til ferdigstilt sak, fastsatt i lov og forskrift, og avhengig av sakstype

Selvkostområder

Vann og avløp

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	82 719	101 156	110 950	119 515	131 207	136 329
Sum inntekter	-82 564	-101 156	-110 950	-119 515	-131 207	-136 329
Netto driftsramme	155	0	0	0	0	0
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			-1 039	315	1 709	3 142
Kapitalkostnader			7 019	17 524	24 383	29 998
Avsetning til bundne fond			3 814	520	3 959	2 033
Bruk av bundne driftsfond			-2 268	69	566	293
Gebyrinntekter			-7 526	-18 428	-30 617	-35 466
Sum rammeendring			0	0	0	0

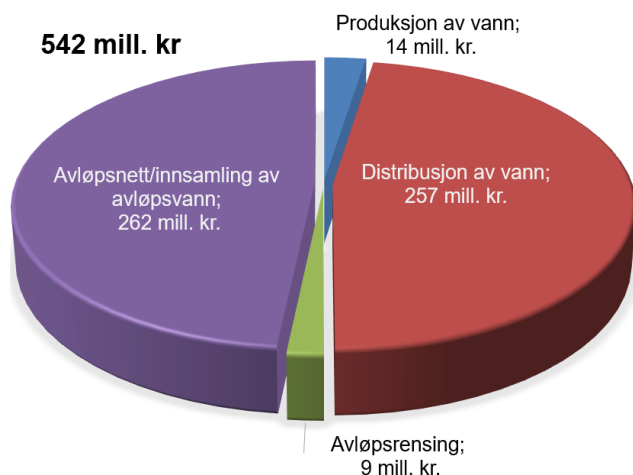
Rana kommune fører samtlige utgifter og inntekter inkludert kapitalkostnader og indirekte kostnader på selvkostområdet.

Ved årsavslutning skal det enten avsettes eller brukes av bundne fond, slik at områdene går i balanse. Over tid skal dermed utgiftene være like store som inntektene, jamfør selvkostprinsippet.

Status og utfordringer

I perioden 2013-2022 har vi investert for 542 mill. kr på vann- og avløpsområdet, som tilsvarer brutto investeringer på 678 mill. kr.

Figur 18. Investeringer 2013-2022 eks. mva.

I økonomiplanperioden er det lagt opp til 498 mill. kr i investeringer, et gjennomsnitt på 124,5 mill. kr i året.

Bakgrunnen for økte investeringskostnader, skyldes stort vedlikeholdsetterslep på ledningsnett, økte klimautfordringer og skjerpede renskrav på avløp. I tillegg kommer også nye hovedledninger for vann og avløp i forbindelse med ny flyplass.

Vi har totalt 253 km avløpsledninger og 216 km vannledninger. Det er beregnet at vedlikeholdsetterslepet bare på vann- og avløpsnett i dag er på 2,0 mrd. kr.

I tillegg til at ledningsnett er gammelt og dårlig, fører også økte klimautfordringer til at kapasiteten på avløpsnett tidvis er for liten. Dette gjør at arbeidet med å separere avløpsnett i spillvann og overvann er svært viktig. Dette vil også på sikt føre til at vi behandler mindre rent vann i avløpsrenseanleggene.

I økonomiplanperioden er ett av de store investeringsprosjektene nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjeran. Samtidig har vi så stort etterslep på ledningsnett at vi også er nødt til å opprettholde en forsvarlig utskiftingstakt på dette.

Oppgaver som vil prioriteres i økonomiplanperioden er blant annet:

- Oppfølging av tiltak i hovedplan avløp
- Oppfølging av tiltak i hovedplan vann
- Nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjæran
- Rehabilitering og separering av VA-nett
- Vann og avløp til ny flyplass

Budsjett og økonomiplan 2024 - 2027

Etter gjennomgang av drift- og investeringsnivå i perioden 2024-2027 legges det opp til en årlig samlet gebyrøkning på vann- og avløpsområdet på 15 prosent i 2024 og 20 prosent i 2025. I hovedsak skyldes kostnadsøkningen økte rentekostnader som følge av økt kalkylerente (5-årig swaprente), og økte avskrivninger.

Samlet øker kapitalkostnadene med 30 mill. kr i perioden.

For å kunne ta en del rehabilitering på drift, ble driftsbudsjettet på vann og avløp økt med henholdsvis 5,0 mill. kr og 2,0 mill. kr fra og med 2020. Dette er for å ivareta generasjonsprinsippet, og for å holde fremtidige kapital-kostnader på et så lavt nivå som mulig.

Øvrige utgifter videreføres på dagens nivå og indeksreguleres med forventet prisvekst på 2,5 prosent per år. Selvkostfondene vil være negative i store deler av perioden.

Vann- og avløpsgebyr

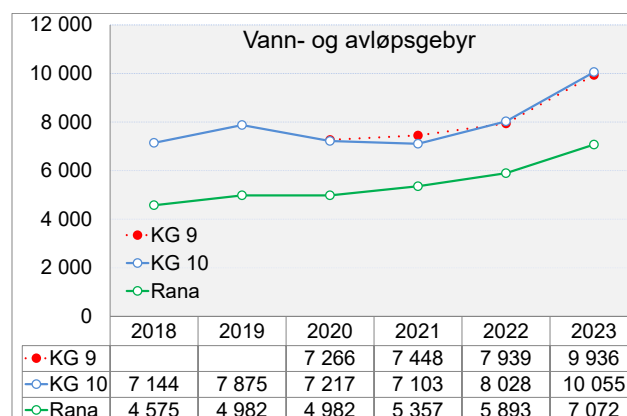
I 2023 er gjennomsnittlig gebyr på vann- og avløpsområdet i KG 9 ca. 40 prosent høyere enn gebyrnivået i Rana.

Økte kapitalkostnader har rammet alle kommuner i Norge, så selv med en betydelig gebyrøkning er det forventet at Rana kommune fortsatt vil ligge godt under gjennomsnittet for KG 9.

Tabell 26. Vann og avløpsgebyrer 2023

	Rana	KG 09	Differanse
Vann	3 385	4 157	-772
Avløp	3 687	5 779	-2 092
Sum	7 072	9 936	-2 864

Figur 19. Vann- og avløpsgebyrer 2018-2023

*) Kommunegruppe 9 (KG 9) består av 27 kommuner med 20 000-30 000 innbyggere.

Kommunegruppe 10 (KG 10) består av 13 kommuner med 30 000-45 000 innbyggere.

Feiing

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	4 643	4 784	5 001	5 129	5 257	5 390
Sum inntekter	-4 518	-4 784	-5 001	-5 129	-5 257	-5 390
Netto driftsramme	125	0	0	0	0	0
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			115	234	355	479
Kapitalkostnader			3	63	39	33
Gebyrinntekter			-217	-345	-473	-606
Avsetning til bundne fond			99	48	79	94
Sum rammeendring			0	0	0	0

Status

Feietjenestens virksomhet er forankret i forskrift om brannforebygging § 17. Virksomheten finansieres gjennom selvkost. Årlige variasjoner i økonomi tas opp gjennom et bundet driftsfond.

Fra og med april 2023 faktureres gebyr for feiing og tilsyn med fyringsanlegg (lovbestemte tjenester) uten merverdiavgift. Gebyr for tilleggstjenester / serviceoppdrag skal fortsatt tillegges merverdiavgift.

Gebyr differensieres i forhold til ulike objekttyper og hvor ressurskrevende tjenesten er for de ulike objekttypene. Differensiering er justert noe i forhold til 2023, på grunnlag av nye erfaringstall.

En foreløpig prognose for 2023 tilsier at budsjettmålene blir nådd. Dette tilskrives en større økning av gebyrsatser i 2023, samt bedret ressursbruk som følge av endrede rutiner for gjennomføring av aktiviteter utenom planlagt rute.

Feietjenestens driftsfond antas fortsatt å være negativt som følge av resultatet i 2022, men underskuddet ligger an til å bli redusert i 2023.

Utfordringer

Ny risikovurdering som ble innført i 2017 begynner nå å virke inn på antall aktiviteter til forfall, og tilsyn med fyringsanlegg gjennomføres ikke lenger etter en fast rulleringsplan. Dette er noe mer ressurskrevende enn tidligere.

Fritidsboliger er nå kartlagt i hele kommunen, men feiing og tilsyn i fritidsboliger i hele kommunen vil ikke være gjennomført før tidligst ved utgangen av 2025. Gjenstående områder skiller seg noe fra det som hittil er gjennomført.

Det er dermed fortsatt noe usikkerhet knyttet til fremdriftsresultat og økonomi i 2024 og noen år fremover.

Støttetjeneste

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	127 037	137 147	145 181	145 963	143 896	143 929
Sum inntekter	-20 279	-16 451	-17 063	-17 063	-17 063	-17 063
Netto driftsramme	106 758	120 696	128 118	128 900	126 833	126 866

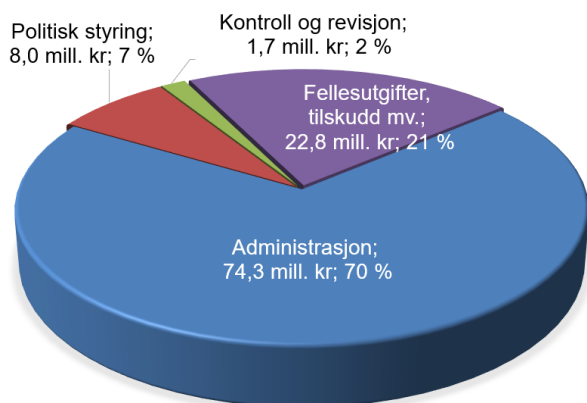
Nye tiltak/endringer

Lønnsvekst			4 315	4 315	4 315	4 315
Prisjustering inntekter/utgifter			1 690	1 690	1 690	1 690
Endring pensjon			-4 457	-4 457	-4 457	-4 457
Rammereduksjon 2024-2027			-1 526	-2 544	-3 561	-4 578
Tjenestestrategi IKT			3 250	4 000	4 000	4 000
Økte satser politisk virksomhet			3 000	3 000	3 000	3 000
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			1 550	1 550	1 550	1 550
KST vedtak - Digitale Helgeland			650	650	650	650
Valg 2025 og 2027			-1 050	0	-1 050	0
Sum rammeendring			7 422	8 204	6 137	6 170

Avdelingsbudsjett 2023

Rådmannen	Stab støttetjeneste	HR avdeling	Økonomi	IKT avdelingen	Juridisk avdeling	Diverse tilskudd	Sum
12 019	6 391	43 861	17 440	23 522	4 369	13 094	120 696

Tjenesteleveranse 2022

Støttetjenesten leverer tjenester til kommuneorganisasjonen, folkevalgte og innbyggere. Området består av økonomi, HR, service, juridisk, kommunikasjon og IKT.

Fagområdene har ansvar for å tilrettelegge for god politisk og administrativ styring, samt ivareta en rekke fellesfunksjoner.

Per tiden er 60,3 administrative årsverk tilknyttet sektoren. Dette inkluderer

prosjektstillinger, rådmannsområdet og kommunikasjonsavdelingen.

Støttetjenesten har en nøkkelrolle i utviklingen av en effektiv og robust kommuneorganisasjon. Arbeidet med å forenkle og effektivisere administrative tjenester pågår kontinuerlig.

I 2022 brukte Rana kommune 8,1 mill.kr mindre på administrasjon enn snittet i KOSTRA gruppe 9.

Utfordringer

Endringstakten er høy. De administrative tjenestene omstiller og effektiviseres løpende for å frigjøre ressurser til prioriterte satsingsområder.

Vår største utfordring er å balansere økte behov og forventinger opp mot reduserte rammer. Store deler av budsjettet er rettet mot fellesområder, tilskudd og politisk styring

som i liten grad kan påvirkes. Over år har omstillingskrav vært løst ved å redusere administrativ støtte.

Samtidig øker forventingsgapet. Det er ikke nok ressurser til å møte sektorenes behov. Vi utfordres med å iverksette strategier. Ressursbruk til rekruttering må adresseres og økt globalt trusselbilde utfordrer informasjonssikkerheten også i vår kommune.

Vi vet at effektiv administrasjon oppnås gjennom samordning og høy grad av digitalisering. Det gir stordriftsfordeler, robuste fagmiljø og økt mulighet til å rekruttere og beholde arbeidskraft.

For lav administrativ kapasitet over tid svekker kommunens samlede måloppnåelse. Administrativ støtte og bistand er nødvendig for å gjennomføre omstilling i sektorene. I dag er vi ikke rigget godt nok for dette. Samtidig krever endring at vi vurderer grensesnitt og hvor administrative oppgaver skal utføres. Både vi og våre tjenestemottakere, må innstille seg på at det vi gjør i dag må gjøres annerledes fremover.

Administrasjon av kommuner blir stadig mer kompetansekrevene. Analyse- og utredningskompetanse er nødvendig for å håndtere stadig nye krav til kontroll og rapportering. Digital kompetanse og kompetanse på kunstig intelligens er nødvendig for å utvikle fremtidens kommune.

Det er ikke mulig for en kommune å inneha all spisskompetanse. Derfor må vi samarbeide og være åpne for at oppgaver også kan løses effektivt av andre enn oss selv.

Satsinger

Støttetjenesten er i gang med å rulle ut ny organisering og nye arbeidsformer for å møte fremtidens kommune – kommune 3.0. I 2024 skal vi sammen med sektorene se på hvordan administrative oppgaver kan samordnes og løses på best mulig måte.

Samlokalisering på rådhuset gir redusert arealkostnad fra 2024 når leieavtalen til IKT i Tinghuset utløper.

Utøvelse av arbeidsgiverrollen er avgjørende for at kommune skal fremstå som en attraktiv arbeidsgiver. Vi skal sikre felles rutiner, lederstøtte og medbestemmelse på strategisk og operativt nivå. Strategisk HR-arbeid og implementering av digitale løsninger videreføres. Sykefraværarbeid skal fortsatt ha høy prioritet. Prosjektstilling for lederstøtte i sykefraværarbeid finansieres også i 2024 innenfor sektorens budsjetttramme.

Strategisk kommunikasjon er et viktig virkemiddel for å nå kommunes mål. Kommunikasjonsavdelingen skal brukes aktivt for å støtte opp om ønsket utvikling. Markedsføring, rekruttering, mobilisering og tilrettelegging for tilflyttere skal ha prioritet.

Forvaltningsrevisjoner og nye rapporterings- og kontrollkrav viser at Rana kommune fortsatt må jobbe aktivt med internkontroll. Arbeidet med virksomhetsstyring og kvalitetsportalen opprettholdes. I 2024 prioriteres oppfølging av eierskapsportefølje, informasjonssikkerhet og risikostyring. Kommunens systematiske beredskapsarbeid videreføres.

I 2024 videreføres arbeidet med vedtatt boligstrategi. For å sikre fremdrift har Støtte-tjenesten i samarbeid med Sektor for Helse og omsorg prioritert finansiering av prosjektstilling som boligkoordinator.

Vi er forsinket med innføring av KOBO, digitalt system for effektiv håndtering av kommunale utleieboliger. KOBO skal være i drift innen første kvartal 2024. Det foreslås å øke rammen for opptak av startlån med 50 mill. kr, fra 100 mill. kr til 150 mill. kr i 2024, som boligsosialt tiltak.

God økonomistyring er nødvendig for å sikre økonomisk bærekraft. Det skal tilrettelegges for god økonomistyring gjennom utvikling av verktøy, analyser og beslutningsgrunnlag.

I 2024 skal det jobbes videre med samordning av arbeidsprosesser og arbeidsflyt.

Det skal anskaffes ny ERP-løsning (Enterprise Resource Planning) i 2024. Vi ønsker en plattform som gir handlingsrom og bidrar til å dra oss inn i fremtida med høy grad av automatisering og bruk av ny teknologi.

Det prioriteres å bygge innkjøpskompetanse og gjennomføre anskaffelsesstrategien så langt som mulig innenfor tilgjengelig ressursramme. I 2024 sluttføres takseringsprosjektet knyttet til eiendomsskatt.

IKT avdelingen har ansvar for drift av kommunens IKT-plattform (servere og lagring) med installert programvare som benyttes i sektorene.

I 2024 til 2025 skal IKT- og sourcingstrategien iverksettes. Drift av datarom med utstyr og programvare blir overlatt til ekstern driftsleverandør. All ny programvare som blir tatt i bruk skal anskaffes som SaaS-tjeneste (software-as-a-service). Det betyr at programvare installeres hos leverandør og kommunen betaler leiepris for bruk. Det er prioritert drifts- og investeringsmidler til gjennomføring.

I 2024 er det et mål å samordne kompetanse og ressurser i et felles digitaliseringscenter for hele kommunen. Det vil bidra til at prosjekter gjennomføres mer profesjonelt med høy effektivitet og kvalitet. Hvordan dette skal organiseres og bemannes er ikke avklart.

Økt trusselbilde krever forsterket fokus på sikkerhet. Rana kommune har iverksatt betydelige sikkerhetstiltak som følge av høy cyberkriminalitet. Vi følger råd og anbefalinger fra nasjonale sikkerhetsmyndigheter og iverksetter fortløpende sikkerhetstiltak innenfor de økonomiske rammene vi har.

I 2024 er det avsatt 8 mill. kr til investering for fortsatt utvikling av et sikkert og robust nettverk. Satsingen legger også til rette for det digitale løftet i sektor for helse- og omsorg.

Vi ønsker å ta i bruk moderne verktøy som robotisering og kunstig intelligens. Som aktiv part i Digitale Helgeland skal vi få drahjelp og bidra i utvikling av prosjekt og felles løsninger. Dokumentsenter, Connect flow, er ett av fellesprosjektene med stort potensiale. Målet er å oppnå økt kvalitet og effektivitet på arkiv-tjenestene i samarbeid med andre. Styringsgruppen i Digitale Helgeland skal behandle forprosjektets sluttrapport i år, med planlagt oppstart av hovedprosjekt i 2024. Det avsettes investeringsmidler.

Servicetorget flyttet inn i bibliotekets lokaler i 2023. Vi ser at stadig flere velger å benytte digitale tjenester fremfor fysisk oppmøte. Endret bruksmønster blant våre innbyggere og næringsliv gjør det nødvendig å utvikle gode digitale løsninger og møteplasser. Vi skal fortsette med å utvikle tjenesteportalen samtidig som vi tilpasser førstelinja til nye rammebetingelser.

I 2024 skal vi videreutvikle innbyggertorget i samarbeid med biblioteket. Målet er å tilrettelegge for samskaping og medborger-skap, i tråd med kommune 3.0.

Budsjett og økonomiplan 2024 - 2027

Støttetjenesten har en omstillingsoppgave på 4,6 mill. kr i økonomiplanperioden 2024-2027.

Driften styrkes for økte kostnader knyttet til endring av folkevalgtes arbeidsvilkår, Digitale Helgeland, arealeffektivitet og iverksetting av tjenestrategi IKT.

På investeringsiden videreføres styrking av datanettverk, det avsettes ressurser til dokumentsenter og IKT tjenestestrategi.

Rammetilpasning oppnås gjennom:

Reduksjon av stillinger – effektivisering

For å nå budsjettmål innføres stillingsnedtrekk løpende som følge av effektivisering/nedskalering av tjenester i Støttetjenesten. Ved naturlig avgang vurderes det løpende om

stillingsressurser skal inndras eller rettes inn mot nye kompetansebehov og prioriterte satsingsområder.

I 2024 tas det ut effektiviseringsgevinst ved samordning av lønn og regnskap. Tidligere stillinger som regnskapsleder og lønningsfører slås sammen i en faglederstilling for området. Innenfor HR området tas det ut reduserte lønnsmidler som følge av naturlig avgang tilsvarende 70 prosent stilling.

Effektiviseringsgevinst som følge av at IKT avdelingen ble flyttet til rådhuset tas utfra 2024. Det legges inn midlertidig styrking i 2024 for gjennomføring og implementering av ny ERP løsning i kommunen.

Videre omstilling utover i økonomiplan periodens skal oppnås ved omlegging, effektivisering, automatisering og endring av driftsformer.

Frem til 2025 skal det ses på justert og samordnet ressursbruk i førstelinje blant annet i samarbeid med aktører som bibliotek mv. Det forventes effekt av endret atferdsmønster med ytterligere overgang til digitale innbyggertjenester.

Videre utover i økonomiplanperioden legges det opp til gevinstuttak som følge av flere omstillingsprosjekt - Connect Flow - smidig dokumenthåndtering og smarte anskaffelser.

Mål

<i>Mål</i>	<i>Status</i>	<i>Mål 2024</i>
Økonomi		
Drifte innenfor gitt ramme	Innenfor ramme	Balanse
Kostnadseffektiv drift administrasjon (KOSTRA)	8,1 mill. kr. lavere enn snitt KG 9.	Lavere enn snitt i KG 9
Medarbeidere og organisasjon		
Redusere sykefravær	7,2 % (pr. sept. 2023)	5 %
Gjennomført medarbeidersamtaler	98,5 % Avvik kan forekomme på grunn av sykefravær og turnover	100 %
Ledersamtaler og lederavtaler	Gjennomført alle i 2023	100 %
Kompetanseutvikling (10 faktor)	4,0	4,3
Mestringsklima (10 faktor)	4,1	4,2
Tjenester		
Tildelt startlån barnefamilier	61,8 %	65 %
Økt andel digitale bostøtte søknader	91,5 %	95 %
Økt bruk av KS SvarUT	66 432	90 000
Overgang elektronisk faktura (EHF)	98,17 %	99 %
Null visjon KOFA saker	0	0
Samfunn		
To lærlinger pr. 1 000 innbygger	46 lærlinger	52 lærlinger
Økt andel innbyggere med digital postkasse	46,1 %	60 %

Rammereduksjoner

<i>Tiltak</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Frigjort husleie tinghuset	-1 550	-1 550	-1 550	-1 550
Prosjekt robuste team lønn og regnskap	-250	-500	-500	-500
Omstilling førstelinje		-229	-500	-700
Effektivisering HR og organisasjon	-200	-265	-265	-265
Effektiviseringsprosjekt			-746	-1 563
Prosjekt ERP	474			
Sum tiltak	-1 526	-2 544	-3 561	-4 578

Fellesområde drift

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	26 571	79 644	110 144	85 694	85 694	85 694
Sum inntekter	-9 429	-6 250	-26 250	-2 500	-2 500	-2 500
Netto driftsramme	17 142	73 394	83 894	83 194	83 194	83 194
Lønnsreserve - årslønnsvekst 2023-2024			12 000	12 000	12 000	12 000
Omtaksering eiendomsskatt			-2 000	-2 500	-2 500	-2 500
Digital tvilling			0	-200	-200	-200
Rammebevilgning samfunnsutviklings prosjekt			0	-3 750	-3 750	-3 750
Bruk av næringsfond - samfunnsutviklings prosjekt			0	3 750	3 750	3 750
KST vedtak - Klimafond			500	500	500	500
Bruk av vedlikeholdsfond			-20 000			
Vedlikehold av kommunale bygg og veier			20 000			
Sum rammeendring			10 500	9 800	9 800	9 800

Lønnsreserven økes med 12 mill. kr, for å håndtere forventet årslønnsvekst fra 2023-2024, som er anslått til 4,9 prosent.

Det er lagt inn en budsjettbevilgning i 2023 på 2,5 mill. kr til kommunal taksering av næringseiendom, samt taksering av boliger det ikke er formues grunnlag på hos Skatteetaten. Bevilgningen foreslås redusert med 2,0 mill. kr i 2024. Resterende ramme på 0,5 mill. kr skal benyttes til slutføring av prosjektet og fases ut fra 2025.

Årlige lisenskostnader for bruk av verktøyet Digital tvilling ligger inne i 2023 og 2024, men foreslås faset ut fra og med 2025.

I 2021 ble det lagt inn 10,0 mill. kr til gjennomføring av vekstkraft og attraktivitetstiltak i tråd med kommuneplanens handlingsdel. Dette finansieres gjennom bruk av næringsfond. Rammebevilgningen er 3,75 mill. kr i 2023 og foreslås videreført på samme nivå i 2024 og foreslås faset ut fra og med 2025.

Innovasjonsfond

Kommunestyret har vedtatt opprettelse av et innovasjonsfond. Fondet er tilført 10 mill. kr i 2022 og 5,0 mill. kr i 2023. Det legges opp til en videre tilførsel til fondet, samt årlig bruk på 5,0 mill. kr av fondet fremover. Fondet skal utelukkende brukes til utvikling og innovasjon i Rana kommune.

Klimafond

I budsjettet for 2022 ble det vedtatt en årlig ramme på 1,0 mill. kr til klimaprosjekter. I sak 65/23, vedtok formannskapet at bevilgningen sees i sammenheng med sak 154/22, der kommunestyret opprettet et klimafond på 0,5 mill. kr, som skal benyttes til å kutte utslipp i kommunens egen drift.

Det legges dermed opp til en årlig avsetning på 1,5 mill. kr til det kommunale klimafondet. Dette vil sikre en mer helhetlig bruk av bevilgningene.

Vedlikeholdsfond

Kommunestyret vedtok i sak 43/23 en avsetning på 20 mill. kr til vedlikeholdsfondet. Midlene kan disponeres til tiltak ut over ordinær driftsramme avsatt til vedlikehold, og i henhold til fastsatt vedlikeholdsplan for bygg og kommunale veier.

Rådmannen forventer ikke at avsatte midler til fondet blir disponert i 2023. Det er dermed lagt inn 20 mill. kr i bruk av vedlikeholdsfond i budsjettet for 2024 som skal fordeles 50/50 mellom kommunale bygg og veier.

Innovasjonsfond, klimafond og vedlikeholdsfond, er opprettet som et disposisjonsfond.

Rana Byggedrift KF

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	90 253	91 393	91 260	87 839	87 069	86 298
Sum inntekter		-33				
Netto driftsramme	90 220	91 393	91 260	87 839	87 069	86 298
Lønnsvekst			2 403	2 403	2 403	2 403
Prisjustering inntekter/utgifter			1 769	1 769	1 769	1 769
Endring pensjon			-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Rammereduksjon 2024-2027			-1 155	-1 926	-2 696	-3 467
Intern overføring eide/leide bygg			-2 650	-5 300	-5 300	-5 300
Økt bosetting av flyktninger			1 000	1 000	1 000	1 000
Sum rammeendring			-133	-3 554	-4 324	-5 095

Overføringen til foretaket er justert med forventet lønns- og prisvekst på 4,3 prosent. Budsjett-rammen økes med 1,0 mill. kr for å håndtere økte kostnader med bosetting av flyktninger i tillegg til grunnbevilgningen på 1,1 mill. kr. Pensjonssatsene reduseres og medfører reduserte pensjonsutgifter på 1,5 mill. kr. Tilskuddet til foretaket reduseres tilsvarende. Tilskuddet er justert med 2,65 mill. kr i 2024 og 5,3 mill. kr videre i perioden, som følge av endrede forutsetninger for eide og leide lokaler. Dette er knyttet til opphør av leieforhold i Tinghuset og Gulbygget ved Mo industripark.

Det er lagt inn effektiviserings- og omstillingskrav basert på samme fordelingsmodell som de øvrige sektorene.

Kirkelig Felle råd

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Sum utgifter	16 626	16 025	16 069	15 556	15 293	15 030
Netto driftsramme	16 626	16 025	16 069	15 556	15 293	15 030
Nye tiltak/endringer						
Prisjustering inntekter/utgifter			689	689	689	689
Rammereduksjon 2024-2027			-395	-658	-921	-1 184
KST vedtak - Klimafond			-500	-500	-500	-500
KST vedtak - 300 års markering Mo kirke			250			
Sum rammeendring			44	-469	-732	-995

Budsjett-rammen er justert med forventet lønns- og prisvekst på 4,3 prosent. Rammereduksjonen er basert på samme prinsipper som for øvrige sektorer.

Budsjett-rammen reduseres med 0,5 mill. kr i henhold til kommunestyrets vedtak i sak 154/22 opprettelse av klimafond. Tilskuddet økes med 250 000 kroner i 2024 i henhold til kommunestyrets vedtak i sak 25/23, til 300 års markering Mo kirke.

Festeavgiften for 2024 foreslås økt jamfør vedtaksdel.

Utfordringer på lang sikt

Hovedutfordringene fremover er knyttet til demografiske endringer. Vi blir flere eldre samtidig blir det færre barn, unge og yrkesaktive. Offentlig sektor vil få endrede rammebetingelser, noe som vil ha innvirkning på kommunens økonomi og drift.

Kommunens drift påvirkes både av makroforhold og lokale forhold. Perspektivmeldingen fra regjeringen i 2021, viser at statens inntekter reduseres, mens utgiftene øker, noe som gir et redusert handlingsrom.

De neste årene vil være preget av endringer i demografien med færre yrkesaktive og flere eldre, noe som reduserer skatteinntektene og øker utgiftsveksten innenfor helse- og omsorgssektoren. I tillegg møter vi flere utfordringer med økte krav til bærekraft og sirkulær økonomi, samtidig som Norge går inn i en ny fase i finanspolitikken med svakere vekst i oljefondet.

Verdensøkonomien er under hardt press. Inflasjonen er høy, rentene øker, boligmarkedet faller og ledigheten er forventet å gå opp.

Samtidig er det optimisme og forventninger om befolkningsvekst i Rana, som følge av nye store etableringer i kommunen. Det er derfor ekstra viktig å ha en oversikt over både demografiske endringer og omgivelsene, og ha fullstendig oversikt over trender og drivere som påvirker kommuneøkonomien på både kort og lang sikt. Samtidig er det viktig å ha is i magen og ikke ta veksten på forskudd, men

levere tjenester som er tilpasset dagens behov og i henhold til gitte inntektsrammer fra staten.

Kommunens tjenester

I Rana vil vi allerede ved utgangen av året merke endringene i demografien med flere eldre over 65 år enn yngre under 19 år. Dette vil bli en stor utfordring for Helse og omsorg i årene framover. I tillegg vil færre unge by på konsekvenser for Oppvekst og kultur som står ovenfor et stort omstillingsbehov de neste årene.

Med pågående krig og uro i verden, forventes det flere flyktninger til kommunen. Det er viktig at det jobbes for å integrere og sysselsetteflyktningene, for å unngå utenforskap, som også er en økende trend generelt i befolkningen.

I tillegg til endringer i demografien, merker vi stadig til endringene i klimaet, noe som også byr på utfordringer sett i forhold til vedlikeholdsetterslepet. Med stadig mer ekstremvær og overvannsproblematikk må kommunen iverksette tiltak og forberede seg på videre klimautfordringer.

Befolkningsutvikling

Den siste nasjonale befolkningsprognosen ble publisert i juli 2022 av Statistisk sentralbyrå (SSB). Prognosene viser en lavere befolkningsvekst kombinert med sterkere aldring.

SSBs hovedalternativ viser en fortsatt befolkningsvekst i Norge, fra rundt 5,5 mill. innbyggere i 2023 til 6,1 mill. i 2060. Gjennom 2010-tallet er det i hovedsak nettoinnvandring som har bidratt til vekst i befolkningen, og fødselsoverskuddet i mindre grad. Denne trenden mener SSB vil fortsette frem mot 2050, hvor det da er forventet et fødselsunderskudd og innvandring vil være den eneste bidragsyteren til befolkningsvekst.

Rekordlav fruktbarhet i 2022

I 2022 ble det født 51 500 barn i Norge, en nedgang på 4 500 barn i 2021. I 2022 ble det også målt det laveste fruktbarhetstallet som noen gang har blitt målt i Norge med 1,41 barn per kvinne. For utenom 2021 har fruktbarhetstallet i Norge falt siden 2009.

13 700 fødte og 10 300 døde ga et fødsels-overskudd på 3 400 i 2.kvartal 2023. Etter en økning i dødeligheten i 2022, har den vært lavere så langt i 2023, som kan tyde på at den er i ferd med å normalisere seg etter pandemien.

Over halvparten av 30-åringer er barnløse

Av kvinnene som fylte 30 år i 2022, altså 1992-kohorten, var det 54 prosent som ikke hadde fått barn. For ti år siden var tilsvarende andel 42 prosent.

Seniorrådgiver Espen Andersen hos SSB mener dagens kvinner vil få færre barn enn tidligere. - Siden det er så mange 30-åringer som ikke har fått barn ennå, er det tvilsomt at dagens kvinner får like mange barn som generasjonene før dem har fått – selv om de kan tenkes å føde litt flere barn etter fylte 30 år, sier Andersen.

Blant de som fylte 35 år i 2022 var det 26 prosent som ikke hadde fått barn. For ti år siden var andelen 21 prosent.

Lavere innvandring på sikt

Nettoinnvandringen økte betydelig da krigen i Ukraina brøt ut, hvor Norge tok imot nesten 31 000 ukrainske flyktninger i fjor. SSB melder om at økningen i innvandrere vil fortsette de første årene før vi etter hvert vil se en reduksjon til en langsiktig trend på rundt 11-12 000 ukrainske flyktninger årlig.

Befolkningsprognose lokalt

Fortsatt ingen befolkningsvekst

Basert på SSBs befolkningsprognose fra 2022 og middelalternativet, får Rana en negativ

befolkningsutvikling fremover. Ser vi på egen utviklingen de siste ti årene, samt folketall per 1.7.2023, viser tallene ingen befolkningsvekst i denne perioden.

Ved utgangen av 2013 hadde Rana kommune 25 943 innbyggere. Ved siste registrering som er 1.juli i år var det 25 947 innbyggere i Rana. Samtidig har vi hatt en befolkningsnedgang på hele 168 personer fra 1.juli i fjor til 1.juli i år.

Selv om vi fortsatt ikke ser spor av en befolkningsvekst i kommunen, skjer det mye positivt fremover som forventes å skape vekst. Etablering av batterifabrikk, dypvannskai og ny flyplass med ringvirkninger, vil føre til flere arbeidsplasser, økt attraktivitet og vekst i kommunen.

Prognosen er beheftet med usikkerhet

Prognosen er beheftet med usikkerhet og forutsetter at de planlagte tiltakene ferdigstilles som planlagt og skaper vekst gjennom økt bosetting i kommunen.

Ny flyplass med bedre regularitet og lavere billettpriser, kan medføre økt jobbpendling. Lavere boligpriser, samt billigere kommunale tjenester i nabokommuner, kan også bidra til økt innpendling til Rana. Regjeringens satsing på barnehageområdet, gjør at samtlige nabokommuner vil få lavere maksimalpris for en barnehageplass en Rana fra og med 2024.

Moderat vekst og flere eldre

Kommunens befolkningsprognose bygger på samme prinsipper og forutsetninger som nasjonale prognoser fra SSB. Det er lagt til grunn en nullvekst de første tre årene, deretter en moderat befolkningsvekst fremover.

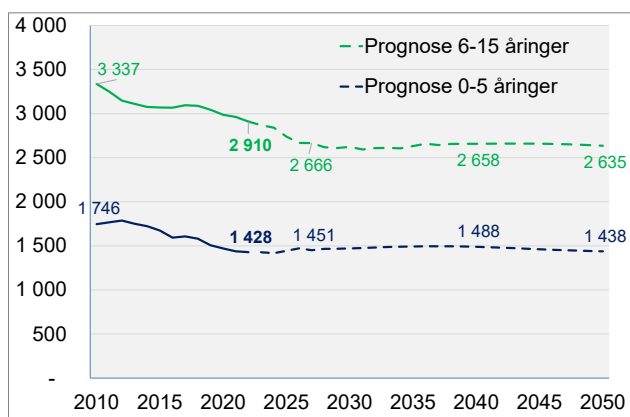
Tabell 27. Befolkningsprognose 2023-2050

Alder	2022	2027	Endring	2040	2050
0-5 år	1 428	1 451	23	1 488	1 438
6-15 år	2 910	2 666	-244	2 658	2 635
16-66 år	16 754	16 578	-176	16 224	16 489
67-79 år	3 454	3 583	129	4 097	3 523
80-89 år	1 140	1 527	387	2 018	2 442
90 år og over	294	324	30	638	855
Sum	25 980	26 130	150	27 122	27 382

Prognosen viser at befolkningsveksten vil komme i aldersgruppen 67 år og over. Det blir færre barn og unge, og færre innbyggere i yrkesaktiv alder fremover.

I prognosen er det lagt inn en dynamisk årlig netto tilflytting fra 50 personer i 2026 til 125 personer fra og med 2029 til 2033. Videre er det lagt til grunn en årlig nettoutflytting på 75 personer. Gjennomsnittlig nettoutflytting i perioden 2023-2033 blir på 75 personer i året, noe som er høyt sammenlignet med historiske tall. Samlet viser prognosen en befolkningsvekst på 150 personer i økonomiplanperioden.

Figur 20. Befolkningsprognose barn og unge

Prognoser viser en nedgang i antall personer i alderen 6-15 år. I hovedsak skyldes dette at store barnekull i grunnskolealderen erstattes

av små barnekull som følge av flere år med lave fødselstall. Aldersgruppen 0-5 år består av 1 428 barn per 31.12.2022. Økt tilflytting ser ikke ut til å kunne motvirke denne utviklingen. Aldersgruppen 0-5 år forventes å øke litt og deretter være stabil fremover.

Flere eldre

Rana vil i likhet med resten av landet stå ovenfor store utfordringer ved at det blir stadig færre yrkesaktive og flere eldre.

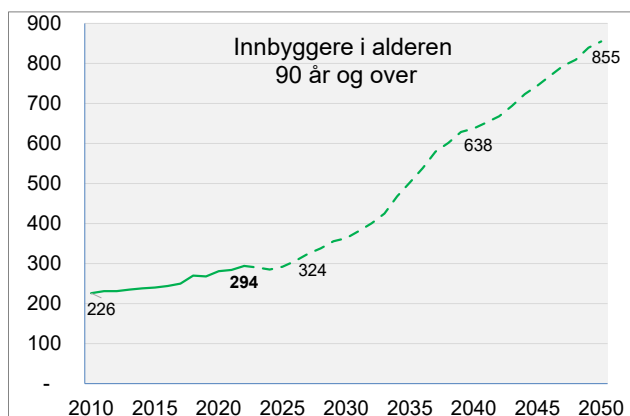
For Rana har utfordringene allerede begynt. Allerede nå i 2023 vil vi være flere eldre over 65 år enn yngre under 19. Dette er sju år foran landet. 22 prosent av befolkningen vår vil ved utgangen av året være over 65 år, mens resten av landet når denne andelen om ni år. I 2036 er ¼ av befolkningen i Rana 65 år. Og økningen skjer hvert år framover nå; blant annet med en økning på i underkant av 100 personer hvert år de neste tre årene.

Vi ser allerede nå at arbeidskraftbehovet vil bli vanskelig å dekke framover, spesielt innenfor pleie- og omsorgsykker. Samtidig blir det relativt sett færre i yrkesaktiv alder til å yte omsorg for hjemmeboende eldre. Dette forsterker utfordringsbildet for kommunen som allerede i dag har utfordringer knyttet til rekruttering.

Vi må tenke smartere i årene framover.

Økt tilflytting til kommunen vil kunne bidra i positiv retning, men det vil bli stadig færre hender som kan ta vare på de eldre som følge av den sterke veksten.

Figur 21. Prognose innbyggere 90 år og over

I løpet av økonomiplanperioden vil vi ha dobbelt så mange innbyggere i alderen 90 år og over sammenlignet med i 2005 og rundt 2035 vil vi ha dobbelt så mange i denne alderen som i dag.

Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv

Det er viktig med tverrfaglig strategisk planlegging når vi ser på investeringsbehovet fremover. Strukturer som er tilpasset dagens tjenestenivå på oppvekst og kultur må sees i sammenheng med stadig økende behov for omsorgstjenester.

Rana kommune må tenke nytt innen utvikling av investeringsprosjekter sett i et større perspektiv og må utvikle en langsiktig strategi for å håndtere investeringsbehovet fremover.

Forslaget til budsjett og økonomiplan legger opp til stramme rammer på investeringssiden for ivaretagelse av nåværende bygningsmasse med vedlikeholdsetterslep.

Langsiktig planlegging av investeringsbudsjettet krever tilstandskartlegging av eksisterende anleggsmidler, samt et tydelig

bilde av fremtidige strukturer og strategier for tjenesteproduksjon.

Investeringsnivået kommunen legger seg på fremover og dermed endring av strukturen for den kommende tjenesteproduksjonen i kommunen vil være avgjørende for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egenkapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler (likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft, jamfør bærekraftmodellen (KØB).

Finansielle konsekvenser av investeringsplanen i et 30-års perspektiv

For å illustrere hva som kreves for å komme ned på en gjeldsgrad som tilsvarer 75 prosent av brutto driftsinntekter, er det regnet på hvor mye årlige avdrag må økes med over en tidsperiode etter 2027.

Det forutsettes da at investeringsrammen ligger fast. Det betyr at investeringer ut over det skisserte opplegget må føre til tilsvarende økte avdrag eller finansiering via drifta.

Skal målet nås i løpet av en 10-års periode må årlige avdrag økes med om lag 60 mill. kr. I 10-årsperioden må ikke årlige låneopptak overstige ordinære avdrag, som i 2027 ifølge opplegget er på 139,4 mill. kr.

Hvis driften leverer en årlig overføring av egenkapital til investeringene i henhold til planen på 65 mill. kr årlig, også etter 2027, gir dette grunnlag for et gjennomsnittlig investeringsnivå på ca. 230 mill. kr. Bruk av tilgjengelige fondsmidler i perioden kan øke investeringene det enkelte år. Det er forutsatt at investeringer innen vann- og avløp utgjør ca. 50 prosent av brutto investeringer.

Vedlegg

Vedlegg 1. Bevilgningsoversikt drift

Etter § 5-4 i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Rammetilskudd	-859 361	-884 822	-959 376	-970 122	-973 122	-974 822
Inntekts- og formuesskatt	-829 908	-790 514	-840 960	-845 214	-852 214	-855 514
Eiendomsskatt	-89 316	-102 660	-110 060	-110 060	-110 060	-110 060
Andre generelle driftsinntekter	-91 590	-77 239	-103 632	-108 632	-108 632	-108 632
Sum generelle driftsinntekter	-1 870 175	-1 855 235	-2 014 028	-2 034 028	-2 044 028	-2 049 028
Sum bevilgninger drift, netto	1 573 705	1 629 549	1 921 986	1 900 557	1 869 070	1 700 298
Avskrivninger	109 598	114 544	123 761	125 816	126 182	129 673
Sum netto driftsutgifter	1 683 303	1 744 093	2 045 747	2 026 373	1 995 252	1 829 971
Brutto driftsresultat	-186 872	-111 142	31 719	-7 655	-48 776	-219 057
Renteinntekter	-42 628	-50 000	-84 301	-74 701	-64 701	-59 701
Utbytter	-37 366	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	-29	-	-	-	-	-
Renteutgifter	60 191	111 019	154 086	143 441	134 707	133 743
Avdrag på lån	98 765	110 500	119 400	129 400	139 400	139 400
Netto finansutgifter	78 933	156 519	174 185	183 140	194 406	198 442
Motpost avskrivninger	-109 598	-114 544	-123 761	-125 816	-126 182	-129 673
Netto driftsresultat	-217 537	-69 167	82 143	49 669	19 448	-150 288
Overføring til investering	34 505	46 364	58 632	65 000	65 000	65 000
Avsetninger til bundne driftsfond	34 020	16 188	20 101	16 756	20 226	18 315
Bruk av bundne driftsfond	-23 500	-17 968	-19 980	-30 393	-29 896	-30 169
Avsetninger til disposisjonsfond	172 512	34 083	44 771	64 135	90 388	103 642
Bruk av disposisjonsfond	0	-9 500	-185 667	-165 167	-165 166	-6 500
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat	217 537	69 167	-82 143	-49 669	-19 448	150 288
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	-	-	-	-	-	-

Vedlegg 2. Bevilgningsoversikt investering

Etter § 5-5 i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner

Bevilgningsoversikt - investering	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	ØkPI 2025	ØkPI 2026	ØkPI 2027
Investeringer i varige driftsmidler	232 137	305 125	337 600	370 900	231 750	165 250
Tilskudd til andres investeringer	3 800	479 350	2 450	2 200	12 000	12 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	5 599	5 765	5 800	5 800	5 800	6 400
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	241 536	790 240	345 850	378 900	249 550	183 650
Kompensasjon for merverdiavgift	-32 767	-31 430	-37 320	-34 880	-28 050	-3 750
Tilskudd fra andre	-16 401	-2 800	-3 037	-2 899	-79 565	-2 400
Salg av varige driftsmidler	-21 157	-2 000	-22 100	-3 000	-10 000	-12 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-6 040	-10 968	-10 968	-10 968	-10 969	-4 928
Bruk av lån	-136 881	-233 071	-218 198	-198 120	-40 600	-104 000
Sum investeringsinntekter	-213 246	-280 269	-291 623	-249 867	-169 184	-127 078
Videreutlån	133 925	100 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Bruk av lån til videreutlån	-83 530	-100 000	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Avdrag på lån til videreutlån	18 869	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-105 143	-32 000	-50 000	-50 000	-50 000	-50 000
Netto utgifter videreutlån	-35 879	-8 000	-26 000	-26 000	-26 000	-26 000
Overføring fra drift	-34 505	-46 364	-58 632	-65 000	-65 000	-65 000
Avsetninger til bundne investeringsfond	74 545	38 478	54 928	54 928	54 928	54 928
Bruk av bundne investeringsfond	-34 757	-26 525	-24 000	-24 000	-24 000	-24 000
Avsetninger til ubundet investeringsfond	8 440	8 440	28 977	9 539	18 206	12 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond	-6 132	-476 000	-29 500	-78 500	-38 500	-8 500
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	7 591	-501 971	-28 227	-103 033	-54 366	-30 572
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

Vedlegg 3 Økonomisk oversikt etter art – drift

Etter § 5-6 i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	-859 361	-884 822	-959 376	-970 122	-973 122	-974 822
Inntekts- og formuesskatt	-829 908	-790 514	-840 960	-845 214	-852 214	-855 514
Eiendomsskatt	-89 316	-102 660	-110 060	-110 060	-110 060	-110 060
Andre skatteinntekter	-42 541	-42 500	-42 500	-42 500	-42 500	-42 500
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-49 049	-34 739	-61 132	-66 132	-66 132	-66 132
Overføringer og tilskudd fra andre	-296 225	-206 394	-202 541	-202 581	-206 025	-206 025
Brukerbetalinger	-76 028	-77 025	-77 242	-77 242	-77 691	-77 691
Salgs- og leieinntekter	-204 547	-222 512	-243 927	-256 707	-269 088	-274 070
Sum driftsinntekter	-2 446 975	-2 361 166	-2 537 738	-2 570 558	-2 596 832	-2 606 814
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	1 197 831	1 267 497	1 336 290	1 341 028	1 338 600	1 336 617
Sosiale utgifter	200 008	185 012	207 921	204 906	194 135	190 875
Kjøp av varer og tjenester	495 175	447 677	494 950	482 889	482 286	483 817
Overføringer og tilskudd til andre	257 491	235 294	406 535	408 264	406 853	246 775
Avskrivninger	109 598	114 544	123 761	125 816	126 182	129 673
Sum driftsutgifter	2 260 104	2 250 024	2 569 457	2 562 903	2 548 056	2 387 757
Brutto driftsresultat	-186 872	-111 142	31 719	-7 655	-48 776	-219 057
Finansinntekter og finansutgifter						
Renteinntekter	-42 628	-50 000	-84 301	-74 701	-64 701	-59 701
Utbytter	-37 366	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-29	0				
Renteutgifter	60 191	111 019	154 086	143 441	134 707	133 743
Avdrag på lån	98 765	110 500	119 400	129 400	139 400	139 400
Netto finans	78 933	156 519	174 185	183 140	194 406	198 442
Motpost avskrivninger	-109 598	-114 544	-123 761	-125 816	-126 182	-129 673
Netto driftsresultat	-217 537	-69 167	82 143	49 669	19 448	-150 288
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	34 505	46 364	58 632	65 000	65 000	65 000
Avsetninger til bundne driftsfond	34 020	16 188	20 101	16 756	20 226	18 315
Bruk av bundne driftsfond	-23 500	-17 968	-19 980	-30 393	-29 896	-30 169
Avsetninger til disposisjonsfond	172 512	34 083	44 771	64 135	90 388	103 642
Bruk av disposisjonsfond	0	-9 500	-185 667	-165 167	-165 166	-6 500
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat	217 537	69 167	-82 143	-49 669	-19 448	150 288
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

§ 5-7 Oversikt over gjeld og andre vesentlige forpliktelser i økonomiplanen og årsbudsjettet

	2023	2024	2025	2026	2027
Netto lånegjeld	2 377 422	2 476 260	2 545 220	2 446 420	2 411 020
Renteeksponert gjeld	1 465 343	1 468 980	1 390 716	1 303 566	1 219 883
Sammensetning av låneportefølje	3 288 225	3 339 031	3 479 334	3 466 266	3 462 691
Flytende rente	2 541 834	2 602 279	2 893 355	2 981 623	3 035 992
Fast rente	746 391	736 753	585 979	484 643	426 699
Fastrente i %	22,7 %	22,1 %	16,8 %	14,0 %	12,3 %

Vedlegg 4. Gebyrregulativ

Gebyrregulativ og priser for kommunale tjenester ligger på kommunens nettside:

<https://www.rana.kommune.no/vare-tjenester/vei-vann-og-avlop/vann-og-avlop/vann-og-avlopsgebyrer/>

Vedlegg 4.1 Gebyrregulativ vann- og avløp 2024

Det anbefales at vann- og avløpsgebyrene utskrives med 0 prosent økning for vann og 15 prosent økning for avløp. Priser for 2023 i parentes.

Tilknytningsgebyrer

Gjelder for alle kommunale vannverk (Mo, Storforshei, Røssvoll, Dalselv og Sør-Sjona/Utskarpen):

Tilknytningsgebyr vann: 10 kr per m² tomteareal.

For eiendommer større enn 1000 m² beregnes et redusert avgiftspliktig areal.

Eks: For en eiendom på 800 m² vil tilknytningsgebyret bli 800 m² x 10 kr = **8 000 kr**

For eiendommer tilknyttet før 2024, skal det betales nytt tilknytningsgebyr ved nye utbygg større enn 25 m².

Tilknytningsgebyr avløp: 10 kr per m² tomteareal.

For eiendommer større enn 1000 m² beregnes et redusert avgiftspliktig areal.

Eks: For en eiendom på 800 m² vil tilknytningsgebyret bli 800 m² x 10 kr = **8 000 kr**

For eiendommer tilknyttet før 2024, skal det betales nytt tilknytningsgebyr ved nye utbygg større enn 25 m².

Detaljer finnes i lokal forskrift om vann- og avløpsgebyrer.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for vann

Fastgebyr vann: 1 338 kr (1 338 kr) per år.

Gjelder for alle boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: 14,22kr (14,22 kr) per m³ vann for de som har vannmåler.

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m³ per m² bruksareal: **17,06 kr (17,06 kr) per m²**

Eks.: En bolig på 120 m² uten vannmåler får et årlig gebyr på (1 338 kr + 2 047 kr) = **3 385 kr (3 385 kr) eks. mva.**

(14,22 kr per m³ x 1,2 m³ x 120 m² = 2 047 kr + fastgebyr 1 338 kr = 3 385 kr)

Eiendom som ikke hovedsakelig benyttes til bolig skal betale den variable del av årsgebyret etter målt forbruk.

Ubebygde tomt skal betale samme fast del som for boenheter. Gjelder også hvis det står hus på tomte som er ubeboelig, slik at eiendommen er å betrakte som ubebygde tomt.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for avløp

Fastgebyr avløp: 1 696 kr (1 475) per år. Gjelder for boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: 17,66 kr (15,36 kr) per m³ avløp for de som har **vannmåler**.

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m³ per m² bruksareal: **21,19 kr (18,43 kr) per m²**

Eks.: En bolig på 120 m² uten vannmåler får et årlig gebyr på (1 696 kr + 2 543 kr) = **4 239 kr (3 687 kr) eks. mva.**

(17,66 per m³ x 1,2 m³ x 120 m² = 2 543 kr + fastgebyr 1 696 kr = 4 239 kr)

Øvrige betingelser som for vann.

I tillegg kommer mva.

Saksutredning

Med de utfordringene kommunen har med stort etterslep og krav fra Statsforvalteren, anbefales det at vann- og avløpsgebyrene samlet øker med 15 prosent. Så lenge gebyrnivået på vann og avløp er godt under gjennomsnitt for KG9 i Rana kommune, og etterslepet er dramatisk stort, er det viktig å opprettholde en høy investeringstakt.

På grunn av rentehevingen får vi i tillegg en uforutsett høy kapitalkostnad.

Det legges opp til en oppbygning av selvkostfondene i siste del av økonomiplanperioden.

Selvkostfondets funksjon er å håndtere svingninger i inntekter og kostnader mv. slik at gebyrene kan holdes mer stabile over tid.

Eks.: For en enebolig på 120 m² vil gebyrene da bli:

Årsgebyr vann for en gjennomsnittsbolig **3 385 kr (3 385 kr) eks. mva.**

Årsgebyr avløp for en gjennomsnittsbolig **4 239 kr (3 687 kr) eks. mva.**

Dette tilsvarer en samlet økning av vann- og avløpsgebyrene for en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² på 552 kr + mva.

Tabell 28. Selvkostområde vann: regnskap 2022 - prognose 2023-2027

Endring normalgebyr fra ifjor (%)		20,0 %	0,0 %	15,0 %	10,0 %	5,0 %
Vann	2022 Etterkalkyle selvkost	2023 Prognose	2024 Budsjett	2025 Økonomiplan	2026 Økonomiplan	2027 Økonomiplan
Gebyrinntekter	42 122 364	49 900 000	49 558 768	57 232 293	63 052 673	66 450 641
Direkte driftsutgifter	19 451 529	20 700 000	22 569 500	23 213 433	23 876 253	24 558 530
Avskrivningskostnad	10 648 136	11 078 380	10 910 613	10 912 652	10 835 746	10 590 293
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer		0	0	2 300 000	4 050 000	5 450 000
Kalkulatorisk rente	11 254 068	14 249 506	14 468 704	13 391 528	12 672 817	12 116 501
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer		1 115 000	3 329 900	5 663 250	8 206 835	10 401 008
Direkte kapitalkostnader	21 902 204	26 442 885	28 709 216	32 267 430	35 765 398	38 557 801
Indirekte kostnader	872 832	1 081 500	1 113 945	1 147 363	1 181 784	1 217 238
Driftskostnader	42 226 564	48 224 385	52 392 661	56 628 226	60 823 435	64 333 569
Samlet selvkost (Gebyrgrunnlag)	41 658 947	47 824 385	49 508 768	57 182 293	63 002 673	66 400 641
Resultat	-104 200	1 675 615	-2 833 893	604 067	2 229 238	2 117 071
Selvkostgrad (%)	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Selvkostfond 01.01	2 802 418	2 795 469	4 633 128	1 950 073	2 655 485	5 051 362
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-104 200	1 675 615	-2 833 893	604 067	2 229 238	2 117 071
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkost	97 251	162 044	150 839	101 345	166 639	268 225
Selvkostfond 31.12	2 795 469	4 633 128	1 950 073	2 655 485	5 051 362	7 436 658

Tabell 29. Selvkostområde avløp: regnskap 2022 - prognose 2023-2027

Endring normalgebyr fra ifjor (%)		20,0 %	15,0 %	5,0 %	10,0 %	5,0 %
Avløp	2022 Etterkalkyle selvkost	2023 Prognose	2024 Budsjett	2025 Økonomiplan	2026 Økonomiplan	2027 Økonomiplan
Gebyrinntekter	40 446 574	50 550 000	58 366 311	61 596 673	67 963 615	69 415 930
Direkte driftsutgifter	19 114 205	24 700 000	22 866 000	23 516 310	24 185 631	24 874 534
Avskrivningskostnad	10 909 166	11 718 334	11 523 723	11 523 241	11 481 715	11 417 506
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer		0	0	4 700 000	6 450 000	7 850 000
Kalkulatorisk rente	9 538 680	12 279 503	12 367 724	11 348 130	10 637 976	10 063 134
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer		2 140 800	6 659 800	9 929 250	12 290 915	14 352 008
Direkte kapitalkostnader	20 447 845	26 138 637	30 551 247	37 500 621	40 860 606	43 682 648
Indirekte kostnader	870 359	1 025 000	1 050 625	1 076 891	1 103 813	1 131 408
Driftskostnader	40 432 409	51 863 637	54 467 872	62 093 822	66 150 050	69 688 590
Samlet selvkost (Gebyrgrunnlag)	39 979 801	51 813 637	58 316 490	61 546 875	67 913 826	69 366 157
Resultat	164 165	-1 313 637	3 898 618	-496 946	1 813 776	-272 433
Selvkostgrad (%)	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Selvkostfond 01.01	1 303 273	1 516 425	241 126	4 242 476	3 925 260	5 952 617
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	164 165	-1 313 637	3 898 618	-496 946	1 813 776	-272 433
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkost	48 986	38 338	102 731	179 730	213 581	255 340
Selvkostfond 31.12	1 516 425	241 126	4 242 476	3 925 260	5 952 617	5 935 524

Vedlegg 4.2 Feie- og tilsynsgebyr 2024

Gebyrene foreslås økt i samsvar med statsbudsjettets anslag for lønns- og prisvekst på 4,3 prosent. Differensiering av gebyr justeres etter nye erfaringstall.

Følgende satser for feie- og tilsynsgebyrer vedtas for 2024 (gebyrer for 2023 i parentes):

Feiing

Skorsteiner i helårsboliger inntil 2 etasjer:	656 kr (629 kr)
Skorsteiner i helårsboliger <u>over</u> 2 etasjer (blokkbebyggelse):	1 003 kr (974 kr)
Skorsteiner i fritidsboliger:	1 066 kr (1 081 kr)
Skorsteiner i næringsbygg og institusjoner:	2 843 kr (2 767 kr)

Tilsyn med fyringsanlegg

Boenheter i helårsboliger (småhus):	775 kr (692 kr)
Boenheter i helårsboliger (<u>blokkbebyggelse</u>):	533 kr (477 kr)
Fritidsboliger:	1 066 kr (1 081 kr)
Fyringsanlegg i næringsbygg og institusjoner:	2 843 kr (2 767 kr)

Annet enn lovbestemt feiing og tilsyn

Serviceoppdrag (timepris):	1 017 kr (975 kr)
----------------------------	--------------------------

I tillegg kommer mva.

Vedlegg 4.3. Gebyrregulativ areal og miljø 2024

Gebyrinntektene på selvkostområdene plan, oppmåling, seksjonering og byggesak dekker fortsatt ikke kommunens utgifter på det enkelte området. Gebyrene foreslås økt med 5,5 prosent med avrundning til nærmeste 100 for gebyrer over 1 000 kr. Øvrige endringer framgår av gebyrregulativet for 2024.

Endringer i kapittel 3

3.25 Ferdigattest, bruks- og driftstillatelser for arbeider med krav om ansvarsrett

Beskrivelse	2023	2024
a Ferdigattest, gjelder ikke arbeider etter 3.10, 3.12 og 3.21. Halv pris hvis det tidligere er gitt midlertidig brukstillatelse.	2 500	2 600
b Ferdigattest, for søknader godkjent mellom 01.01.1998 og 31.06.2010	-	3 600
c Midlertidig brukstillatelse. For første midlertidig brukstillatelse betales fullt gebyr, deretter halvt for de øvrige	2 500	2 600
d Midlertidig brukstillatelse, for søknader godkjent før 01.01.1998.	-	3 600
e Driftstillatelse for heis	2 500	2 600

Ny sats foreslås:

3.27 Dispensasjoner, unntak m.m.

Beskrivelse	2023	2024
j Frikjøpsbeløp per parkeringsplass	360 000	400 000

Endringer i kapittel 6

Rabatter foreslås fjernet

Ny sats foreslås:

6.2 Årlig gebyr for tilsyn av utslipp av sanitært avløpsvann

Beskrivelse	2023	2024
c Tilsynsgebyr, utslipp av sanitært avløpsvann, kapittel 13	1 500	2 000

Gebyret muliggjør tilsyn av virksomheter som har utslipp av fettholdig avløpsvann til offentlig ledningsnett, og at fettutskillere driftes riktig.

Vedlegg 4.4 Gebyrer for husholdnings- og fritidsrenovasjon og kommunal septik tømning i 2024

Gebyrinntektene for husholdning er økt med 12 prosent. Septikgebyr er økt med 51 prosent og fritidsrenovasjon er økt med 17 prosent i 2024.

Renovasjonsgebyr 2024

Renovasjonsgebyret består av grunngelyr, matavfallsgebyr og restavfallsgebyr. Gebyrene for matavfall og restavfall bestemmes ut fra dunkstørrelse. Hver boenhet pålegges eget renovasjonsgebyr, Jfr Renovasjonsforskriften. Priser for 2023 i parentes.

Alle gebyrer er inklusive mva.

Grunngelyr	3 570 kr (3 188 kr)
------------	----------------------------

Dunkstørrelse	80 l.	140 l.	190 l.	240 l.
Matavfallsgebyr	891 kr (796 kr)	980 kr (875 kr)	1 078 kr (963 kr)	1 186 kr (1 059 kr)
Restavfallsgebyr	1 610 kr (1 438 kr)	1 771 kr (1 581 kr)	1 949 kr (1 739 kr)	2 144 kr (1 913 kr)

(Standard abonnement)

Andre tjenester:

Egen papirdunk:	429 kr (371 kr)
Dunk tilbake på oppstillingsplass:	636 kr (568 kr)

Rabatter:

Deling av matavfallsbeholder, 10 prosent rabatt:	89 kr (80 kr)
Deling av restavfallsbeholder, 10 prosent rabatt:	178 kr (159 kr)
Hjemmekompostavtale	891 kr (796 kr)

Eksempel:

De som har standard abonnement, vil i 2024 ha grunngelyr + matavfallsgebyr 80 l. + restavfallsgebyr 140 l. Dette vil utgjøre 6 233 kr i 2024 (5 565 kr i 2023).

Septikgebyrer 2024: (tømning annet hvert år)

Alle boenheter tilknyttet inntil 4 m ³ tank:	Per tømning	3 758 kr (2 488 kr)
Septikgebyr, stortanker:	Per m ³	770 kr (510 kr)
Tillegg for traktortømning	Per tømning	4 814 kr (3 188 kr)

Fritidsrenovasjon 2024

Fritidsbolig nr 1		1 075 kr (915 kr)
Fritidsbolig nr 2	50 prosent rabatt	538 kr (458 kr)

Vedlegg 4.5 Eiendomsskatt 2024

Følgende vedtak er fattet med hjemmel i Eiendomsskattelovens bestemmelser:

Eiendomsskatt, Eskl. § 2

a) Det skal utskrives eiendomsskatt i Rana kommune.

1) Avgrensning av utskrivningen (eiendomsskatteområdet), Eskl. §§ 3 og 4

Eiendomsskatt skal utskrives etter alternativet i Eskl. § 3 f)

- a) På klart avgrensede områder helt eller delvis utbygd på byvis eller der slik utbygging er i gang, jf. Eskl. § 3 b).
- b) På næringsseiendom, kraftverk, kraftnett i hele kommunen, jf. Eskl. § 3 d)
- c) Det utskrives skatt på næringsdelen (bygning og grunn) i tidligere skattlagte verk og bruk, jf. annet ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.
- d) Det utskrives skatt på det særskilte skattegrunnlaget redusert med seks syvendedeler i 2024, jf. første ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.

2) Satser og regler for utskrivningen, Eskl. § 10

- a) Den generelle eiendomsskattesatsen settes til 7 promille, jf. Eskl. § 11
- b) Eiendomsskattesatsen for bolig og fritidseiendommer settes til 2 promille jf. Eskl. § 12 a)
- c) Skattegrunnlaget for bolig og fritidseiendommer skal ha et obligatorisk reduksjonsfradrag på 30 prosent dvs. verdien multiplisert med 0,7, jf. Eskl. §§ 8 C-1 (2) og 8 A-2 (1).
- d) Skattesatsen på det særskilte skattegrunnlaget er 7 promille, jf. første ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.
- e) Bunnfradraget fastsettes til 300 000 kr per boenhet på boligeiendommer jf. Eskl. § 11 2. ledd. Følgende vilkår settes for bunnfradrag:
 - I. Boenheter til bolig på bolig-, nærings-, og landbrukseiendom skal, inneholde kjøkkenløsning, bad og toalett innenfor hoveddel, - være godkjent etter plan og bygningsloven, og - være ført i matrikkelen før bunnfradrag gis.
 - II. Bunnfradrag skal også gis fritidseiendom som ikke har godkjent boenhet, og –andre eiendommer som benyttes til fritidsbolig.
- f) Eiendomsskattene skal betales i tråd med vedtak i K.sak 30/19 med forfall sammen med øvrige kommunale avgifter, jf. Eskl. § 25
- g) Ved utskrivning av eiendomsskatt på boliger skal formuesgrunnlag benyttes, jf. Eskl. § 8 C-1. Andre takster vedtas av sakkyndig nemnd med sakkyndig klagenemnd som klageorgan jf. Eskl. § 8 A-3 (4) og Eskl. §§ 19 og 20.

3) Taksttidspunkt

- a) Siste alminnelig taksering i Rana kommune ble gjennomført i 2023 for utskrivning i 2024.

4) Fritak for eiendomsskatt, Eskl. § 5 og § 7

a) Vedtaksmyndighet

(1) Eiendomsskattekontoret avgjør om eiendom faller inn under bestemmelsene i Eskl. § 5, eller kommunestyrets generelle eiendomsskattevedtak om fritak etter § 7 jf. Eskl. § 14

(2) Ved klage avgjør sakkyndig ankenemnd klagen jf. Eskl. § 20.

b) Fritak Eskl. § 5 – obligatoriske fritak.

Loven angir her eiendommer som skal ha fritak eier og hva eiendommene benyttes til.

c) Fritak Eskl. § 7 – frivillige fritak.

Frivillige unntak etter Eskl. § 7 gis så langt dette ikke strider mot lov og forskrift for eiendommer som fyller følgende kriterier:

- (1) Eiendommer eid av fylkeskommunen og som benyttes til skole, helse ol. samfunnsoppgaver.
- (2) Eiendommer som er fredet av riksantikvaren og kommunens kulturminneplan.
- (3) Eiendommer som brukes til barnehage.
- (4) Eiendommer som tilhører frivillige lag/foreninger/organisasjoner med samfunnsnyttig formål der eiendommen brukes i henhold til laget/foreningens/organisasjonens formål.
- (5) Eiendommer som tilhører religiøse organisasjoner og ikke er bolig eller drives i næring. Bolig som eies av organisasjonen og benyttes til bolig for organisasjonens religiøse ledere, skal likevel være unntatt.
- (6) Eiendommer som eies av menighetsrådene eller kirkelig fellesråd og ikke er bolig eller drives i næring. Prestebolig(er) skal likevel være unntatt.
- (7) Eiendommer som er felles private veier, regulerte lekeplasser, grøntarealer og friområder.

Vedlegg 4.6 Gebyrregulativ lokale retningslinjer for gravemeldingstjenesten 2024

Retningslinjene er vedtatt av kommunestyret og gjelder for alle kommunale veianlegg og annen kommunal grunn som omfattes av disse.

Ordningen med behandlingsgebyr ved graving i kommunal veg ble innført i 2015. Det anbefales at gebyrene økes årlig for å oppnå selvkostdekning.

Hjemmel

Veglovens §32 og § 57 danner hjemmelsgrunnlag for å håndheve retningslinjene ved graving i kommunal veg, Veglovens §32 med dens forarbeider hjemler også adgangen til å kreve gebyr, slik at kommunen ikke påføres unødige kostnader som følge av at det blir etablert ledninger i veg, herunder oppfølging og kontroll.

Forskrift om saksbehandling og ansvar ved legging og flytting av ledninger over, under og langs offentlig veg (fastsatt av Samferdselsdepartementet 8 oktober 2013, rettet 7.12.2017) utdyper og presiserer Veglovens §32 og §57.

1 Generelt

Ved et hvert gravearbeid på veier og områder som eies eller festes av kommunen skal det betales et behandlingsgebyr. Gebyret skal dekke utgifter til saksbehandling, administrasjon, forringelse av veier og kontroll av gravearbeidene. Gebyrenes størrelse vurderes og reguleres årlig.

2. Behandlingsgebyr (Gebyrer for 2023 i parentes)

Det skal betales et behandlingsgebyr for behandling av søknad om gravetillatelse.

- 2.1 Behandlingsgebyr gravemelding og søknad om tillatelse til graving i kommunal grunn m/u sanitærmelding 6 800 kr (6 500 kr).
- 2.2 Dobbel gebyr der graving iverksettes uten søknad 13 600 kr (13 000 kr).
- 2.3 Gebyr ved ny behandling, avvik, endring eller utvidelse av gitt tillatelse 1 800 kr (1 700 kr).
- 2.4 Godkjenning og oppfølging av arbeidsvarslingsplaner 1 600 kr (1 500 kr).

3. Leie av offentlig trafikkareal

- 3.1 Gebyr for leie offentlig trafikkareal per dag og m² 2 kr (5 kr).

Hvis myke trafikanter / trafikk ikke berøres pga. arbeid vil det ikke tilkomme gebyr.

- 3.2 Gebyr for riggplass på parkeringsplass per plass og virkedag 100 kr (170 kr)

Vedlegg 4.7 Parkeringsavgift 2024

- 1) Timesats korttidsparkering 09:00 - 16:00 mandag til fredag holdes uendret på 28 kr per time.
Dagsats langtidsparkering mandag til fredag 09:00 - 16:00 holdes uendret på 30 kr per dag.
- 2) Frikjøpsbeløp parkering holdes uendret på 360 000 kr per parkeringsplass.

Vedlegg 4.8 Gebyrregulativ for leie av offentlig areal til torgplass 2024

Gebyret skal dekke kommunens utgifter med leie, vedlikehold og kontroll.

Gebysatsene reguleres årlig. (Gebyrer for 2023 i parentes).

Pris per dagplass:	300 kr (300 kr)
Strøm per dagplass:	75 kr (75 kr)
Sesongplass (1.mai - 1.oktober):	7 000 kr (7 000 kr)
Strøm per sesong (1.mai - 1.oktober):	3 500 kr (3 000 kr)
Helårsplass:	10 000 kr (10 000 kr)
Strøm helårsplass:	5 000 kr (5 000 kr)

Alle priser inkluderer vanntilgang sommersesong ved Jernbaneparken.

Vedlegg 4.9 Gebyrregulativ for leie av offentlig areal til uteservering 2024

Gebyret skal dekke kommunens utgifter med leie, vedlikehold og kontroll.

Gebysatsene reguleres årlig.

Leie per måned per m²: 50 kr (250 kr)

Vedlegg 4.10 Gebyrregulativ kommunalt løypenett for snøskuter 2024

Gebyrene foreslås økt med ca. 7 prosent på grunn av at kostnadene er vesentlig høyere enn inntektene.

Følgende priser for bruk av kommunalt løypenett for snøskuter vedtas for 2024:

Årlig sesongkort:	1 000 kr
Ukeskort:	440 kr
3-dagerskort:	280 kr
Dagskort:	180 kr

Vedlegg 4.11 Gebyrer og betalingssatser helse og omsorg 2023

1. Satsen for korttidsopphold i institusjon endres til 193 kr (185 kr) per døgn. Satsen for dagopphold endres til 110 kr (105 kr). Dette i henhold til regulering i Statsbudsjettet for 2024
2. Mat fra sentralkjøkkenet:
 - Middag for hjemmeboende på hverdager 85 kr (81 kr), liten porsjon 64 kr (61 kr).
 - Middag inkludert dessert for hjemmeboende på søndager- og helligdager 101 kr (97 kr) per dag, liten porsjon 80 kr (77 kr).
 - Bosenter: To-retters middag 101 kr (97 kr), liten porsjon 80 kr (77 kr). Frokost og aftens 47 kr (45 kr) per måltid per dag.
3. Vask av ytre rom i bosenter økes til 334 kr (318 kr) per måned.
4. Bruk av kommunens vaskemaskiner og vaskemiddel, til vask av privat tøy for beboere bosenter, økes til 231 kr (221 kr) per måned.
5. Gebyrer for trygghetsalarm økes med lønns- og prisvekst til 266 kr (255 kr) per måned.
6. Betalingssatser for hjemmehjelp/praktisk bistand økes i henhold til tabell (ny prismodell, se forklaring under tabell)

Husstandens samlede skattbare nettoinntekt før særfradrag	Minstepris og pris per time	Makspris per måned
Under 2G (237 240 kr)	230 kr	230 kr
2 til 3G (237 241 kr til 355 860 kr)	496 kr	3,5 x timepris = 1 736 kr
3 til 4G (355 861 kr til 474 480 kr)	496 kr	5,5 x timepris = 2 728 kr
4 til 5G (474 481 kr til 593 100 kr)	496 kr	7 x timepris = 3 472 kr
5 til 6 G (593 101 kr til 711 720 kr)	496 kr	9 x timepris = 4 464 kr
Osv.	496 kr	+ 2 timer for hvert trinn

G = Grunnbeløpet i folketrygden, per 1.5.23 er 1G 118 620 kr. Betaling per time skal ikke overstige selvkost, som i 2023 er 496 kr per time.

Forklaring til ny prismodell for praktisk bistand i hjemmet

I forslaget til budsjettvedtak for 2024 foreslår helse- og omsorgsavdelingen en ny modell for beregning av egenbetaling for praktisk bistand i hjemmet. Årsaken til at det foreslås en ny modell er at denne har en mer sosial profil.

Tidligere var det høyeste maksbeløpet for betaling for praktisk bistand det samme for alle som tjente over 5G. Det medførte at de som tjente over 6G betalte forholdsvis mindre for praktisk bistand enn de som tjente mindre enn 6G.

I det nye prisforslaget har man sett til den modellen som Bodø kommune benytter, men med en noe lavere pris for selvkost enn Bodø. Bodø beregnet selvkost til 522 kr i 2023. Vi har beregnet selvkost til 496 kr for 2024.

Makspris for de som tjener inntil 2G fastsettes i statsbudsjettet.

Kommunene har ikke anledning til å kreve høyere betaling enn selvkost. I den nye prismodellen må alle som tjener over 2G betale selvkost som timepris. Maksimalprisen varierer ut ifra inntekt. Der betyr at de som tjener lite må ha færre timer med bistand før de når maksimalprisen, enn de som tjener mer.

<i>Inntekt</i>	<i>Timepris (selvkost)</i>	<i>Antall timer før makspris</i>
Under 2G	230 kr	1 time
2-3G	496 kr	3,5 timer
3-4G	496 kr	5,5 timer
4-5G	496 kr	7 timer
5-6G	496 kr	9 timer
6-7G	496 kr	11 timer
Osv.	496 kr	Osv. (+ 2 timer for hvert trinn)

Med dette forslaget vil de som tjener 2-3G og 3-4G få en høyere økning i timepris enn tidligere år, men samtidig betaler de mindre i maksimalpris i 2024 enn i 2023. De som tjener fra 6G og oppover må betale en større andel av sin inntekt for praktisk bistand enn tidligere, men ikke forholdsvis mer enn de med lavere inntekt. Tidligere betalte de forholdsvis mindre enn de med lavere inntekt.

Vedlegg 4.12. Festeavgift 2024

Festeavgiften etter Gravferdslovens § 21 for 2024 vedtas slik:

Festeavgift 20 år 1. festeperiode	6 100 (5 600)
Festeavgift 20 år, 21-40 år	7 300 (6 600)
Festeavgift 20 år, 41-60 år	8 300 (7 600)

Festeavgift for navnet minnelund vedtas slik:

Festeavgift 20 år 1. festeperiode	3 100 (2 800)
Festeavgift 20 år, 21-40 år	3 700 (3 300)
Festeavgift 20 år, 41-60 år	4 100 (3 800)

Etableringskostnad for navnet minnelund er på kr 5 780.

Det er ingen etableringskostnad for anonym minnelund.

Vedlegg 5. Utgiftsutjevning 2024

Utgiftsutjevning	Antall Rana	Utgiftsbehovs indeks	+ / - utjevning	Andel utgiftsbehov	Endring fra 2023
	25 947	Lands- gjennomsnitt = 1	(1000 kr)	%	(1000 kr)
0-1 år	467	0,9262	-721	4,36	-3
2-5 år	931	0,8697	-29 578	4,09	-1 230
6-15 år	2 888	0,9521	-20 363	4,48	-3 359
16-22 år	2 092	0,9732	-1 089	4,58	-58
23-66 år	14 628	0,9797	-3 700	4,61	-436
67-79 år	3 485	1,1332	13 572	5,33	1 880
80-89 år	1 166	1,2072	28 116	5,68	3 786
over 90 år	290	1,3381	22 944	6,30	1 456
Basistillegg	1	0,4571	-14 900	2,15	-567
Sone	113 458	1,1163	2 016	5,25	215
Nabo	46 166	0,9933	-117	4,67	-95
Landbrukskriterium	0,0037	0,7816	-699	3,68	60
Innvandrere 6-15 år ekskl Skandii	166	0,6475	-3 977	3,05	-891
Flyktninger uten integreringstilsku	423	0,4899	-6 699	2,31	67
Dødlighet	203	1,0353	2 815	4,87	1 232
Barn 0-15 med enslige forsørgere	751	1,0686	1 940	5,03	3 044
Lavinntekt	644	0,5318	-8 277	2,50	457
Uføre 18-49 år	694	1,1872	1 891	5,59	-184
Opphopningsindeks	0	0,2532	-11 066	1,19	194
Aleneboende 30 - 66 år	2 344	0,9664	-1 018	4,55	565
PU over 16 år	125	1,2969	25 350	6,10	5 851
Ikke-gifte 67 år og over	2 222	1,1852	14 777	5,58	1 869
Barn 1 år uten kontantstøtte	199	0,9684	-868	4,56	-1 230
Innbyggere med høyere utdanning	5 920	0,8024	-5 955	3,78	42
		1,00261	4 396	4,72	12 664

Andel av befolkningen **4,71**

Andel utgiftsbehovsindeks **4,72**

Gjennomsnittlig beregnet utgiftsbehov i kr pr innbygger 2024:

Rana **65 062**

Landet 64 893

Vedlegg 6. Befolkning og levekårssoner

Befolkning plansoner 2000 – 2022 (skolekretser)

	2000	Andel i % 2000	2018	2019	2020	2021	2022	Andel i % 2021	Endring 2021-2022	Endring 2000-2022	Endring i %
Lyngheim	5 945	23,5 %	7 162	7 129	7 105	7 118	7 034	27,1 %	-84	1 089	18,3 %
Gruben	5 317	21,0 %	5 283	5 213	5 198	5 236	5 233	20,1 %	-3	-84	-1,6 %
Båsmoen	2 800	11,1 %	2 782	2 763	2 784	2 742	2 786	10,7 %	44	-14	-0,5 %
Ytteren	2 568	10,2 %	2 389	2 407	2 352	2 406	2 379	9,2 %	-27	-189	-7,4 %
Selfors	2 204	8,7 %	2 187	2 250	2 256	2 243	2 208	8,5 %	-35	4	0,2 %
Hauknes	1 851	7,3 %	2 172	2 140	2 143	2 121	2 109	8,1 %	-12	258	13,9 %
Storforshei	1 205	4,8 %	1 137	1 115	1 095	1 098	1 104	4,2 %	6	-101	-8,4 %
Skonseng	1 143	4,5 %	1 096	1 100	1 096	1 089	1 093	4,2 %	4	-50	-4,4 %
Utskarpen	927	3,7 %	818	782	783	774	772	3,0 %	-2	-155	-16,7 %
Dalsgrenda	819	3,2 %	748	741	739	736	742	2,9 %	6	-77	-9,4 %
Alteren	499	2,0 %	541	544	532	529	520	2,0 %	-9	21	4,2 %
Sum	25 278	100 %	26 315	26 184	26 083	26 092	25 980	100 %	-112	702	2,8 %

Hovedfunn fra levekårsanalysen i 2021

Levekårssone	Demografi	Utdanning	Økonomi	Sysselsetting og Sosiale forhold	Snitt alle
Åga/Hauknes	13,3	22,2	11,5	3,2	10,7
Båsmoen	11,6	23,3	11,8	4,7	11,2
Ytteren	14,2	25,4	11,5	3,9	11,7
Alteren og Steneset	14,5	21,1	11,7	5,4	12,6
Skonseng	13,2	27,5	12,2	5,1	12,6
Gruben Øst	15,1	31,0	10,8	4,0	13,0
Dalsgrenda og Kvernkroken	15,6	32,9	10,5	5,6	14,7
Storforshei	18,5	36,6	11,0	4,8	15,2
Selfors	24,3	28,2	14,5	4,6	15,2
Utskarpen	16,4	33,7	10,9	9,0	16,8
Sentrum Vest	25,4	34,3	16,6	7,9	18,4
Gruben Sentrum	27,2	35,4	18,1	6,4	18,7
Sentrum Sør	28,1	32,3	19,1	8,2	19,2
Mo sentrum	27,6	33,0	23,8	6,9	19,6
Sentrum nord	33,4	35,5	19,2	6,3	20,2

Tabellen viser gjennomsnitt av alle indikatorer på hvert område, som andel av befolkningen i hver levekårssone.

Befolkningsstatistikk 2000 – 2022

	2000	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Folkemengde 31.12	25 278	26 078	26 039	26 101	26 230	26 315	26 184	26 083	26 092	25 980
Fødte	310	249	265	232	260	241	210	213	261	231
Døde	231	206	243	216	249	211	233	208	247	279
Ekstern innflytting	745	778	795	835	870	792	653	664	835	853
Ekstern utflytting	800	685	850	790	754	742	760	772	837	912
0-5 år	2 103	1 723	1 673	1 593	1 607	1 581	1 506	1 470	1 438	1 428
6-15 år	3 382	3 075	3 070	3 067	3 095	3 088	3 044	2 987	2 962	2 910
16-66 år	16 345	17 130	17 072	17 108	17 126	17 147	17 065	16 920	16 868	16 754
67-79 år	2 434	2 880	2 960	3 041	3 096	3 160	3 204	3 326	3 399	3 454
80-89 år	905	1 032	1 024	1 048	1 056	1 069	1 097	1 099	1 141	1 140
90 år og over	109	238	240	244	250	270	268	281	284	294

Befolkningsprognose 2023-2032

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Folkemengde 31.12	25 991	26 000	26 006	26 057	26 130	26 225	26 343	26 460	26 575	26 688
Fødte	239	238	236	234	233	233	234	235	237	238
Døde	228	229	231	233	235	238	241	244	247	250
Ekstern innflytting	751	746	742	788	813	840	868	872	875	877
Ekstern utflytting	751	746	742	738	738	740	743	747	750	752
0-5 år	1 427	1 417	1 443	1 472	1 451	1 465	1 467	1 470	1 475	1 481
6-15 år	2 869	2 841	2 739	2 668	2 666	2 620	2 609	2 622	2 594	2 608
16-66 år	16 691	16 624	16 610	16 584	16 578	16 575	16 587	16 560	16 579	16 566
67-79 år	3 516	3 535	3 543	3 578	3 583	3 648	3 681	3 762	3 829	3 877
80-89 år	1 199	1 299	1 378	1 450	1 527	1 580	1 643	1 682	1 717	1 754
90 år og over	290	285	292	306	324	338	356	363	382	401

Vedlegg 7 Eiendomsskatt og skattebelastning 2023

Bunnfradrag	0	50 000	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000	700 000	800 000	900 000	1 000 000
Promille	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)
1,0	22,73	22,20	21,67	20,61	19,55	18,49	17,43	16,37	15,31	14,25	13,18	12,12
Skatt pr boenhet	2 132	2 082	2 032	1 933	1 833	1 734	1 634	1 535	1 435	1 336	1 236	1 137
2,0	45,47	44,41	43,35	41,23	39,10	36,98	34,86	32,74	30,61	28,49	26,37	24,25
Skatt pr boenhet	4 263	4 164	4 064	3 865	3 666	3 467	3 268	3 069	2 870	2 671	2 472	2 273
2,5	56,84	55,51	54,18	51,53	48,88	46,23	43,57	40,92	38,27	35,62	32,96	30,31
Skatt pr boenhet	5 329	5 204	5 080	4 831	4 583	4 334	4 085	3 837	3 588	3 339	3 090	2 842
3,0	68,20	66,61	65,02	61,84	58,65	55,47	52,29	49,10	45,92	42,74	39,55	36,37
Skatt pr boenhet	6 395	6 245	6 096	5 798	5 499	5 201	4 902	4 604	4 305	4 007	3 709	3 410
3,5	79,57	77,72	75,86	72,14	68,43	64,72	61,00	57,29	53,58	49,86	46,15	42,43
Skatt pr boenhet	7 460	7 286	7 112	6 764	6 416	6 068	5 719	5 371	5 023	4 675	4 327	3 978
4,0	90,94	88,82	86,70	82,45	78,21	73,96	69,72	65,47	61,23	56,98	52,74	48,50
Skatt pr boenhet	8 526	8 327	8 128	7 730	7 332	6 934	6 536	6 138	5 741	5 343	4 945	4 547

Vedlegg 8 Klimabudsjett

Klimabudsjettet er kommunens styringsverktøy i klimaarbeidet. Klimabudsjettet inneholder tiltak for å redusere klimagassutslipp, og ansvaret for gjennomføring av tiltakene fordeles på de kommunale enhetene. Ansvarlige enheter skal rapportere om fremdriften på lik linje med den økonomiske rapporteringen.

Klimabudsjettet er med på å følge opp FNs bærekraftsmål og strategiene for grønn omstilling i Kommuneplan 2017 - 2007:

- Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning
- Bærekraftig utnyttning av fornybare ressurser
- Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk
- Byutvikling med vekt på grønnstrukturer og urbanisering

Kommunens klimamål

Rana kommune har følgende klimamål:

- I 2030 skal klimagassutslippene være redusert med 40 prosent sammenliknet med 2009.
- I 2050 skal Rana være et lavutslippssamfunn⁵.

Klimamålene gjelder for ikke-kvotepliktige utslipp av klimagasser innenfor kommunens geografiske område.

Rana kommune er en stor industrikommune der over 80 prosent av utslippene kommer fra kvotepliktig sektor. Det gjøres en rekke tiltak i industrien for å få ned utslippene. Industriens utslipp styres av EUs kvotesystem. Kommunen har dermed begrenset påvirkningskraft. Ranas klimamål og budsjett baserer seg derfor på utslipp fra ikke-kvotepliktig sektor. Det vil si direkte utslipp fra alle innbyggere, bedrifter og organisasjoner som ikke inngår i EUs kvotesystem.

Klimamålet for 2030 er ambisiøst med tanke på den ventede veksten i Rana. Vi må kutte 30 000 tonn CO₂-ekvivalenter (CO₂e) fram til 2030. Samtidig skal det bygges flyplass, industri, infrastruktur, boliger og mer. Skal vi greie å nå klimamålene, er det viktig at hele kommuneorganisasjonen samarbeider, på tvers av egne virksomheter og sammen med innbyggerne, lokalt næringsliv og regionale og statlige myndigheter

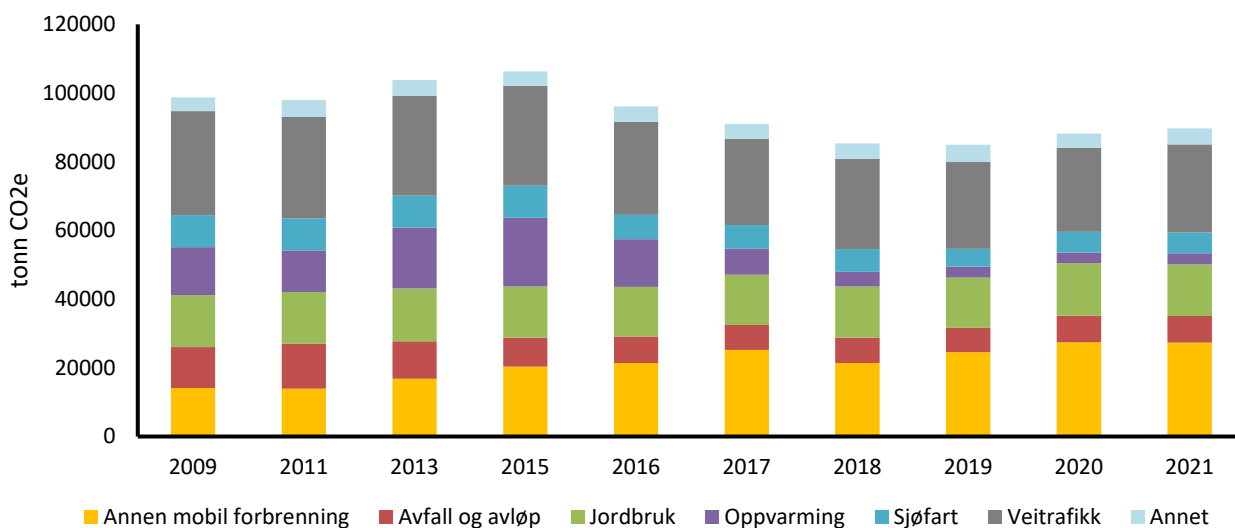
Status for klimagassutslipp

Klimagassutslippene i Rana har gått ned med 9 prosent siden 2009. Nedgangen skyldes i hovedsak forbud mot oljefyring. Utslippene i perioden 2009 til 2021 vises i figuren under.

Klimagassregnskapet til Miljødirektoratet er under stadig forbedring. Dette gjør at det kan komme endringer og korrigeringer i tidligere publiserte tall.

⁵ 90 prosent kutt sammenliknet med 2009

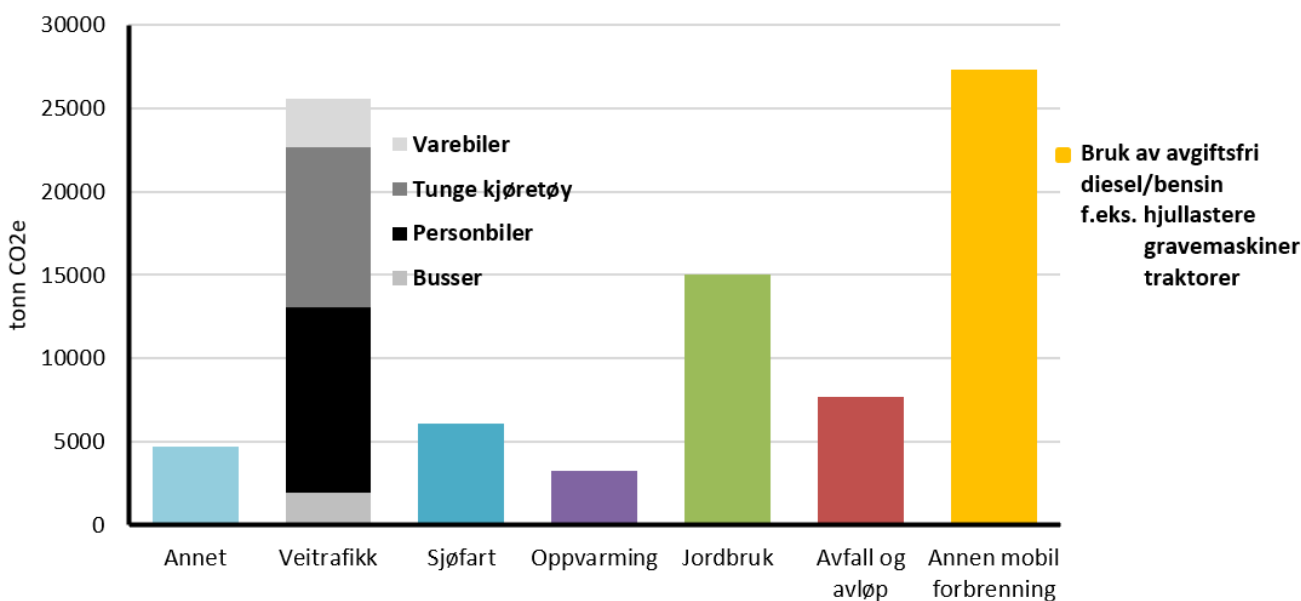
Figur 22. Ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i Rana i perioden 2009-2021. Tall i tonn CO₂e. Kilde: Miljødirektoratet.

I Rana er de ikke-kvotepliktige utslippene omtrent 90 000 tonn CO₂-ekvivalenter årlig. Figuren under viser utslippene for 2021. De største utslippskildene er annen mobil forbrenning og veitrafikk:

- **Annen mobil forbrenning** - står for 30 prosent av klimagassutslippene i Rana. Denne sektoren omfatter utslipp fra bruk av avgiftsfri diesel – for eksempel anleggsmaskiner og traktorer. Industri og bygg og anlegg er de viktigste kildene i denne sektoren, og de årlige utslippene avhenger av anleggsvirksomheten i kommunen.
- **Veitrafikk** - står for 28 prosent av klimagassutslippene i Rana. Denne sektoren er fordelt på kildene personbiler, busser, lastebiler og varebiler.

Figur 23. Ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i Rana fordelt på sektorer, 2021. Kilde: Miljødirektoratet

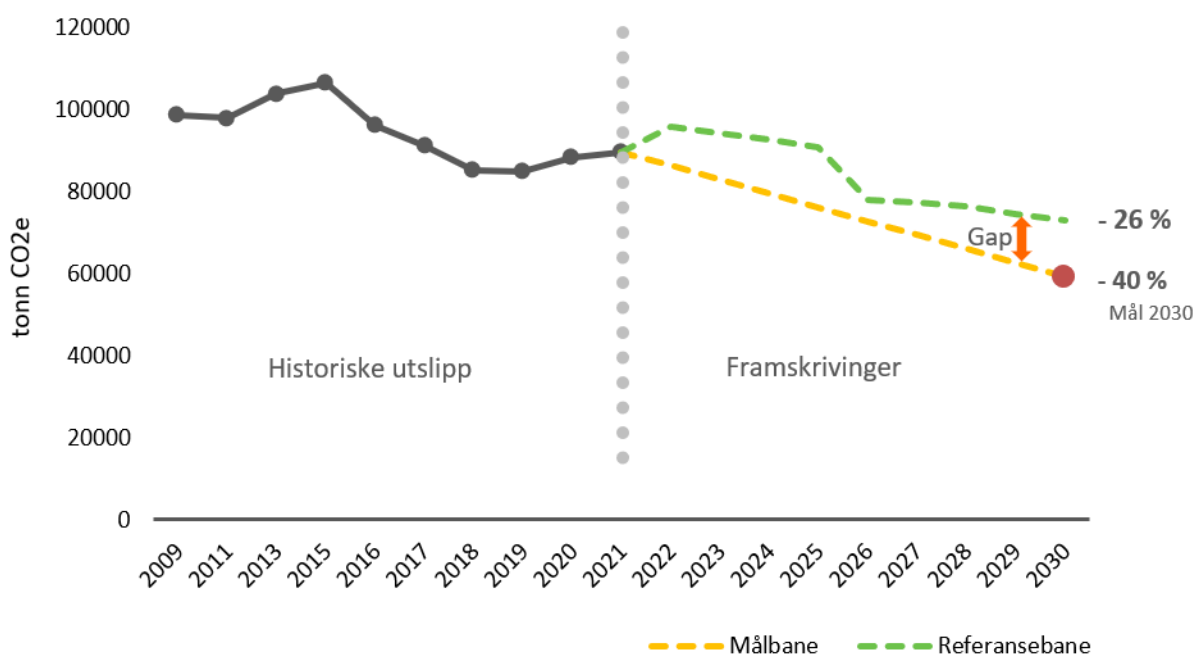

Framskrivinger mot 2030

For å nå klimamålet i 2030 må Rana kommune kutte 30 000 tonn CO₂e sammenliknet med dagens utslippsnivå. Framskrivingene for Rana er vist i figuren under. De tar utgangspunkt i de historiske utslippstallene fra Miljødirektoratet og viser to ulike utslippsscenarioer mot 2030:

- **Referansebanen** – viser forventede utslipp mot 2030 hvis kommunen ikke gjør noen nye tiltak. Referansebanen tar utgangspunkt i nasjonal politikk og regionale og lokale tiltak. Framskrivingen er basert på mange antakelser, blant annet:
 - Utslipp fra bygging av ny flyplass på Hauan i 2022-2025⁶.
 - Økt andel elektriske personbiler (38 prosent i 2035)⁷.
 - Økt andel elektriske varebiler (19 prosent i 2035)³.
 - Elektriske bybusser fra 2025.
 - Befolkningsvekst (økning på 5 000 innbyggere fram mot 2028)⁸.
- **Målbanen** – viser utslippsbanen som Rana må følge for å nå målet om 40 prosent kutt sammenliknet med 2009. Linjen viser nødvendig reduksjon i årene fra 2021 fram mot 2030. Kommunen må i årene fremover gjennomføre tiltak for at de årlige utslippene skal nærme seg målbanen.

Figur 24. Framskrivinger av utslipp i Rana kommune for ikke-kvotepliktige utslipp. Tall i tonn CO₂e.

Referansebanen viser at utslippene øker under anleggsperioden ved bygging av ny flyplass. Deretter forventes utslippsnivået å få et dropp, før utslippene får en svak nedgang mot 2030.

⁶ Utrengninger av Norconsult for Avinor

⁷ [THEMA \(2017\) Energi og nettkapasitet i Nordland](#)

⁸ Framskrivning av befolkningsvekst i Rana gjennomført av Menon Economics for Rana kommune

Differansen mellom referansebanen og målbanen (gapet) viser 14 000 tonn CO₂-ekvivalenter i 2030. Dette utslippsgapet er ganske stort til tross for at det anslås en optimistisk økning i andel elektriske personbiler, varebiler og bybusser i referansebanen. Med andre ord er det behov for en bred og kontinuerlig satsing på å utvikle nye virkemidler og tiltak for utslippsreduksjon dersom målet i 2030 skal nås.

Utslippsrammen for økonomiplanperioden 2024-2027

Utslippsrammen er et hjelpemiddel som viser hvor store de årlige utslippskuttene bør være for å nå klimamålet. Hvis kommunen ikke når utslippsrammen for ett år må utslippene reduseres tilsvarende mer de neste årene. Utslippsrammen for økonomiplanperioden er oppgitt i tabellen under.

Det er et stort gap mellom referansebanen og målbanen. Gapet kan minske siden det iverksettes tiltak vi ikke har tallfestet effekt for. Tiltakene i årets klimabudsjett vil imidlertid ikke være tilstrekkelige for å komme ned mot utslippsrammen.

Tabell 30. Utslippsramme for økonomiplanperioden. Alle prosentendringene er målt i forhold til referanseåret 2009. Utslippstall er oppgitt i tonn CO₂e.

	2009	2021	2024	2025	2026	2027
Referansebane - historiske fram til 2021, så framskrivning						
tonn CO ₂ e	98 779	89 722	92 797	90 848	77 928	77 510
Prosentendring fra 2009	0 %	-9 %	-6 %	-8 %	-21 %	-22 %
Målbane - utslippsramme						
tonn CO ₂ e			79 569	76 185	72 802	69 418
Prosentendring fra 2009			-19 %	-23 %	-26 %	-30 %
Differanse referansebane og målbane						
Gap – tonn CO ₂ e			13 228	14 662	5 126	8 092
Gap – prosent			13 %	15 %	5 %	8 %

Utslippene i 2024 forventes å være 6 prosent lavere enn i 2009. Dette tilsvarer et gap mellom referansebanen og målbanen på 13 prosent, eller 13 000 tonn CO₂e. Alle framskrivninger er imidlertid usikre.

Gapet forventes å minske etter anleggsfasen for ny flyplass er ferdig, men øker så gradvis igjen mot 2030. Utslippene i 2027 forventes å være 22 prosent lavere enn i 2009. Dette tilsvarer et gap på 8 prosent, eller 8 000 tonn CO₂e.

Handlingsplan – klimatiltak som skal gjennomføres av Rana kommune i perioden 2024–2027

Tiltakene i årets klimabudsjett er spilt inn av ulike enheter i kommunen. Noen er nye, mens andre er videreført fra tidligere år og jobbes med over tid.

Tiltakene er delt opp i to kategorier:

- **Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Rana (direkte utslipp):** Utslipp som finner sted innenfor kommunegrensen til Rana. Effekten av disse tiltakene vil vises i klimagassregnskapet til Miljødirektoratet. Tiltakene er listet opp i tabell 30.
- **Tiltak som reduserer klimagassutslipp utenfor Rana (indirekte utslipp):** Utslipp som finner sted i en annen kommune i Norge, eller i utlandet. Utslippene er likevel knyttet til aktivitet i Rana, og mange vil ha god klimaeffekt. Tiltakene er listet opp i tabell 31.

Effekt og kostnader for klimatiltak kan være vanskelig å beregne. Effektberegning vil ofte kreve kjøp av konsulenttjenester. For tiltak uten effektberegning er det gjort en kvalitativ vurdering om tiltaket vil gi lav, medium eller høy effekt. Flere av disse tiltakene kan gi store utslippskutt fram mot 2030. Enkelte tiltak er finansiert innenfor budsjetttrammene mens andre krever tilleggsfinansiering. Noen av tiltakene har negativ kostnad (inntjening) grunnet spart reise, lavere driftskostnader o.l.

Rana kommune har et kommunalt klimafond. Dette skal brukes til kommunale klimaprosjekter som bidrar til å oppfylle klimamålet. Klimafondet kan fullfinansiere eller delfinansiere klimaprosjekter og kan brukes som egenandel for å kunne søke om eksterne midler.

I tiltakstabellene er det oppgitt hvilke avdelinger i kommunen som har ansvar for å gjennomføre tiltakene. Disse vil rapportere på gjennomføring av klimatiltakene på lik linje med den økonomiske rapporteringen.

Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Rana

Sykkelparkering rådhuset

Sykkelparkering er nødvendig for å øke andelen som benytter sykkel til og fra jobb. Sykkelparkeringen på rådhuset må forbedres for å gjøre det mer attraktivt å sykle. Mobile løsninger for sykkelparkering prøves ut i 2024. Disse vil plasseres ut og kan flyttes/fjernes om lokaliseringen ikke fungerer.

Renovering av garderober rådhuset

Garderobemulighet er nødvendig for å øke andelen som benytter sykkel til og fra jobb. Garderobeforholdene på rådhuset må forbedres for å gjøre det mer attraktivt å sykle. Prosjekt for utbedring av garderober er igangsatt.

El-sykler i kommunens tjeneste

Kommunen kjøper inn fire elsykler som kan benyttes for kortere tjenestereiser i byen. De vil bli benyttet av kommunens avdelinger bydrift, hjemmebaserte tjenester og areal og miljø. Det vil redusere utslipp fra bruk av personbil. CO₂e spart vil kunne måles ved å se på antall km syklene er brukt i løpet av ett år. På rådhuset må det være mulig å parkere og lade elsykler før det kjøpes inn elsykler.

Tilrettelegge for overgang til elbiler

For å kunne gå over til mer bruk av elbiler, må infrastrukturen ved driftssentralen på Mjølan oppgraderes. Kostnaden omfatter 20-30 ladere og carporter til disse.

Utskifting av kommunale biler til elbiler

Rana kommune har vedtatt at 70 prosent av kommunens leide personbiler og 40 prosent av leide varebiler skal være elektriske nullutslippskjøretøy innen utgangen av 2026. Eide kjøretøy skal så langt som mulig være nullutslippskjøretøy. Ved ny leasingavtale i 2021 ble 97 prosent av bilene til hjemmebaserte tjenester el/hybrid. Dette tilsvarer et årlig klimagasskutt på 62 tonn CO₂e.

Økt bruk av nettbaserte møter

Prosjektavdelingen benytter nå hovedsakelig nettbaserte møter for å redusere reisevirksomhet. Det innføres retningslinjer hos alle avdelinger om å ta møter digitalt så lenge det er praktisk. Det vil ikke være noen kostnad knyttet til dette tiltaket, kun inntjening som følge av spart reiseutgift.

Samkjøring på befaringer/tilsyn

Koordinere kjøring med andre avdelinger/seksjoner. Gir besparelse i form av redusert bruk av bil. Bidrar til å oppfylle kommunens klimamål. Tiltaket krever ingen finansiering.

Gang- og sykkelveier

Et sammenhengende gang- og sykkelveinett øker framkommelighet og sikkerhet til gående og syklende. I denne økonomiplanperioden skal gang- og sykkelvei i Nordlandsveien/Skanssen, Storgata/Revelbakken og Skolegata oppgraderes. I tillegg skal Sjøfronten sør og nord avsluttes. Dette vil bidra til en komplett gå/sykkelring rundt byen.

Snarveiprojekt

Prosjektet er et samarbeid mellom Polarsirkelen friluftsråd, bydrift og areal og miljø og skal motivere til mer aktiv transport blant innbyggerne. For å øke framkommeligheten for gang- og syklende skal snarveier i sentrum og andre boligområder skiltes. Noen snarveier må også ryddes og utbedres. Prosjektet startet opp i 2023 og videreføres. Så langt er 190 snarveier kartlagt, og 20 snarveier er skiltet. Nye skilt hver vei koster 500 kr, evt. utbedring av underlag osv. koster fra 30 000 til 200 000 kr.

Etablering av ladestasjoner på kommunale parkeringsplasser

For å bidra til elektrifiseringen av bilparken i Rana skal kommunen sørge for tilstrekkelig lademulighet ved sine parkeringsplasser. Kostnaden for nytt ladepunkt er rundt 10 000 kr. Dersom ny trafo er nødvendig, vil kostnaden være mellom 500 000 og 1 000 000 kr. Det er etablert ladestasjon ved Gruben barneskole og ved de nye gymsalene på Båsmo og Selfors.

Gratis buss til ungdom

I økonomiplanperioden skal det legges fram en politisk sak om gratis buss for ungdom. En slik kollektivsatsning vil bidra til gode kollektivtransportvaner hos ungdom. Gode vaner gjør det enklere å velge kollektivtransport til fritidsaktiviteter for eksempel også i voksen alder.

Tabell 31. Tiltak som reduserer klimagassutslipp innenfor Rana kommune

Forslag til tiltak 2024	Ansvar	Finansiering	Kostnader [tusen kr]				Ikke- kvantifisert effekt	Effekt [tonn CO ₂ e]			
			2024	2025	2026	2027					
Sykkelparkering rådhuset	AM	Klimafond	400	-	-	-		3,9	3,9	3,9	3,9
Renovering av garderobes rådhuset	AM	Klimafond	650	-	-	-	Lav	-	-	-	-
El-sykler i kommunens tjeneste	AM	Klimafond	150	-	-	-	Lav	-	-	-	-
Tilrettelegge for overgang til elbiler på bydrift	BY	Investering	2 500	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Utskifting av kommunale biler til elbiler	Alle	Investering	-	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Økt bruk av nettbaserte møter	Alle	Drift	-	-	-	-	Lav	-	-	-	-
Samkjøring på befaringer/tilsyn	AM	Drift	-	-	-	-		< 3	< 3	< 3	< 3
Snarveiprosjekt	AM	Klimafond	100	100	-	-	Lav	-	-	-	-
Gang- og sykkelveier	BY	Investering	6 000	41 000	26 000	15 000	Middels	-	-	-	-
Etablering av ladestasjoner på kommunale parkeringsplasser	P	Investering	-	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Gratis buss til ungdom	OK		-	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Deltagelse i klimanettverk Nord-Norge	AM	Drift	50	50	50	50	Ikke satt	-	-	-	-

AM=Areal og miljø, BY=Bydrift, OK= Oppvekst og kultur, Øk=Økonomiavdelingen, P=Prosjektavdelingen..

Tiltak som reduserer klimagassutslipp utenfor Rana

Miljøfyrtårnsertifisering av kommunen

Rana kommune vurderer å bli en miljøfyrtårnsertifisert kommune. Kommunen vil dermed gå foran som et godt eksempel for andre bedrifter i Rana. Sertifiseringen vil gå over flere år for å få sertifisert alle de ulike avdelingene/lokasjonene. Rådhuset vil være først ut. Kostnaden er knyttet til innleie av prosjektleder. Tiltaket er omfattende og er utsatt/nedprioritert.

Klimahensyn i anskaffelsesprosesser

I utviklingen av tekniske prosjekter skal klimakompetansen styrkes for å sørge for at klimagassutslipp minimeres. Flere kommuner og fylkeskommuner har fått støtte fra Miljødirektoratet til å styrke klimakompetansen i anskaffelser. Dette gjelder spesielt for større byggprosjekter der mye materialer og maskiner er involvert. Anskaffelser er ett av områdene kommunen har størst mulighet til å påvirke klimagassutslippene. I anskaffelsesstrategien til Rana kommune står det hvilke miljø- og klimakrav kommunen skal stille i sine anskaffelser.

REKO-ring og Bondens marked

Rana kommune bør legge til rette for REKO-ring, som er et nettverk der lokale bønder og matprodusenter kan selge varer uten mellomlegg. Bondens marked gjør det mulig å synliggjøre og gjøre tilgjengelig lokalprodusert mat til innbyggerne i kommunen. Effekten er økt bevissthet blant innbyggere for lokale produkter. Tiltaket vil ha en lav kostnad for kommunen.

Utbygging av gatelys til LED

Ved å skifte ut gatelysene til LED vil energiforbruket gå ned. Ca. 20 prosent av armaturene er i dag byttet.

Energieffektivisering av bygg og tekniske installasjoner

I økonomiplanperioden skal det skiftes ut over 100 vinduer ved Gruben sykehjem, oppgradering vinduer og utvendig fasade MTA-bygg og det skal etableres SD anlegg og oppgraderes varmeanlegg på TG2. Det skal også foretas en overgang til LED-lys i kommunale bygg på grunn av EU-regelverk. Potensialet for effektivisering (gjennom EPC-modellen) av eksisterende kommunal eiendom er ifølge ENOVA⁹ 7.52 GWh til en verdi av 5,26 mill. kr. per år i strømutfgifter og 127,8 tonn CO₂ spart per år. Utfasing av eldre bygg med nybygg gir besparelse i energi brukt til å drifte byggene. Nye Gruben og Båsmo skole er tatt i bruk, og nye gymsaler på Båsmo og Selfors ble tatt i bruk i 2023.

Bruk av massivtre i nybygg og restaureringer

Bygg med massivtre har klimaeffekt ved at oppsamlet karbon i trevirke benyttes som bygningsmateriale og unngår dermed nedbrytning eller forbrenning som slipper ut klimagasser. Nye Båsmo og Gruben skole, samt nye gymsaler på Båsmo og Selfors er bygd i massivtre. Karbonlagring ved bruk av trevirke er ikke medregnet i direkte utslipp, og vil dermed ikke ha en direkte innvirkning på kommunens klimamål. Det ble benyttet 1 540 m³ massivtre under byggingen av Gruben skole som tilsvarer 1 058 tonn CO₂e.

Ombruk/resirkulering av bygningsmasse i rivning av kommunale bygg

Kravet til ombruk av bygningsmasse er i dag 60 prosent. For rivningen av Båsmo og Gruben skoler var sorteringsgraden på over 90 prosent. Ombruk av bygningsmasse fører til lavere utslipp siden det reduserer mindre produksjon av ny råvare. I 2022 ble gymsalene ved Båsmo og Selfors barneskole revet.

Øke kildesorteringen i kommunale bygg

Det er etablert kildesortering i flere av kommunens skoler. Ordningen skal utvides for flere skoler og øvrige kommunale bygg som kan ha det.

Gjenbrukslager

Kommunen ønsker å få systematisert gjenbruk av bygningsdeler og inventar ved hjelp av blant annet et lagerstyringsverktøy. Dette for å ha oversikt og i stor grad å gjenbruke bygningsdeler i kommunale bygg, men også for å få økt gjenbruk av kommunens eiendeler som maskiner og inventar for alle kommunens enheter.

Biblioteket som informasjons- og kursarena

Biblioteket er en arena for informasjon, kurs og andre arrangementer, også innen klima. Eksempler på arrangementer er klesbyttedag og bokbyttedag.

⁹

<https://www.enova.no/bedrift/bygg-og-eiendom/tema/epc-modellen-gir-selvfinansierende-oppgradering-av-kommunal-eiendom/>

Kjøkkenhage/bikube i skoler og barnehage

Å etablere kjøkkenhage/bikube i skoler og barnehager gir barn kunnskap og praktiske ferdigheter om blant annet matproduksjon. Slike prosjekter vil fremme bærekraftige verdier, holdninger og praksis hos barna. Tiltaket vil kreve ildsjeler, både for igangsetting og gjennomføring.

En time teller

Prosjektet «en time teller» skal gi muligheten til å kjøpe arbeidstimer til lokale miljø og klimatiltak. Arbeidet vil utføres av skoleelever. Dette kan for eksempel være å rydde søppel.

Pedagogiske opplegg i barnehage og skoler

Undervisningen for barn og ungdom i Rana kommune skal legge til rette for kunnskap og holdninger for å løse klima- og miljøproblemer.

Tabell 32. Tiltak som reduserer klimagassutslipp utenfor Rana kommune

Forslag til tiltak 2024	Ansvar	Finansiering	Kostnader [tusen kr]				Ikke- kvantifisert effekt	Effekt [tonn CO2e]			
			2024	2025	2026	2027		2023	2024	2025	2026
Miljøfyrtårnsertifisering av kommunen	AM	Klimafond/ drift	-	500	500	500	Middels	-	-	-	-
Klimahensyn i anskaffelser	Øk	Investering/ drift	-	-	-	-	Høy	-	-	-	-
REKO-ring og bondens marked	AM	Klimafond/ Investering	50	50	50	50	Lav	-	-	-	-
Utbygging av gatelys til LED	BY	Investering	3 000	3 000	3 000	3 000	Middels	-	-	-	-
Energieffektivisering av bygg og tekniske installasjoner	BD	Investering/ drift	5 400	7 000	7 000	4 500		128	128	128	128
Bruk av massivtre i nybygg og restaureringer	P	Investering	-	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Øke kildesorteringen i kommunale bygg	BD	Drift	-	-	-	-	Middels	-	-	-	-
Gjenbrukslager	BD	Investering	500	500	500	500	Høy	-	-	-	-

AM=Areal og miljø, BD=Byggedrift, BY=Bydrift, Øk=Økonomiavdelingen, P=Prosjektavdelingen.

Figur- og tabelloversikt

Figur 1. Politisk struktur	8
Figur 2. Administrativ struktur (nivå 1)	8
Figur 3. Illustrasjon plan- og styringssystemet.....	9
Figur 4. Illustrasjon Kommuneplan 2017-2027	9
Figur 5. FNs bærekraftsmål	10
Figur 6. Løpende tilskudd 2016-2023.....	15
Figur 7. Økonomisk styring (konserntall)	25
Figur 8. Gjeldsgrad (konserntall)	25
Figur 9. Fondsbeholdning 2016-2022 (mill. kr)	25
Figur 10. Renovasjonsgebyr 2018-2023	36
Figur 11. Styringsrente 2017-2027	49
Figur 12. Innlånsrente 2018-2027	49
Figur 13. Gjeldsgrad.....	50
Figur 14. Rente- og avdragsutvikling.....	52
Figur 15. Utvikling fondsmidler	52
Figur 16. Utvikling disposisjonsfond.....	52
Figur 17. Bruk av premiefond 2015-2027	53
Figur 18. Investeringer 2013-2022 eks. mva.....	85
Figur 19. Vann- og avløpsgebyrer 2018-2023	86
Figur 20. Befolkningsprognose barn og unge.....	97
Figur 21. Prognose innbyggere 90 år og over	98
Figur 22. Ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i Rana.....	119
Figur 23. Ikke-kvotepliktige klimagassutslipp sektorer	119
Figur 24. Framskrivinger av utslipp i Rana kommune.....	120

Tabell 1.	Kommuneplanens handlingsdel	16
Tabell 2.	Forslag tiltak som reduserer klimagassutslipp	18
Tabell 3.	Årsverk per sektor.....	19
Tabell 4.	Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi	21
Tabell 5.	Kommunebarometeret 2021-2023	22
Tabell 6.	Ressursbruk per sektor 2022	23
Tabell 7.	Måloppnåelse	26
Tabell 8.	Utvalgte styringsparametere økonomi.....	26
Tabell 9.	Handlingsregler for bærekraft.....	27
Tabell 10.	Kraftrelaterte inntekter 2018-2022.....	30
Tabell 11.	Frie inntekter 2023-2027	32
Tabell 12.	Rammetilskudd 2024	32
Tabell 13.	Utgiftsbehov 2024 - befolkning	33
Tabell 14.	Fornyingsstakt ledningsnett.....	37
Tabell 15.	Endringer via inntektssystemet.	39
Tabell 16.	Finansiering av investeringer.....	44
Tabell 17.	Selvfinansierende inv. og inv. Fin. av fond/egenkap. 44	
Tabell 18.	Investeringer finansiert av lån	45
Tabell 19.	Fordeling av netto lånegjeld etter formål	50
Tabell 20.	Endring rammer finans	51
Tabell 21.	Endring pensjonsutgifter 2024-2027	54
Tabell 22.	Utvikling driftsrammer.....	56
Tabell 23.	Endring driftsrammer tjenesteproduksjon.....	56
Tabell 24.	Realendringer budsjett 2024	58
Tabell 25.	Rammereduksjoner 2024-2027	59
Tabell 26.	Vann og avløpsgebyrer 2023	86
Tabell 27.	Befolkningsprognose 2023-2050	97
Tabell 28.	Selvkostområde vann: prognose 2023-2027.....	104
Tabell 29.	Selvkostområde avløp: prognose 2023-2027	104
Tabell 30.	Utslippsramme for økonomiplanperioden.....	121
Tabell 31.	Tiltak som reduserer klimagassutslipp	124
Tabell 32.	Tiltak som reduserer klimagassutslipp	126

 [Lytt til teksten](#)

Hva ser du etter?

- Nyheter, kunngjøringer og høringer
- Ny flyplass i Mo i Rana
- Ønsker du å booke time hos saksbehandler
- Meld feil digitalt til Rana kommune
- Ledige stillinger
- Skoleruta
- Har du rett på bostøtte?
- Innbyggertorg: - En ny møteplass for innbyggerne

Hei! Mitt navn er Kari. [Hva kan jeg hjelpe deg med?](#)

Våre tjenester

Hva kan vi hjelpe deg med? Se alle våre tjenester.

Aktivitetskalender

Hva skjer i Rana kommune? Følg med på alt som skjer.

Moving to Mo i Rana

Relocation and settlement in Mo i Rana

Vil du være med å påvirke?

Følg med på hva som skjer i kommunen og lokaldemokratiet. Si din mening om planer, følg med på prosjekter og se politikernes møtekalender.

[Se alt om politikk](#)

- Politisk møteplan og saksdokumenter
- Følg med på våre politiske møter
- Si meningen din/høringer
- Planer, budsjett og reglementer
- Offentlig innsyn og postliste
- Rana i vekst
- Valg 2023

Kontakt oss

[Kontaktinformasjon](#)[Nød- og vakttelefoner](#)[Personvernerklæring](#)[Meld om feil på nettsiden eller gi oss din tilbakemelding](#)[Tilgjengelighetserklæring](#)

Følg oss på sosiale medier

